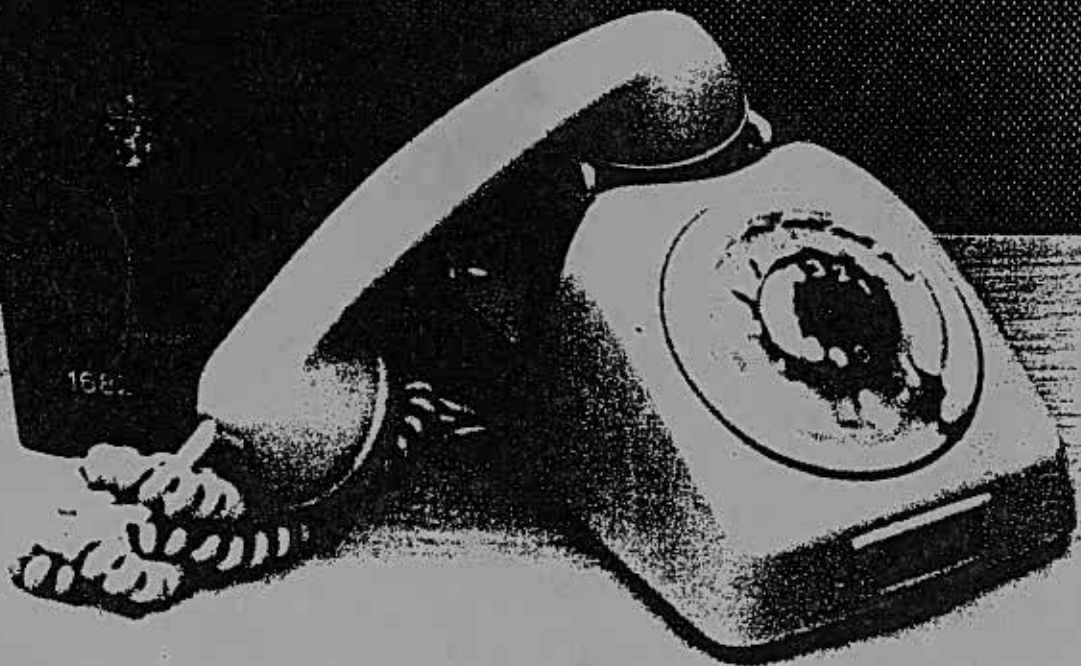

JURIDISK
RÅDGIVNING
FOR KVINNER

ÅRSRAPPORT
1981

ARBEIDET
AV
RANVEIG SEH
OG ANNE HOLT

NORGES
LOVER

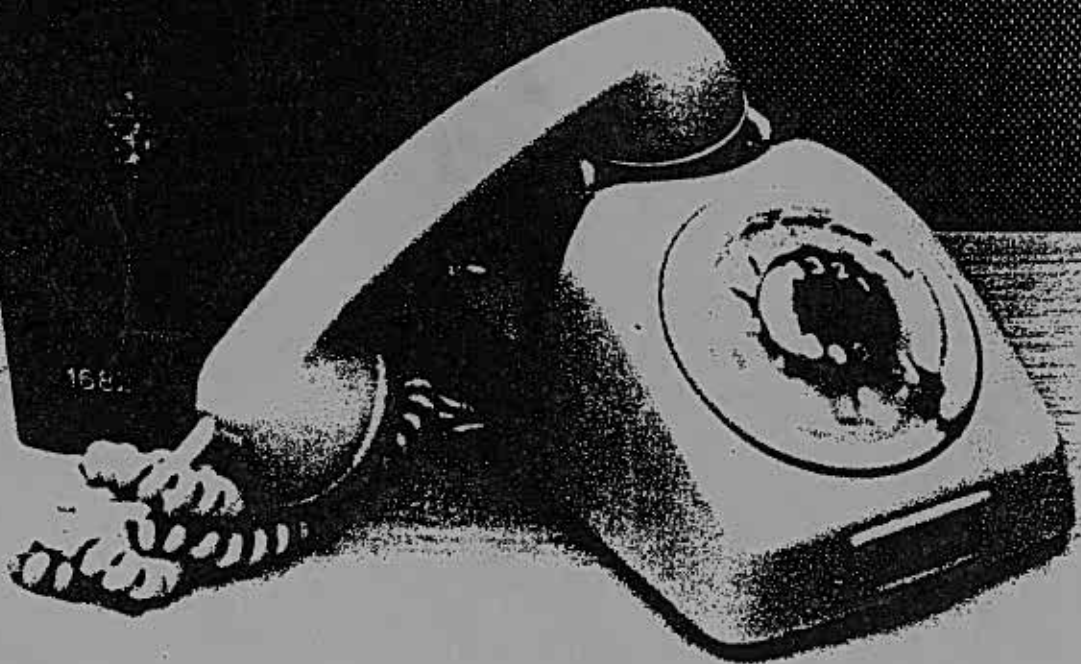

JURIDISK
RÅDGIVNING
FOR KVINNER

ÅRSRAPPORT
1981

ARBEIDET
AV
RANVEIG SEH
OG ANNE HOLT

NORGES
LOVER

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

ÅRSRAPPORT 1981

Utarbeidet av
Anne Holt og Ranveig Sem

Hjertelig takk til Nina Berg,
Randi Wisnes Haugen og Sigrid
Wedde for all hjelp.

Juni 1982.

I.	PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER (JURK)	1
II.	FINANSIERING	6
	1. Oslo Kommune	6
	2. Justisdepartementet	6
	3. Annen økonomisk støtte	6
	4. Problemer i forbindelse med finansieringen	6
III.	ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI	9
IV.	SAKSMATERIALE OG METODE	10
V.	ANTALL SAKER	13
VI.	OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE	16
	1. Bostedsfylke	16
	2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK	19
	3. Statsborgerskap	21
	4. Sivilstand	22
	5. Utdanning	23
	6. Forsørgersystem	25
	7. Alder	26
	8. Antall barn	27
VII.	PROBLEMOMRÅDE	28
	1. Oversikt	28
	2. Arbeidsrett	30
	3. Barnerett	32
	4. Boligrett	44
	5. Familierett	49
	6. Innvandrerkvinnens rettsstilling	56
	7. Rettshjelpsrett	58
	8. Sivilprosess	61
	9. Skatterett	61
	10. Skifterett	62
	11. Sosial- og trygderett	63
	12. Strafferett	72

VIII.	PRINSIPIELT ARBEID	78
1.	Generelt	78
2.	Barnelovsgruppa	79
3.	Innvandrerkvinnegruppa	79
4.	Volds- og mishandlingsgruppa	80
5.	Bokgruppa	82
6.	Rettsorienteringsgruppa	83
7.	Ugift samlivgruppa	84
8.	Økonomigruppa	85
9.	PR-gruppa	85
IX.	INTERNE SEMINARER	86
X.	ANNEN UTADRETTET VIRKSOMHET	87
XI.	VEDLEGG	
1.	Høringsuttalelse til NOU 1980:50 "Samliv uten vigsel".	
2.	Høringsuttalelse til "Advokathjelp til fornærmede i voldtektsaker".	
3.	Høringsuttalelse til forskriftene til lov om barn og foreldre.	

I PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

Juridisk Rådgivning for Kvinner har nå vært drevet i 8 år. Organisasjonen oppsto som en følge av at Kvinnesaksgruppa på juss gjennom sitt arbeid mente å kunne se en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Manglende rettskunnskap er et problem som omfatter store deler av befolkningen, men kvinnesaksgruppa hadde et bestemt inntrykk av at problemet i særlig grad angår kvinner. Gjennom JURKs drift i 8 år med behandling av over 3 650 saker samt besvarelser av en mengde telefonhenvendelser, har dette inntrykket vist seg å være riktig.

Det viser seg at selv om lovverket vårt strengt formelt sett ikke i dag inneholder diskriminerende bestemmelser, virker både utformingen og praktiseringen av dem i mange tilfeller urettferdig. Kvinners generelt sett svakere stilling i samfunnet bidrar også til å svekke deres evne til å benytte seg av det eksisterende regelverk til fordel for dem selv. Kvinner har dessuten en langt høyere "advokatterskel" enn menn, dvs. at det er vanskeligere for dem, og det skal langt mer til, før de kontakter rettshjelpsapparatet.

JURK drives med dispensasjon fra advokatmonopolet, gitt av Justisdepartementet med hjemmel i lov om fri rettshjelp § 2, 3. ledd. Det har hittil aldri vært noe problem med årlig å få denne tillatelsen, og sannsynligheten taler for at det heller ikke vil bli det i framtiden. Ettersom det de siste årene har vært vist politisk vilje til å fortsette driften av JURK gjennom de årlige bevilgningene fra Justisdepartementet, er det vel lite som taler for at JURK i sin nåværende form ikke skulle få de nødvendige tillatelser i årene som kommer.

JURK gir rettshjelp utelukkende til kvinner, og det er også bare ansatt kvinnelige saksbehandlere. Grunnen til at det bare er kvinner som får arbeide i organisasjonen, er at vår erfaring viser at våre rådsøkende klart foretrekker dette. Det er faktisk mange av de rådsøkende som oppgir som grunn for at de søkte hjelp hos JURK at de er sikre på å få snakke med kvinner. Svært mange av henvendelsene dreier seg om problemer som oppstår i forbindelse med samlivsbrudd, og det viser seg at

mange kvinner finner det lettere å snakke med andre kvinner om dette. Likestillingsloven gir oss hjemmel for slik drift, jfr. lovens § 3, 3.ledd om likestillingsfremmende tiltak.

JURK finansieres gjennom bevilgninger fra Staten v/Justisdepartementet og Oslo Kommune, se kap. II.

F o r m å l

Det uttrykte formål for JURKs virksomhet er å bekjempe kvinneundertrykking. Som juridiske studenter forsøker vi å benytte de kunnskaper vi har om lov- og regelverk til å hjelpe andre kvinner. Dette gjør vi grovt sett på fire måter:

- a) Vi gir konkret rettshjelp. En stor del av vår virksomhet dreier seg om å gi konkret hjelp til kvinner i en rettslig konflikt. Denne hjelpen kan defineres som å ivareta den råd-søkendes interesse ut fra gjeldende rett.
- b) En annen og like viktig del av arbeidet i JURK er å systematisere og bearbeide det materialet som kommer ut av den konkrete rettshjelpen. Dette gjøres delvis gjennom årsrapporten, delvis gjennom høringsuttalelser til lov- og lovendringsforslag og også gjennom egne prosjekt og arbeidsnotater. Gjennom en slik systematisering og analyse forsøker vi å trekke opp en del rettspolitiske retningslinjer for arbeidet vårt, og det gjør oss bedre i stand til å vurdere gjeldende rett sett fra et kvinnepolitisk synspunkt.
- c) Videre er det viktig for JURK å forsøke å avdekke det reelle rettshjelpsbehov hos kvinner. Som nevnt under pkt. 1 synes dette å være særegent, og det er vår oppgave å finne ut hvilke spesielle rettshjelpsbehov kvinner har ut fra sin rolle som kvinne. Da i første rekke som følge av det tradisjonelle kjønnsrollemønster, men det er også noen problemområder knyttet til kvinnens biologi (fødselsrett o.l.). Det har vist seg at de tradisjonelle rettshjelperne hittil har hatt liten interesse for dette.
- d) Det er dessuten et av JURKs formål å drive forebyggende rettshjelp. Dette betyr at vi prøver å gi kvinner informasjon om gjeldende rett før problemet oppstår. Et godt eksempel på dette er når vi gir kvinner opplysninger om hvilke rettigheter hun har ved en eventuell skilsmisse m.h.t. skifte, bolig- og

barnefordeling. Ved å få disse opplysningene på forhånd, slipper hun å komme opp i rettskonflikter som følge av urimelig skiftekontrakt o.l.

O r g a n i s a s j o n

JURK drives etter prinsippet om "flat struktur". Dette betyr at ingen har flere rettigheter eller plikter enn andre. Alle har medbestemmelsesrett, og Fellesmøtet er organisasjonens øverste organ. Der skal alle saker av viktighet tas opp, men bare saker som angår organisasjonen og dens medlemmer, ikke de sakene som kommer inn fra de rådsøkende. Fellesmøtet avholdes hver fjortende dag. For å kunne fatte beslutninger i løpet av denne perioden mellom hvert FM, har vi et arbeidsutvalg, (AU), bestående av en representant fra hver saksbehandlergruppe samt de to vit.ass.ene. Dette utvalget møtes en gang i uka.

De to vitenskapelige assistentene fungerer som daglige ledere for JURK. Dette strider ikke mot tanken om "flat struktur", ettersom de daglige lederne ikke har noen bestemmelseskompetanse ut over det de ansatte har. Ordningen er rent administrativ, de daglige lederne skal ta seg av den daglige driften av organisasjonen, samt at de er økonomisk ansvarlige og har anvisningsmyndighet. Vit.ass.ene må ha arbeidet som saksbehandlere i JURK, og rekrutteres fortrinnsvis fra saksbehandlere som har jobbet i det foregående semesteret, slik at deres samlede arbeidsperiode blir tre semestre.

Saksbehandlingen foregår i grupper å "fem og seks personer. De daglige lederne er også med i hver sin gruppe. De siste årene har vi lagt oss på et antall av 20 saksbehandlere, dvs. fire grupper. Dette har virket som en gunstig ordning, og det er vel sannsynlig at vi fortsetter med dette antallet en tid framover. Gruppene møtes fast en gang i uka, noen ganger oftere. I gruppene behandles både sakene som kommer inn ved direkte kontakt fra den rådsøkende på vårt kontor i Oslo, og de som kommer pr. post. Hele gruppa er ansvarlig for hver sak.

Denne ordningen er både en følge av rettssikkerhetssynspunktet og et ønske om å arbeide kollektivt. Vi innser klart de begrensninger som ligger i at vi stort sett er studenter, men vi føler at svakheten ved dette til fulle blir kompensert ved den arbeidsformen vi har valgt.

Selv om gruppa kollektivt er ansvarlig for hver sak, er det alltid en hovedansvarlig for den enkelte rådsøkende. Hun står for kontakten med den rådsøkende, og det er hun som forfatter brevene, undersøker spesielt de enkelte saksforhold osv. Gruppa må imidlertid godkjenne brevet før det går ut til den rådsøkende. Dersom det er påkrevet med faglig assistanse fra universitetsansatte eller andre, er det den ansvarlige for den enkelte sak som står for dette. På denne måten forsøker vi å kombinere det grundige med det rasjonelle.

I tillegg til saksbehandlergruppene, har vi de såkalte "tverr-grupper". Det er disse som står for det prinsipielle arbeidet. Navnet kommer av at disse gruppene er sammensatt på tvers av de mer faste saksbehandlergruppene. Tverrgruppene arbeider innenfor avgrensede rettsområder samt med organisatoriske og interne problemstillinger. I 1981 hadde vi følgende tverr-grupper: Ugift samliv-gruppe, Voldtatte kvinners rettsstillings-gruppe, seminargruppe, rettsorienteringsgruppe, barnelovs-gruppe, økonomigruppe, bokprosjektgruppe og PR-gruppe. Nærmere om disse aktiviteter på side 78 flg.

Som nevnt ovenfor tar JURK både i mot brevsaker og kvinner som oppsøker oss direkte på vårt kontor på Kvinnehuset i Oslo. Vi ser på den direkte kontakt vi får med kvinnene gjennom vaktene på Kvinnehuset som særlig verdifull. Det er lettere å få fram de opplysninger vi trenger gjennom direkte samtaler. Dessuten er det viktig for våre saksbehandlere å oppleve den nærhet til problemene som følger av den direkte kontakten, ettersom det er lettere å distansere seg fra problemer man bare leser om.

Imidlertid må det presiseres at det er vårt uttrykte ønske å bli et tilbud for kvinner over hele landet. Det sier seg selv at utbredelsen av disse er vanskelig og delvis umulig å

ben:
oss
i 1
del

T i

JUI
mo
to:
he
et
Pl

JU

benytte seg av vår direkte hjelp, og det er derfor viktig for oss at den prosentvise andel av antall brevsaker øker. Det er i 1981 gjort en rekke PR-framstøt for å bidra til dette, delvis med godt resultat.

T i l h o l d s s t e d

JURK har kontor på Kvinnehuset i Rådhusgata 2 i Oslo. Der mottar vi rådsøkende to ganger i uka, tirsdag fra 11-15 og torsdager fra 16-20. I denne tiden tar vi også imot telefonhenvendelser. Kontor- og saksbehandlingsarbeidet drives på et lite kontor vi har til rådighet på Universitetet i sentrum. Plasshensyn gjør det umulig for oss å ta imot rådsøkende her.

JURK holder åpent hele året, inkludert påske og jul.

FINANSIERING

1. Oslo kommune

Oslo Kommune er vår største finansieringskilde. JURK mottok for driftsåret 1981 kr.250 000,- fra kommunen. Disse midlene dekket JURKs Kvinnehusprosjekt. Det vil si at all vår direkte retts- hjelp finansieres av Oslo kommune.

2. Justisdepartementet

Justisdepartementet bevilget i 1981 kr.170 000,- i ordinære bevilgninger. Disse midlene dekket våre besvarelser av brevhenvel- delser samt det prinsipielle arbeidet (tverrgruppene). Det viste seg at midlene var for knappe, slik at arbeidet mot slutten av året ble sterkt skadelidende. En søknad om tilleggsbevilgning ble avslått.

3. Annen økonomisk støtte

Oslo kommune og Justisdepartementet er JURKs ubetinget største finansieringskilder. Likevel er det på sin plass å nevne de øvrige.

Sosialdepartementet bevilget kr. 7 500,- til prosjektet "En gjennomgåelse og analyse av JURKs sosial- og trygderettssaker 1980". Prosjektet er å finne helhetlig i årsrapporten for 1980.

Universitetet i Oslo stiller gratis lokaler og telefon til rådighet.

Ulike instanser bidro til delfinansiering av fellesseminaret for Juss-Buss, JURK og Jussformidlingen på Rødungstøl turist- hytte 22.-25. april 1980.

4. Problemer i forbindelse med finans- ieringen

JURKs virksomhet har i løpet av de åtte år organisasjonen har fungert, aldri vært fullfinansiert. I dette ligger at det hvert eneste år har vært for lite penger på slutten av året, slik at vi

har blitt stilt overfor valget mellom å stenge virksomheten og å arbeide gratis. Begge alternativer har store svakheter, og løsningen har variert fra år til år.

Ved en stengning på slutten av året er resultatet at våre rådsøkende ikke får den hjelpen de etter vår mening har krav på i den perioden vi har lukket. Dessuten viser erfaringen at det tar forholdsvis lang tid før publikum får vite at vi har åpnet igjen på nyåret med nye bevilgninger. Saksinntaket tar derfor flere måneder på å komme seg opp på det nivå det lå før saksstoppen.

Dersom vi arbeider gratis, bryter vi med et av våre viktige prinsipper om ikke å drive veldedighet. Vi har merket på våre rådsøkende at det letter kontakten med oss å vite at vi er lønnede saksbehandlere, og gratisarbeid vil alltid være negativt med hensyn til våre rådsøkende.

Mangel på tilstrekkelige midler er JURKs største økonomiske problem. Imidlertid er det ikke det eneste. Det viser seg nemlig at bevilgningene ikke bare er utilstrekkelige, men også i høy grad usikre i den forstand at vi hvert eneste år er uvisse på om bevilgninger blir gitt til neste års drift. Dette er selvsagt en hemsko for planlegging og langsiktig tenkning, dessuten bruker vi hver høst svært mye tid og penger på å sikre oss neste års bevilgninger. Dette arbeidet legger beslag på krefter som kunne vært brukt på langt mer givende og for JURK interessante problemer.

Den eneste løsningen på disse problemene så vidt vi kan se, er en omlegging av finansieringssystemet vårt. I dag får vi penger fra Staten over en rammepost (kap. 418 post 72), der vi er relativt sikre på å få et visst årlig beløp. Imidlertid har dette beløpet som nevnt alltid vært alt for lavt, for 1981 fikk vi innvilget ca. 20 % av det beløp vi søkte om. Fra kommunen fikk vi for 1981 nesten hele søknadsbeløpet innvilget, men dette beløpet er det vi er mest usikre på å få fra år til år.

Etter vår mening ville det beste for JURK være å komme inn som en egen fast post på statsbudsjettet, sammen med de andre studentrettshjelpstiltakene. Denne posten måtte da være stor nok til å fullfinansiere den ordinære drift av tiltakene.

Det er flere årsaker til at vi ser på statsfinansiering som mest ønskelig. For det første er det vel liten grunn til å regne med at kommunenes økonomi vil bedre seg særlig i åra som kommer. Man har i de senere år sett at flere og flere nødvendige sosiale tiltak mister eller får redusert sine kommunale bevilgninger kraftig, og det er grunn til å anta at dette også vil ramme JURK før eller siden. Selv om også Staten er rammet av økonomiske nedgangstider, vil de beløp som skal til for å finansiere JURK være svært små i statsbudsjettsammenheng. Å komme inn som fast post på statsbudsjettet vil derfor både være tryggere og gi bedre muligheter for langsiktig planlegging av driften.

For det andre er det JURKs mening at rettshjelpstilbud først og fremst skal være et statlig ansvar. Dette er da også i tråd med den oppfatning som lå til grunn for innføringen av den nye loven om fri rettshjelp. Selv om JURK på mange måter utgjør et særlig tilbud til Oslo-kvinner, blir det stadig flere og flere kvinner utover landet som får muligheten til å dra nytte av det tilbudet JURK utgjør.

Det er i alle fall opplagt at det er sterkt påkrevet med en annen og tryggere finansiering av driften enn det man har i dag. Slik JURK har utviklet seg de senere åra, med en nærmest eksplosjonsartet saksøkning, er det av avgjørende betydning å kunne planlegge utviklingen videre. Slik finansieringen er for tiden ser vi en sterk fare for at utviklingen av organisasjonen vil bli tilfeldig, og det meste av planleggingskapasiteten blir bundet opp i arbeid for å sikre bevilgninger for neste år.

Det har vist seg at Juss-Buss og JURK har en del felles problemer omkring dette, og et samarbeid disse partene imellom har vært forsøkt igangsatt.

III ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI

JURKs årsrapport har først og fremst stor verdi for JURKs medarbeidere. Ved hjelp av den analysen årsrapporten gir av de rådsøkendes rettslige problemer, finner vi fram til endel rettsområder som vi må skolere oss mer i for å bli bedre rådgivere.

Videre er årsrapporten viktig å ha når vi driver med prinsipielt arbeid. Under dette arbeidet prøver vi å bruke de erfaringer vi har fått gjennom saksbehandlingen til å påvise samfunnsmessige og rettspolitiske skjevheter. Den systematisering av opplysninger som årsrapporten gir, er da til stor nytte.

Som tidligere nevnt, arbeider vi under "flat struktur" i JURK. For at dette skal fungere må alle medarbeidere ha oversikt over hele virksomheten. Det er ikke nok at den enkelte har oversikt over sitt arbeidsfelt. Årsrapporten vil kunne være et bidrag til å gi den enkelte en slik oversikt.

Årsrapporten brukes i stor utstrekning i vårt PR-arbeid - det vil si arbeid med å gjøre rettshjelptilbudet kjent blant befolkningen. Dette gjøres ved at årsrapporten distribueres til sosial- og trygdekontorer, krisesentra, biblioteker og andre vi antar kan komme i berøring med kvinner som trenger rettshjelp.

Årsrapporten distribueres forøvrig til andre interesserte. En henvender seg da til JURK, Postboks 6898, St. Olavs plass, Oslo 1 eller tlf. 02/330070 linje 888.

Årsrapporten har også forskningsmessig preg da den inneholder en samlet analyse og vurdering av saksmaterialet for et år. Dette vil som nevnt ovenfor kunne brukes av JURK i det prinsipielle arbeidet, men bør dessuten tas til etterretning av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer eller andre som arbeider med det pågjeldende området.

De bevilgende myndigheter ønsker dessuten å få fremlagt JURKs årsrapport for å vurdere tiltakets verdi og fremdrift ved avgjørelse av om de skal gi oss økonomisk støtte.

IV SAKSMATERIALE OG METODE

Det saksmateriale som ligger til grunn for denne årsrapporten og for JURKS forskningsvirksomhet for øvrig, er personlige henvendelser på Kvinnehuset i Oslo, henvendelser pr. brev og henvendelser pr. telefon hvor vi rent umiddelbart ikke har kunnet svare på spørsmålene og derfor har måttet lage en sak av henvendelsen. Vi har imidlertid ikke regnet med generelle henvendelser fra skoleklasser, kvinnegrupper og andre organisasjoner som ønsker opplysninger om kvinners rettslige stilling.

For hver sak blir det fylt ut et mønsterark (se side 12.). Mønsterarket omfatter opplysninger om den rådsøkende og hennes juridiske problemer. Det er disse mønsterarkene som ligger til grunn for statistikkene i kap. VI og VII.

Mønsterarkene er stort sett grundigere utfylt for Kvinnehussakene enn for brevsakene. Grunnen til det er at vi ved de personlige henvendelsene kan spørre kvinnen om spørsmål som ikke angår hennes sak, f.eks. alder, utdanning, forsørgersystem. For endel kvinner kan det imidlertid virke støtende å bli stilt spørsmål som hun selv opplever som irrelevante i forhold til sitt problem. Saksbehandlerne vurderer derfor om det passer å stille disse spørsmålene og de tar hensyn til den rådsøkendes ønske om ikke å gi opplysninger. Vi orienterer alltid kvinnen om at mønsterarket er anonymt og at det kun vil bli brukt i forskningsøyemed.

Når det gjelder brevsaker, bruker vi bare de opplysninger kvinnen selv gir i brevet til å fylle ut mønsterarket. I de fleste tilfeller får vi bare ett brev fra den rådsøkende, og sender et brev tilbake. Vi spør bare etter ytterligere opplysninger dersom det er nødvendig for vår behandling av saken. Her er vi altså enda mer tilbakeholdne enn på Kvinnehuset. Dette fordi det er vanskeligere pr. brev enn under en personlig samtale å forklare på en hyggelig måte betydningen av å innhente disse opplysningene. På grunn av de ovennevnte forhold, er andelen "ikke oppgitt" forholdsvis høy i tabellene i kap. VI. Dette kan få vidtrekkende konsekvenser for verdien av det tallmaterialet vi sitter igjen

med. Ufullstendige opplysninger kan gi et noe misvisende bilde av sakene.

Vi antar at endel saker inneholder flere rettsproblemer enn det som kommer fram av mønsterark og sakspapirer. Grunnen til denne antagelsen er at ved en sammenligning av brev og mønsterark viser det seg at det ofte bare er hovedproblemet som blir notert på mønsterarket. For å illustrere dette kan vi nevne at en kvinne som ber om informasjon om fremgangsmåten for å få separasjon eller skilsmisse også kan ha behov for informasjon av boligrettslig og trygderettslig art. Svarbrevene fra JURK vil i slike tilfeller også inneholde informasjon om rettsspørsmål som kvinnen ikke direkte har spurt om. Likevel noteres bare "familierett" som problemområde. I de tilfeller vi har oppdaget et slikt misforhold har vi rettet opp mønsterarket. Det er imidlertid umulig å oppdage et slikt misforhold i de tilfeller hvor vi på Kvinnehuset har svart kvinnen direkte på hennes spørsmål. I slike tilfeller foreligger det ikke noen brev og skisseringen av saksforholdet er ofte for knapt til at vi kan rette opp det eventuelle misforholdet. Vi har derfor valgt å la være å registrere disse problemområdene da grensen mot ren gjetting kunne bli vanskelig å trekke.

På bakgrunn av dette er nok tallene i tabellene for problemområder langt lavere enn sakene skulle tilsi. Dette er viktig å ha for øye ved lesing av rapporten.

M Ø N S T E R A R K

Journalnummer (ved første henv. i denne saken
jfr. evt. tidl. henv./jnr.)

Saksbehandlernummer (evt. overtatt av)

Årstall (for første henv. i denne saken)

Bosted a) fylke
b) by/tettsted/land

Alder

Antall barn

Sivil status (ugift, gift, separert, skilt,
enke, ugift samboende)

Yrke (hel/deltid)

Forsørgersystem a) egen inntekt
b) fra mannen
c) offentlig
d) andre (spesifiser)

Oppgi evt. kombinasjoner.

PR (dvs. hvordan fikk kvinnen vite om JURK)

a) bekjent
b) massemedia
c) offentlige kontorer
d) kvinnebevegelse/krise-
senter
e) andre

Oppgi evt. kombinasjoner.

1. Statsborgerskap a) kvinnen

b) mannen

c) barnet/barna

2. Rettshjelp

a) Har kvinnen vært i kontakt
med andre rettshjelps-
organer i forbindelse med
denne saken ?

b) Hvorfor JURK framfor det
tradisjonelle rettshjelps-
apparat ?

c) Kvinnen ønsker kontakt med

3. PROBLEMRÅDER (se egen liste, før opp alle
som passer)

4. UTFØRLIG RAPPORT OM SAKSFORHOLD OG SAKSBEHANDLING:

V ANTALL SAKER

<u>Kvinnehussaker</u>		<u>Brevsaker</u>		<u>Totalt</u>	
<u>antall</u>	<u>(%)</u>	<u>antall</u>	<u>(%)</u>	<u>antall</u>	<u>(%)</u>
596	70,3	251	29,7	847	100

Antall saker tilsvarer antall kvinner som henvendte seg til oss i 1981. Dersom kvinnen i løpet av året henvender seg til oss flere ganger angående samme juridiske problem registreres dette bare som en sak. Hvis den nye henvendelsen derimot gjelder et helt annet problem, blir dette regnet som forskjellige saker. Har kvinnen ved første henvendelse flere juridiske problemer som sorteres under ulike fagområder, registreres dette som en sak med flere problemområder. Antall problemområder tilsvarer altså antall fagområder kvinnen har spørsmål om. I 1981 har vi registrert gjennomsnittlig 2,4 problemområder pr.sak. Videre kan kvinnen ha flere rettsspørsmål under hvert problemområde.

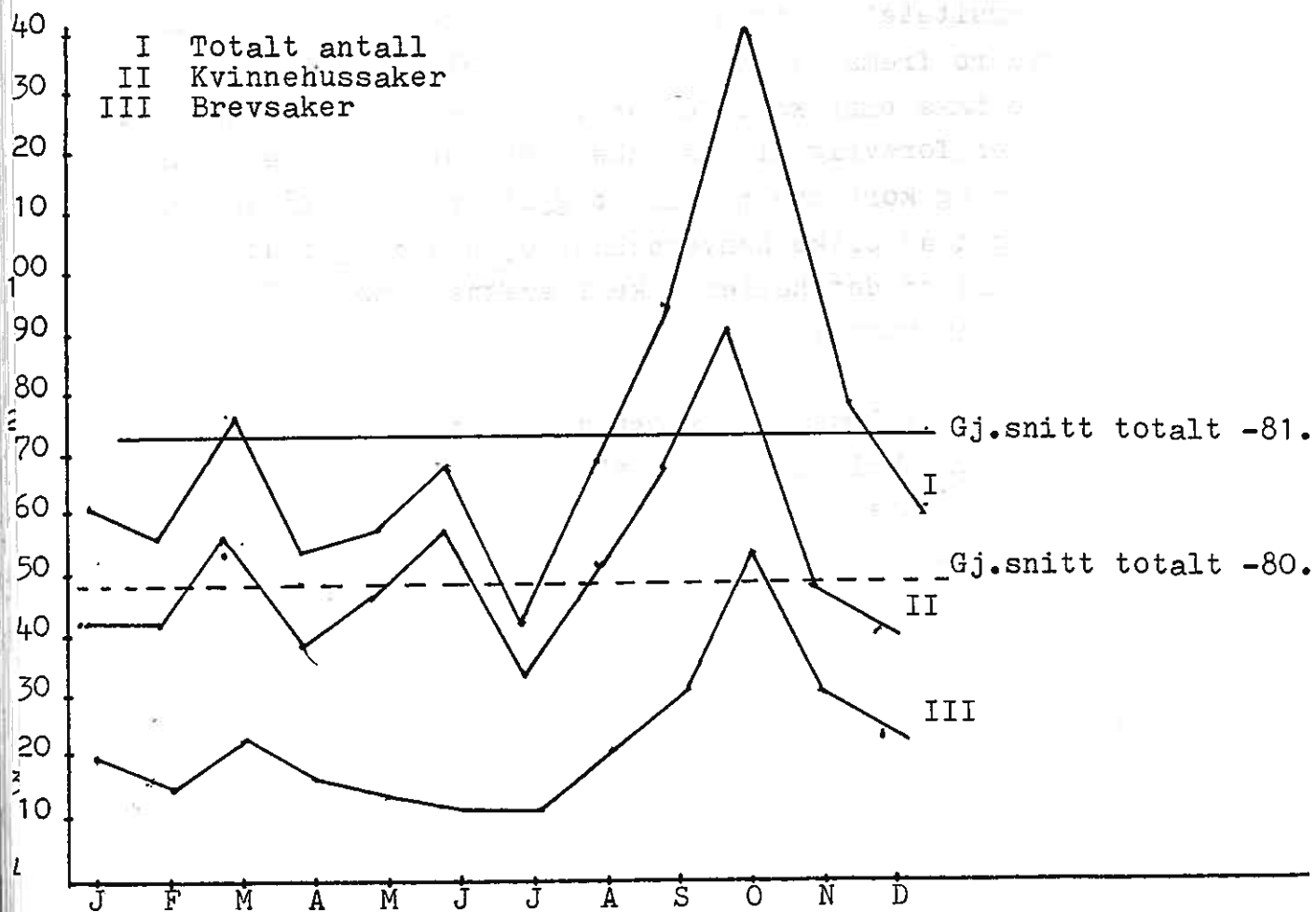
JURK fikk totalt 847 saker i 1981. I tillegg til dette har vi registrert 634 telefonhenvendelser på Kvinnehuset og 414 på vårt kontor på Universitetet. Disse muntlige henvendelsene er holdt utenfor den videre fremstillingen av sakene våre. Dette skyldes at disse sakene ikke blir kartotekført, mønsterark blir ikke fylt ut og sakspapirer forøvrig finnes ikke. Vi noterer likevel dato for henvendelsen og kort hva problemet gjelder for å få en oversikt over omfanget av slike henvendelser og hva de går ut på. I de oppgitte tall er det heller ikke iberegnet spørsmål angående åpningstid på Kvinnehuset.

Kvinnene som ringer til oss har stort sett den samme type problem som de kvinnene som skriver til oss eller henvender seg til oss på Kvinnehuset. Grunnen til at kvinner ringer i stedet for å skrive eller oppsøke oss kan være at de synes det er vanskelig å skrive om problemet sitt eller at det er vanskelig å gå fra hjemmet sitt på grunn av mann og barn. Endel kvinner opplyser at de ikke kan oppsøke oss på Kvinnehuset fordi mannen holder nøye kontroll med hvor hun går og at han ikke vil gå med på at hun oppsøker oss.

Fra 1980 har den totale saksmengden øket med 265 saker, hvorav 193 er Kvinnehussaker og 75 er brevsaker. Dette utgjør en total saksøkning på 45,7 % for Kvinnehussaker og 42,4 % for brevsaker.

JURK hadde i 1981 en åpningstid på 50 uker. Vi har laget en tabell og en kurve som viser saksinntaket pr. måned.

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Januar	41	6,8	19	7,5	60	7,1
Februar	41	6,8	13	5,2	54	6,4
Mars	54	9,1	21	8,3	75	8,8
April	38	6,8	15	5,9	53	6,3
Mai	45	7,5	12	4,8	57	6,7
Juni	57	9,6	10	3,9	67	7,9
Juli	32	5,4	10	3,9	42	4,9
August	51	8,5	19	7,5	70	8,2
September	66	11,1	29	11,5	95	11,2
Oktober	87	14,6	52	20,6	139	16,4
November	47	7,9	31	12,3	78	9,2
Desember	37	6,2	21	8,3	58	6,8
Totalt	596	100,1	251	99,9	847	100,0

Av tabellen går det frem at saksinntaket i høstmånedene lå endel høyere enn gjennomsnittstallet for saker pr. mnd. Dette skyldes sannsynligvis at vi i august/september hadde radioprogrammet "Hverdagen" i en uke. Se nærmere om dette på s 85.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

VI. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

1. B o s t e d s f y l k e

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	(%)	Antall	(%)	Antall	(%)
Oslo	361	60,7	68	27	429	50,6
Akershus	112	18,8	31	12,3	143	16,9
Østfold	11	1,8	9	3,6	20	2,3
Vestfold	4	0,7	13	5,2	17	2,0
Hedmark	5	0,8	10	4	15	1,8
Oppland	8	1,3	13	5,2	21	2,5
Buskerud	3	0,5	7	2,8	10	1,9
Telemark	8	1,3	10	4	18	2,1
Aust Agder	1	0,2	4	1,6	5	0,6
Vest Agder	2	0,3	4	1,6	6	0,7
Rogaland	3	0,5	10	4	13	1,5
Hordaland m/Bergen	3	0,5	8	3,2	11	1,3
Sogn og Fjordane	2	0,3	5	2	7	0,8
Møre og Romsdal	7	1,2	12	4,8	19	2,2
Sør-Trøndelag	1	0,2	7	2,8	8	0,9
Nord-Trøndelag	2	0,3	8	3,2	10	1,9
Nordland	5	0,8	12	4,8	17	2,0
Troms	4	0,7	6	2,4	6	0,7
Finnmark	1	0,2	6	2,4	7	0,8
Utlandet			4	1,6	4	0,5
<u>Ikke oppgitt</u>	<u>56</u>	<u>9,4</u>	<u>5</u>	<u>2</u>	<u>61</u>	<u>7,2</u>
<u>Totalt</u>	<u>595</u>	<u>99,8</u>	<u>252</u>	<u>100,2</u>	<u>847</u>	<u>101,1</u>

Vi oppfører som bostedsfylke det stedet kvinnen bor ved første gangs henvendelse, også når denne adressen er av midlertidig art. Det er mulig at denne måten å føre opp bosted på kan være noe misvisende. Det viser seg nemlig at det er noen få kvinner som oppsøker oss etter at de er kommet til f.eks. foreldre, slektninger eller krisesentre i andre fylker enn der de egentlig bor. Imidlertid gjelder dette så vidt vi kan se så få kvinner at det ville være vanskelig og unødvendig å ta hensyn til det.

Som en ser av tabellen kommer de brev-rådsøkende fra en større del av landet enn de kvinner som oppsøker oss på Kvinnehuset. Grunnene

til dette er jo relativt opp i dagen.

Av våre rådsøkende på Kvinnehuset var ca. 60% fra Oslo, og i underkant av 20% fra Akershus. Dette underbygger inntrykket av at Kvinnehus-prosjektet er et tilbud først og fremst til kvinner i Oslo-området. Dette er et faktum som vi på noen måte beklager, vi skulle gjerne vært i stand til å være et reelt tilbud også til kvinner i det øvrige Norge.

Inntrykket av å være et tilbud til Oslo-kvinner svekkes noe når man ser på tallet for brev saker. Her er det bare i underkant av 40% som kommer fra Oslo og Akershus. At 60% av våre brevhenvelseler kommer fra resten av landet er vi glade for, og skulle gjerne sett dette tallet større. Imidlertid støter vi også her på økonomiske hindringer. For det første er det dyrt å drive PR-arbeid utover landet, både i direkte kostnader og i arbeidsinnsats. For det andre, og langt viktigere, er det vanskelig for oss å drive PR-arbeid når vi hvert år står i fare for tidligere og tidligere å måtte stenge driften. Det er vanskelig å først gå ut med PR og siden måtte returnere brev på grunn av manglende bevilgninger.

Tabellen viser ellers at av de henvendelsene som kommer fra fylker utenom Akershus og Oslo, er det de østlandske fylkene som dominerer. Dette har selvsagt en geografisk forklaring, disse fylkene ligger såpass nær hovedstaden at kommunikasjonen gjør det lettere for oss å bli kjent der, og for de rådsøkende å få kontakt.

Det viktigste å understreke når man ser på oversikten over bostedsfylke er at det ikke er rettshjelpsbehovet i Oslo som er radikalt mye større enn i andre deler av landet, men muligheten for å få kontakt med rettshjelpsinstansene som er bedre. Vi mener å ha viktig grunn for å anta at behovet for den type hjelp vi yter er minst like stor ut over landet. Dette er blitt underbygget ved de forsøkene vi har hatt på å nå ut i andre fylker med informasjon om vår eksistens. Vi hadde for eksempel to større artikler i en lokalavis i Larvik sommeren -81, og responsen fra akkurat dette distriktet var stor. Vi merket den samme klare tendensen da vi en uke i september samme år

hadde programposten "Hverdagen" på radio, responsen var overveldende. (Se tabellen over antall saker side 28)

Det er videre klart at de langt fleste av henvendelsene kommer fra kvinner bosatt i byer. Dette kommer delvis av at det er lettere og billigere å drive PR i tettbygde strøk enn det er på landet. Vår viktigste PR-kanal, "jungeltelegraf", fungerer rimeligvis også dårligere steder med få mennesker som bor spredt.

Skal man trekke noen konklusjoner ut fra tabellen over bostedsfylker må det kort være at det er viktig for JURK å få en så stabil økonomi at vi har reelle muligheter til å nå ut til flere kvinner utenom Østlandet. Dette er en høyt prioritert arbeidsoppgave i de kommende år.

Vi har også undersøkt om våre rådsøkende er bosatt i en by, på et tettsted eller på landet.

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
By	404	67,9	120	47,6	524	61,8
Tettsted	130	21,8	83	32,9	213	25,1
Landet	14	2,4	26	10,3	40	4,7
Ikke oppgitt	47	7,9	23	9,1	70	8,3
	595	100,1	252	99,9	847	99,9

Av denne tabellen viser det seg at ca.62% av våre rådsøkende bor i byer, mens henholdsvis ca.25% er bosatt på tettsteder og ca.5% i landdistriktene. Disse tallene sier ikke at kvinner bosatt i byen har fler juridiske problemer enn andre kvinner, men at det er lettere å spre informasjon om JURK i byer.

2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap
til JURK

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Bekjent	150	25,2	18	7,1	168	19,8
Massemedia	124	20,8	34	13,5	158	18,7
Offentlige kontorer	69	11,6	7	2,8	76	9,0
Kvinnebevegelsen	27	4,5	2	0,8	28	3,3
Krisesenter	42	7,0	7	2,8	49	5,8
Løpeseddel	4	0,7	1	0,4	5	0,6
Helse- og sos.vesen	26	4,4	1	0,4	27	3,2
Andre	26	4,4	7	2,8	33	3,9
Ikke oppgitt	127	21,3	175	69,4	302	35,6
Totalt	595	99,9	252	100	847	99,9

Som nevnt under forrige avsnitt viser det seg at den mest vanlige måten å få kjennskap til JURK, er den såkalte "jungeltelegraf", dvs. gjennom kjente. Det er som oftest arbeidskamrater og slektninger som gir beskjed til andre om vår eksistens. At dette er en såpass stor gruppe kan muligens tolkes dithen at våre rådsøkende er fornøyde med oss!

Den nest største gruppen har svart at de har blitt kjent med JURKs eksistens gjennom massemedia. Massemedia i denne forbindelse betyr først og fremst aviser. PR-gruppa gjorde en del framstøt i lokalpressen rundt om i landet i 1981, og dette arbeidet har vist tydelige resultater. Det viser seg at de steder vi blir omtalt i pressen blir godt representert i brevinntaket de følgende uker. For året 1981 spilte også radioen inn som en viktig formidler av vårt tilbud.

Nesten 10 % av våre rådsøkende oppgir at de har fått vite om JURK gjennom offentlige kontorer. Dette er både leger, familierådgivningskontorer, sosial- og trygdekontorer o.l. Disse instansene vet om vårt tilbud delvis gjennom tidligere erfaring med oss, delvis gjennom vår egen informasjon til dem. Dessuten har vi en informasjonsplakat og en informasjonsbrosjyre som distribueres til mange av landets trygde- og sosialkontorer.

Vi setter stort sett pris på å bli anbefalt av disse instansene. Imidlertid har vi det siste året hatt endel problemer med sosialetaten i Oslo. Vi får henvist en del saker derfra som opplagt ikke faller inn under det vi er i stand til å yte hjelp med, slik som dårlig økonomi og manglende bolig. Det oppleves frustrerende for våre rådsøkende å ha blitt henvist til oss med disse problemene når vi ikke kan hjelpe dem på noen måte.

Den ovenfor nevnte brosjyre og plakat gir også informasjon til våre rådsøkende direkte. Vi oppfordrer alle våre ansatte til å ta med seg en bunke plakater og brosjyrer til sine hjemsteder rundt om i landet, for å henge disse opp på offentlige kontorer, bibliotek o.l. Fem prosent av våre rådsøkende har fått vite om oss på denne måten.

Krisesenteret er selvsagt også et viktig bindeledd mellom JURK og de rådsøkende. Det sier seg selv at svært mange av de kvinner som kommer til krisesenteret har behov for juridisk veiledning, og krisesenteret henviser en hel del av sine klienter til oss. Vi ser på dette samarbeidet mellom JURK og krisesenteret som svært verdifullt.

Det er en relativt stor andel av de rådsøkende som ikke har oppgitt hvor de kjenner til JURK fra. Særlig gjelder dette brevsaker. Det kommer av at vi i disse sakene ikke får stilt de vanlige statistiske spørsmål, og det er sjelden at de rådsøkende oppgir dette uten oppfordring.

Gruppen "andre" omfatter f.eks. Alene-foreldre-foreningen og Statens senter for barnepsykiatri.

3. Statsborgerskap

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Norsk	518	87,1	213	84,5	731	86,3
Utenlandsk	28	4,7	14	5,6	42	4,9
Ikke oppgitt	49	8,2	25	9,9	74	8,7
Totalt	595	100,0	252	100	847	99,9

De aller fleste av de problemer JURK behandler er av en slik art at hverken kvinnens egen eller eventuelt hennes manns statsborgerskap har betydning. Imidlertid forekommer det problemer der nasjonalitet spiller en rolle, spesielt gjelder dette innvandrersaker. Dessuten har JURK en del kidnappersaker ved barnefordeling, og også her er det vesentlig med statsborgerskap. I tillegg til dette har vi en del saker om internasjonal privatrett.

Antall utenlandske kvinner som oppsøker oss på Kvinnehuset er større enn de som kontakter oss pr. brev. Dette har sin forklaring i at for det første er det langt flere innvandrere i Oslo-området enn i det øvrige Norge. Dessuten viser vår erfaring at innvandrerkvinner i stor grad er avhengige av å få forklart seg muntlig, slik at det er en forutsetning med den type personlig kontakt som vi tilbyr på Kvinnehuset.

4. Sivilstand

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Enslig	67	11,3	25	9,9	92	10,9
Ugift sambo	22	3,7	13	5,2	35	4,1
Gift	265	44,5	89	35,3	354	41,8
Separert	89	14,9	39	15,5	128	15,1
Skilt	71	11,9	21	8,3	92	10,8
Enke	11	1,8	6	2,4	17	2,0
Ikke oppgitt	70	11,8	59	23,4	129	15,2
Totalt	595	99,9	252	100	847	99,9

Denne tabellen underbygger bare hva vi kan se av andre tabeller, nemlig at svært mange av våre saker springer ut fra et samlivsproblem, evt. -brudd. Bare 11 % av våre rådsøkende er enslige.

Dessuten kan tabellen påvise at vi som regel kommer inn som rådgivende instans før noe skritt i retning separasjon/skilsmisse blir tatt, idet nesten 42 % av våre rådsøkende er gifte. Dette er etter vår mening interessant, og underbygger våre påstander om at vi er en slags bro mellom kvinner og det tradisjonelle rettsapparat. Vi kommer inn som det rådgivende og forebyggende organ, og henviser evt. videre til advokat.

5. U t d a n n i n g

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Høyere utd.	154	25,9	25	9,9	179	21,1
Yrkesrettet utd.	124	20,8	16	6,3	140	16,5
Kunstner	6	1,0	1	0,4	7	0,8
Almenutd.	23	3,8	2	0,8	25	2,9
Ingen utd.	157	26,4	40	15,9	197	23,3
Ikke oppgitt	131	22,0	168	66,7	299	35,3
Totalt	595	99,9	252	100	847	99,9

21,1 % av de rådsøkende opplyser at de har høyere utdanning.

Med høyere utdanning mener vi utdanning utover eksamen artium.

I denne gruppen har vi tatt med både de som holder på med en høyere utdanning og de som er ferdig utdannet. De hyppigst forekommende utdannelsene i denne gruppen er lærerutdanning, sykepleierutdanning og sosionomutdanning. Stort sett kan vi si at denne gruppen representerer tradisjonelle "kvinneyrker".

16,5 % av de rådsøkende har en yrkesrettet utdanning. Denne gruppen omfatter kvinner som er utdannet ved en yrkesskole eller har en kortere utdanning innen helsesektoren. Denne gruppen omfatter også de som er under utdanning. De hyppigst forekommende utdannelsene i denne gruppen er hjelpepleierutdanning og sekretærutdanning. Også i denne gruppen finner vi flest kvinner med typiske "kvinneyrker".

2,9 % av de rådsøkende har almenutdanning. Denne gruppen omfatter de som har utdanning til og med eksamen artium.

23,3 % av de kvinnene som oppsøkte oss i 1981 opplyste at de ikke hadde noen utdanning. Med dette menes at de ikke har videreutdannet seg etter endt obligatorisk skole.

35,3 % av de rådsøkende har ikke gitt opplysninger om utdanning.

I mange tilfeller er denne opplysningen ikke nødvendig for at JURK skal kunne hjelpe kvinnen. At prosentandelen for "ikke

oppgitt" er større blant brevsakene enn blant Kvinnehussakene er her som ellers en naturlig følge av at vi ved den personlige kontakten på Kvinnehuset kan spørre den rådsøkende om slike opplysninger.

Vi har også laget en statistikk over hvor mange kvinner som aktivt utøvet et yrke da de oppsøkte JURK.

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Student	56	9,4	9	3,6	65	7,7
Hjemmearbeidende	159	26,7	39	15,5	198	23,4
Utearbeidende	278	46,7	66	26,2	344	40,6
Ikke oppgitt	102	17,1	138	54,8	240	28,3
Totalt	595	99,9	252	100,1	847	100

40,6 % av de rådsøkende oppgav at de var ute i arbeid da de oppsøkte oss. 23,4 % opplyste at de var hjemmearbeidende. At prosentandelen for "utearbeidende" er større enn for "hjemmearbeidende", tror vi skyldes at det er lettere for utearbeidende enn for hjemmearbeidende å få informasjon om JURK. Vi tror ikke at utearbeidende kvinner har mer juridiske problemer enn hjemmearbeidende.

6. Forsørgersystem

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Egen inntekt	351	51,6	67	24,6	418	44,0
Fra mannen	123	18,1	39	14,3	162	17,0
Offentlig stønad	77	11,3	34	12,5	111	11,7
Studielån	38	5,6	3	1,1	41	4,3
Andre	7	1,0	2	0,7	9	0,9
Ikke oppgitt	83	12,2	127	46,7	210	22,1
Totalt	679	99,8	272	99,9	951	100,0

12,1 % av kvinnene oppgir flere forsørgelsesmåter. Dette er grunnen til at antall forsørgelseskilder (951) er større enn antall saker (847). Disse har oftest egen inntekt fra en deltidsjobb, som de kombinerer med privat forsørgelse (som regel fra mannen) eller en offentlig stønad.

Nesten halvparten av kvinnene forsørger seg fullt ut ved egen inntekt. Vi har ikke gjort noen undersøkelse på om disse er høyt- eller lavtlønnet.

I en forholdsvis stor del av sakene, 22,1 %, fremkommer det ikke hvordan den rådsøkende er forsørget. Også her er det først og fremst i brevsakene at opplysningene mangler. I en samtale vil derimot kvinnens kilder til livsopphold gjerne komme frem på en naturlig måte, da mange av de juridiske problemene det snakkes om innebærer økonomiske spørsmål, f.eks. stønad til skilte og separerte forsørgere.

7. A l d e r

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Under 20 år	5	0,8	2	0,8	7	0,8
21 - 30 år	117	19,7	18	7,1	135	15,9
31 - 40 år	174	29,2	15	6	189	22,3
41 - 50 år	78	13,1	13	5,2	91	10,7
51 - 60 år	56	9,4	8	3,2	64	7,5
over 60 år	27	4,5	5	2	32	3,7
ikke oppgitt	138	23,2	191	75,8	329	38,8
Totalt	595	99,9	252	100,1	847	99,8

Av de kvinnene som har gitt opplysning om alder, er de fleste mellom 20 og 40 år. Disse utgjør 38,2 %.

38,8 % av kvinnene har ikke oppgitt alder. Andelen "ikke oppgitt" er størst for brev saker. Dette fordi vi fra brev sakene kun registrerer de opplysningene kvinnen selv gir, og i et brev der kvinnen skildrer sine problemer vil alderen ofte være lite relevant.

De som oppsøker oss på Kvinnehuset har i langt større grad oppgitt hvor gamle de er, i og med at dette er en opplysning saksbehandleren lett kan spørre om.

8. Antall barn

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
0	85	14,3	23	9,1	108	12,7
1	148	24,9	54	21,4	202	23,8
2	159	26,7	40	15,9	199	23,5
3	84	14,1	20	7,9	104	12,3
4 eller flere	21	3,5	14	5,6	35	4,1
ikke oppgitt	98	16,5	101	40,1	199	23,5
Totalt	595	100,0	252	100	847	99,9

63,7 % av de rådsøkende opplyser at de har et eller flere barn. Det oppstår derfor endel barnerettslige problemer (se kap.VII.3.)

23,5 % av de rådsøkende har ikke opplyst om de har barn eller ikke. Prosentandelen for "ikke oppgitt" er også her større for brev saker enn for Kvinnehussaker. Dette skyldes nok at det vil være lite naturlig for kvinnen å gi slike opplysninger i et brev hvor hun skildrer sine problemer, med mindre det gjelder et barnerettslig spørsmål eller i tilfelle hvor kvinnen har økonomiske problemer.

I. PROBLEMOMRÅDE

1. Oversiktstabell

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Abort og fødselsrett	2	0,1			2	0,1
Arbeidsrett	12	0,8	3	0,5	15	0,7
Arverett	55	3,9	27	4,4	82	4,0
Barnrett	228	16,1	87	14,1	315	15,4
Boligrett	133	9,4	32	5,2	165	8,0
Erstatning/forsikring	20	1,4	13	2,1	33	1,6
Familierett/ugift samliv	302	21,3	118	19,1	420	20,6
Forvaltningsrett	12	0,8	11	1,8	23	1,1
Internasjonal privatr.	9	0,6	4	0,6	13	0,6
Innvandrerkvinner						
rettsstilling	4	0,2	5	0,8	9	0,4
Kontraktsrett	38	2,7	15	2,4	53	2,6
Personrett	14	0,9	5	0,8	19	0,9
Rettskjennelse	164	11,6	78	12,6	242	11,8
Sivilprosess	5	0,3	4	0,6	9	0,4
Skatt/avgift	19	1,3	16	2,6	35	1,7
Skifterett	225	15,8	75	12,1	300	14,7
Sosial/trygderett	102	7,2	63	10,2	165	8,1
Strafferett	59	4,2	26	4,2	85	4,2
Tingsrett	14	0,9	24	3,9	38	1,9
Andre	2	0,1	13	2,1	15	0,7
Totalt	1419	99,9	619	100,1	2038	99,9

Kommentarer til tabellen:

Med et problemområde mener vi et fagområde. De problemområder som går igjen i sakene våre er listet opp i tabellen ovenfor. I de fleste sakene vi mottok, hadde kvinnen spørsmål angående flere problemområder, og vi har registrert gjennomsnittelig 2,4 problemområder pr. sak. Videre hadde kvinnene ofte flere rettsspørsmål under hvert problemområde.

Som det fremgår av tabellen over, er familierett og utgift sam-
liv det største problemområdet. Derneft kommer barnerett,
skifterett og rettshjelpsrett. Andre viktige områder i matri-
alet er sosial- og trygderett, boligrett, strafferett, for-
valtningsrett, arbeidsrett og innvandrerkvinnens rettsstilling.

I. 2. Arbeidsrett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Arbeidsmiljøloven	6	60	5	100	11	73,3
Offentlig arbeidsformidling	1	10			1	6,7
Andre	3	30			3	20,0
Totalt	10	100	5	100	15	100,0

Kommentarer til tabellen:

Bare 15 kvinner hadde spørsmål angående problemområdet arbeidsrett. Dette var 10 kvinnehussaker og 5 brev saker. Hver kvinne hadde bare ett rettsspørsmål. Til tross for at det er registrert få saker under dette problemområde, har vi valgt å behandle det da det er av stor betydning for mange kvinner.

Spørsmål angående sykepenger sorterer ikke under arbeidsrett, men under sosial og trygderett, og dette vil derfor bli behandlet der.

2.1. Arbeidsmiljøloven

11 av de rådsøkende hadde spørsmål i forbindelse med arbeidsmiljøloven. Dette var spørsmål angående oppsigelse (a), miljøet på arbeidsplassen (b) og forbigåelse ved ansettelse (c).

a) Oppsigelse

8 rådsøkende hadde spørsmål om oppsigelse. I fem av disse tilfellene var kvinnen allerede sagt opp fra jobben. To av disse oppsigelsene var usaklige mens tre av dem skyltes rasjonalisering. De tre resterende tilfellene gjaldt kvinner som fortsatt var i jobben sin, men som fryktet å bli sagt opp i nærmeste fremtid. De ville derfor vite hva slags vern de eventuelt hadde. En av disse kvinnene var gravid, og var redd for å bli oppsagt av den grunn. JURK opplyste da at gravide kvinner har et sterkere oppsigelsesvern enn andre, og de fleste oppsigelser i denne perioden vil bli ansett som usaklige.

b) Miljøet på arbeidsplassen

2 rådsøkende ville ha opplysninger om hva slags krav arbeidsmiljøloven stiller til arbeidsplassen. Den ene av disse kvinnene mente at det var for dårlige sanitære forhold på arbeidsplassen, mens den andre klaget over for dårlig hørselvern.

JURK ga generell informasjon om hva slags krav loven stiller og hvordan de eventuelt skulle gå frem med en klage.

c) Forbigåelse ved ansettelse

1 rådsøkende mente at hun var blitt forbigått ved ansettelse (opp-rykk). Denne kvinnen arbeidet i det private næringsliv og hun var bedre kvalifisert enn den mannen som hadde fått jobben.

JURK informerte om at det eneste hun kunne gjøre var å klage til Likestillingsombudet. Vi informerte henne også om at denne klagen ikke ville kunne omgjøre ansettelsen, men at det allikevel er viktig med slike klager fordi en henstilling fra Likestillingsombudet kanskje vil medføre at arbeidsgiveren ikke gjør slikt igjen.

2.2. Offentlig arbeidsformidling

1 kvinne hadde spørsmål i forbindelse med offentlig arbeidsformidling. Hun var misfornøyd med arbeidsformidlingens innsats med å skaffe henne "høvelig arbeid", og hun hadde allerede takket nei til en jobb. Kvinnen ønsket å høre vår mening om hva som må anses som "høvelig arbeid" i hennes tilfelle.

2.3. Andre

2 rådsøkende hadde rettsspørsmål som faller inn under gruppen "andre". I det ene tilfellet mente kvinnen at hun var blitt forbigått ved tildeling av daghjems plass til barnet, mens det andre tilfellet gjaldt utbetaling av feriepengene.

Vi har hatt svært få arbeidsrettssaker i 1981 i forhold til familierettssaker. Dette til tross for at 40,6% av våre rådsøkende har oppgitt at de er utearbeidene (se tabell s. 24). En av årsakene til dette kan være at de fleste rådsøkende primært er knyttet til familien og hjemmet. Lønnsarbeidet er ofte sekundært og problemer på arbeidsplassen tolereres derfor lettere.

I. 3. Barnerett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Foreldremyndighet	160	47,5	54	41,5	214	45,8
Samværsrett	66	19,6	31	23,8	97	20,8
Barnebidrag	99	29,4	41	31,5	140	30,0
Kidnapping av barn	1	0,3	2	1,5	3	0,6
Barnevern	2	0,6			2	0,4
Statsborgerskap	2	0,6			2	0,4
Skoler/barnehager	1	0,3			1	0,2
Adopsjon	1	0,3	1	0,8	2	0,4
Andre	5	1,5	1	0,8	6	1,3
Totalt	337	100,1	130	99,9	467	99,9

Kommentarer til tabellen:

315 kvinner hadde rettsspørsmål av barnerettslig karakter. 228 av disse kvinnene kom på Kvinnehuset, mens 87 stilte sine spørsmål via brev. I disse 315 sakene var det tilsammen 467 forskjellige rettsspørsmål.

I og med at dette er en rapport for 1981 vil denne fremstillingen bygge på den "gamle" barneloven, og vi kommer derfor også til å bruke begreper som idag er endret.

3.1. Foreldremyndighet

Vi har ialt mottatt 214 spørsmål om foreldremyndighet. Dette var spørsmål angående fastsettelse av foreldremyndighet ved samlivsbrudd (a), spørsmål angående delt foreldremyndighet ved samlivsbrudd (b), spørsmål angående endring av foreldremyndighet (c) og andre spørsmål angående foreldremyndighet (d).

a) Fastsettelse av foreldremyndighet ved samlivsbrudd

131 kvinner hadde spørsmål angående fastsettelse av foreldremyndighet ved samlivsbrudd.

I 112 av tilfellene ønsket kvinnen å ha foreldremyndigheten alene, mens 19 av kvinnene vurderte om de skulle inngå avtale om delt foreldremyndighet.

I alle de 112 tilfellene hvor kvinnen sikkert ønsket å ha foreldremyndigheten alene, var barnefaren uenig i hennes ønske. Han ønsket enten at han skulle få foreldremyndigheten alene eller at de skulle inngå avtale om delt foreldremyndighet. I de sistnevnte tilfellene truet han med å reise krav om at han skulle få foreldremyndigheten alene dersom kvinnen ikke ville inngå avtale om delt foreldremyndighet. De fleste av disse kvinnene, både de som hadde bestemt seg for å kreve foreldremyndigheten alene og de som vurderte å inngå avtale om delt foreldremyndighet, ønsket opplysninger om hvilke momenter det blir lagt vekt på i en barnefordelingssak. Vi ga derfor generelle opplysninger om dette.

Endel kvinner trakk også frem bestemte forhold i deres tilfelle og lurte på om det ville bli lagt vekt på dem i en barnefordelingssak. Noen av kvinnene ville vite om det hadde noen betydning at hun hadde reist og latt barna bo hos faren under den faktiske separasjonen, mens andre kvinner ville vite om det ville bli lagt vekt på at mannen hadde reist og latt barna bli hos henne. 4 kvinner bodde fortsatt sammen med barnefaren, men ønsket å reise fordi forholdene var uholdbare. Disse kvinnene hadde ikke noen mulighet til å ta med seg barna på grunn av manglende bo-tilbud, og de lurte på om det kunne bli brukt mot dem i en barnefordelingssak dersom de reiste og lot barna bli igjen hos faren.

Om dette opplyste vi at det av hensyn til stabilitet hos barnet gjerne blir lagt vekt på at barnet skal fortsette å bo hos den av foreldrene det allerede bor sammen med, særlig hvis dette har vart over lengere tid. Vi frarådet derfor de kvinnene som fortsatt bodde sammen med barna å reise uten å ta barna med. I to tilfeller var kvinnen endel plaget av psykiske lidelser, og de lurte på om det kunne få betydning i en sak om barnefordeling. Videre hadde endel kvinner spørsmål om barnets ønske ville bli tillagt stor vekt og om det kunne tale mot kvinnen at hun hadde et nytt forhold og snart kom til å gifte seg igjen.

2 kvinner hadde vært utro, og ektefellene prøvde å presse dem til å bli i ekteskapet ved å si at dersom kvinnen begjarte separasjon ville mannen få foreldremyndigheten til barna på grunn av kvinnens utroskap. Disse kvinnene ble svært lettet når vi fortalte at utroskap i seg selv ikke skal ha noe å si for hvem som skal få foreldremyndigheten til barna.

I 4 av de tilfellene hvor kvinnen ønsket å ha foreldremyndigheten alene hadde hun levd i ugift sambo med barnefaren. Ved oppløsningen av samlivet hadde faren sagt at han ville kreve foreldremyndigheten til barnet. Vi opplyste da at mannen ikke hadde noen slik rett og at kvinnen fortsatt ville ha foreldremyndigheten alene.

Som ovenfor nevnt var det 19 kvinner som vurderte om de skulle inngå avtale om delt foreldremyndighet. Gjennom samtalene med endel av disse kvinnene kom det frem at grunnen til at de i det hele tatt vurderte å avtale delt foreldremyndighet var at mannen truet med å kreve foreldremyndigheten alene dersom kvinnen ikke ville gå med på å avtale delt foreldremyndighet. Før disse kvinnene ville bestemme seg for om de skulle kreve foreldremyndigheten alene eller avtale delt foreldremyndighet, ville de vite hva delt foreldremyndighet innebærer kontra det å ha foreldremyndigheten alene (se nærmere om dette nedenfor (b)), og om hvilke muligheter de hadde til å få foreldremyndigheten alene.

For at disse kvinnene skulle kunne vurdere muligheten til å få foreldremyndigheten alene, informerte vi generelt om hvilke momenter det blir lagt vekt på i en barnefordelingssak.

b) Delt foreldremyndighet ved samlivsbrudd

56 kvinner hadde spørsmål angående delt foreldremyndighet ved samlivsbrudd. Noen av disse kvinnene hadde flere spørsmål, og vi har til sammen registrert 68 rettsspørsmål under dette emnet. Dette var spørsmål om hva delt foreldremyndighet innebærer, spørsmål i forbindelse med inngåelse av avtale om delt foreldremyndighet og spørsmål om utøvelse av delt foreldremyndighet.

37 kvinner hadde spørsmål om hva delt foreldremyndighet innebærer. 18 av disse kvinnene hadde bestemt seg for å inngå av-

tale om delt foreldremyndighet, men ville vite mer om hva det egentlig innebærer. 19 av kvinnene hadde ennå ikke bestemt seg for om de skulle gå med på å avtale delt foreldremyndighet. Disse kvinnene ønsket generell informasjon om fordeler og ulemper ved delt foreldremyndighet. Vi informerte alle disse kvinnene så utførlig det lot seg gjøre om hva delt foreldremyndighet innebærer og poengterte særlig at vår erfaring er at det bør være et brukbart samarbeidsforhold ektefellene imellom for at delt foreldremyndighet skal fungere tilfredstillende for barn og foreldre.

12 av de 18 kvinnene som hadde bestemt seg for å inngå avtale om delt foreldremyndighet ønsket også opplysning om hva som bør være med i en slik avtale. Til disse kvinnene oppga vi endel punkter som vi erfaringsmessig vet at det kan oppstå uenighet om, og som derfor bør avtalereguleres. Vi presiserte imidlertid at dette bare var en generell informasjon, og at det i det enkelte tilfelle også kunne være spesielle forhold som det er nødvendig å avtaleregulere.

19 kvinner kom til oss fordi de hadde problemer med utøvelsen av delt foreldremyndighet. I disse tilfellene var samarbeidsforholdet foreldrene imellom dårlig. Noen kunne for eksempel ikke bli enige om hvem som skulle ha den daglige omsorgen for barna, mens andre var uenige om endel av oppdragelsen av barna. Endel av kvinnene hadde registrert uroligheter hos barnet, og de trodde at dette skyldtes at forholdene rundt barnet ikke var rolige og stabile nok.

I disse tilfellene rådet vi foreldrene til i en avtale å presisere nærmere hvilke oppgaver den enkelte skal ha ansvaret for. Dersom kvinnen ikke så noen utvei i en slik løsning, orienterte vi henne om hvordan hun skulle gå frem for å få tatt opp spørsmålet om foreldremyndighet på nytt.

c) Endring av foreldremyndighet

I 21 tilfeller var det spørsmål om endring av foreldremyndighet.

I 14 av disse sakene hadde mannen foreldremyndigheten over barna og kvinnen vurderte å kreve dette endret. Disse kvinnene lurte på hvilke muligheter de hadde til å få gjennomført en endring av

foreldremyndigheten og hvordan de skulle gå frem for å fremme et slikt krav. Grunnen til at kvinnen ville kreve foreldremyndigheten endret var i de fleste tilfelle at hun mente at hun var blitt presset til å inngå avtale om at mannen skulle få foreldremyndigheten alene.

I 3 tilfeller hadde kvinnen foreldremyndigheten over barna og mannen ville kreve dette endret. Disse kvinnene ville vite hva det blir lagt vekt på i en avgjørelse om endring av foreldremyndigheten, og om vi trodde mannen hadde noen mulighet til å få gjennomført en slik endring.

I 4 av sakene hadde foreldrene avtalt at de skulle ha delt foreldremyndighet. I disse tilfellene ønsket imidlertid kvinnene at denne avtalen skulle endres slik at hun skulle få foreldremyndigheten alene. Dette på grunn av at den avtalte ordning ikke kunne gjennomføres tilfredstillende fordi foreldrene ikke kunne samarbeide.

1) Andre spørsmål angående foreldremyndighet.

Vi har registrert 6 saker under kategorien andre spørsmål angående foreldremyndighet.

I 2 av disse tilfellene kom kvinnen til oss fordi hun ville ha hjelp til å sette opp et barnetestament. Dette var kvinner som hadde foreldremyndigheten til barnet alene. I det ene tilfellet ønsket kvinnen at barnefaren skulle få foreldremyndigheten til barnet dersom hun døde, mens den andre kvinnen ønsket at hennes samboerske skulle få foreldremyndigheten til barnet ved hennes død. Kvinnene ville lage et testament hvor de fremmet et slikt ønske. JURK hjalp kvinnene med å sette opp testamentet. Vi informerte i tillegg om at dette testamentet ikke vil binde en avgjørelse om foreldremyndigheten ved kvinnens død, men at det kan bli tillagt vekt ved avgjørelsen.

Ellers i denne gruppen var det spørsmål om barns medbestemmelsesrett. Det var også spørsmål om en mister foreldremyndigheten til barnet dersom en gifter seg på nytt, og om barnefaren kan bestemme over barnet dersom moren har foreldremyndigheten alene.

3.2. Samværsrett

Vi mottok 97 spørsmål om samværsrett. Dette var spørsmål angående fastsettelse av samværsrett (a), spørsmål angående utøvelse/oppfølging av samværsrett (b), spørsmål om endring av samværsrett (c) og spørsmål om bortfall av samværsrett (d).

a) Fastsettelse av samværsrett

50 kvinner hadde spørsmål angående fastsettelse av samværsrett. De fleste av disse kvinnene ønsket en generell veiledning om reglene som gjelder for samværsrett. I 9 tilfeller hadde det imidlertid vært vold i ekteskapet, og kvinnene lurte på om dette kunne få betydning for om mannen skulle få samværsrett med barna eller ikke.

2 kvinner hadde født barn utenfor ekteskap og ville vite om barnefaren hadde rett til samvær med barnet.

b) Utøvelse/oppfølging av samværsrett

23 kvinner hadde spørsmål i forbindelse med utøvelse/oppfølging av samværsrett.

I alle tilfellene unntatt ett, var det kvinnen som hadde foreldremyndigheten og mannen som hadde samværsretten.

I det ene tilfellet hvor det var kvinnen som hadde samværsrett, kom hun til oss fordi mannen nektet å utlevere barnet til henne. Vi informerte om at han ikke hadde noen rett til det, og at han kan bli pålagt tvangsmulkt hvis han gjør det.

I de fleste av de tilfeller hvor det var mannen som hadde samværsretten kom kvinnen til oss fordi mannen ikke benyttet samværsretten eller fordi han ikke benyttet den til de fastsatte tider. Mannen ville for eksempel komme å hente barna når han ville. Disse kvinnene mente at de ikke kunne gå med på slike ordninger av hensyn til barna. Kvinnene mente at barna ble urolige og uten tillit til faren ved så ustabile forhold.

I disse tilfellene rådet vi kvinnen til å få ordningen nærmere fastlagt, enten ved avtale mellom partene eller av fylkesmann/domstol. De kvinnene som ikke så på dette som noen god løsning fikk også informasjon om hvordan de skulle gå frem dersom de ønsket at samværsretten skulle bortfalle.

c) Endring av samværsrett

15 kvinner hadde spørsmål angående endring av samværsrett.

I alle disse tilfellene hadde forholdene forandret seg slik at den avtalte/fastsatte samværsretten ikke lenger kunne praktiseres. Vi informerte i disse tilfellene om at foreldrene selv kunne avtale endring av samværsretten. Dersom kvinnen ikke kunne få mannen med på en slik avtale, henviste vi til fylkesmann/domstol.

d) Bortfall av samværsrett

I 9 tilfeller informerte vi om reglene som gjelder for bortfall av samværsretten.

I 8 av disse tilfellene var det kvinnen som hadde foreldremyndigheten mens mannen hadde samværsrett. I ett tilfelle var det en bestemor som hadde samværsrett til barnebarnet sitt. Denne kvinnen skulle nå separeres, og hun var redd for at samværsretten skulle falle bort av den grunn.

Under avsnittet utøvelse/oppfølging av samværsretten skrev vi at endel kvinner tok kontakt med JURK fordi barnets far ikke benyttet seg av samværsretten eller fordi han misbrakte den. 4 av de kvinnene som var i denne situasjonen mente at dette problemet ikke kunne løses ved at samværsordningen ble nærmere fastlagt. Vi informerte derfor disse kvinnene om hvordan de skulle gå frem dersom de ønsket at samværsspørsmålet skulle tas opp til ny behandling.

I 2 tilfeller ønsket kvinnen at mannens samværsrett skulle bortfalle fordi han var voldelig. I 2 andre tilfeller ønsket kvinnen at den skulle bortfalle fordi mannen hadde store psykiske problemer. I alle disse 4 tilfellene hadde kvinnen merket uheldige virkninger på barnet når det skulle være eller hadde vært sammen med faren.

3.3. Barnebidrag

JURK mottok ialt 140 spørsmål angående barnebidrag. Dette var spørsmål om fastsettelse av barnebidrag (a), spørsmål angående

endring av barnebidrag (b) og spørsmål angående innkrevning/
forskuttering av barnebidrag (c).

a) Fastsettelse av barnebidrag

110 kvinner hadde spørsmål angående fastsettelsen av barnebidraget. I 102 av disse tilfellene var det mannen som skulle betale bidrag, mens det i 8 tilfeller var kvinnen.

7 av de bidragspliktige kvinnene ville ha generell informasjon om bidragsplikten. De var særlig interessert i hvilke kriterier som blir lagt til grunn ved fastsettelsen av størrelsen på bidraget og om hvor lenge bidragsplikten varer.

1 av de bidragspliktige kvinnene var under utdanning og hun lurte på om hun kunne slippe å betale bidrag i utdanningsperioden. Vi informerte denne kvinnen om at bidragsplikten ikke faller bort mens hun er under utdanning, men at hun kan slippe å betale i denne perioden mot å etterbetale det når hun er ferdig med utdannelsen.

I de 102 tilfellene hvor det var mannen som var den bidragspliktige kom 90 kvinner til oss for å få generell informasjon om fastsettelsen av barnebidraget. De var særlig interessert i å vite hvor stort de kunne regne med at barnebidraget ble og hvordan fastsettelse av bidraget skjer.

12 kvinner hadde mer spesifiserte spørsmål; 4 kvinner hadde f.eks. spørsmål om muligheten til å få barnebidrag til barn over 18 år. Vi informerte disse kvinnene om regelen som gjelder for dette, men vi kunne ikke si noe i det enkelte tilfelle om hvilke mulighet kvinnen hadde til å nå frem med et slikt krav.

3 kvinner var faktisk separert, og de lurte på hvordan de skulle gå frem for å få bidrag i et slikt tilfelle.

I ett tilfelle kom kvinnen til oss fordi mannen hevdet at han ikke var pliktig til å betale bidrag fordi han hadde "0-inntekt". Kvinnen synes at dette var urimelig da mannen var selvstendig næringsdrivende og i realiteten hadde høy inntekt. Vi kunne i dette tilfellet berolige kvinnen med at barnebidraget blir fastsatt etter antatt inntekt og at mannen av den grunn ikke ville slippe unna sin bidragsplikt.

2 kvinner ville vite om de kunne/burde motregne med barnebidrag. Disse kvinnene hadde gjeld til mannen og lurte på om de kunne/burde betale ned gjelden ved å fraskrive seg barnebidraget.

I disse tilfellene rådet vi kvinnen til ikke å gjøre det fordi barnebidraget er ment å skulle være til barnet og burde derfor ikke gå til andre formål.

Vi fikk også spørsmål om en hadde krav på barnebidrag fra barnets stefar og om en har krav på barnebidrag dersom barnet er født utenfor ekteskap.

b) Endring av barnebidrag

10 kvinner hadde spørsmål angående endring av barnebidrag. I alle disse tilfellene var det mannen som var den bidragspliktige.

I 7 tilfeller ville kvinnen forhøye bidraget fordi mannens inntekt nå var mye høyere enn da bidraget ble fastsatt, eller fordi hun ved avtale hadde gått med på et altfor lavt bidrag.

I 3 tilfeller var det mannen som ville ha bidraget endret. I disse tilfellene hadde mannen giftet seg på nytt og fått flere barn, og ønsket derfor å få satt ned bidraget.

I sakene om endring av barnebidrag så det ut til at det var liten mulighet for at partene kunne komme til enighet, og vi henviste dem derfor stort sett til fylkesmannen.

c) Innkrevning/forskuttering av barnebidrag

21 kvinner kom til JURK fordi mannen ikke betalte den fastsatte bidragssummen.

I noen tilfeller ville han ikke betale noe av det fastsatte bidraget, mens han i andre tilfeller betalte en lavere sum enn den som var fastsatt. Vi informerte disse kvinnene om muligheten til å få bidraget innkrevet og forskuttert gjennom bidragsfogden.

3.4. Kidnapping av barn

JURK mottok 3 saker om kidnapping av barn.

I ett av tilfellene hadde mannen kidnappet barnet. Kvinnen hadde fått foreldremyndigheten over barnet ved dom, men mannen hadde anket dommen. Kvinnen hadde henvendt seg til lensmannen for å

få hjelp, men blitt avvist med den begrunnelse at han ikke kunne gjøre noe fordi barnefaren hadde anket dommen. Vi overlot denne saken til en advokat, og oppfordret han til å legge ned påstand om midlertidig forføyning.

I 2 tilfeller hadde mannen ennå ikke kidnappet barnet, men han hadde truet med å gjøre det og ta med seg barnet ut av landet. I disse tilfellene var kvinnen norsk og mannen utenlandsk statsborger, og barna sto oppført i mannens pass. Vi måtte i disse sakene informere kvinnen om at hvis mannen tok med seg barnet ut av landet, så vil det være avgjørende om Norge har noen utleveringsavtale med det landet mannen tar med seg barnet til. Dersom det ikke foreligger en slik avtale, kan i verste fall siste utvei for kvinnen være å kidnappe barnet tilbake.

3.5. Barnevern

2 kvinner hadde spørsmål angående barnevern.

I det ene tilfellet var kvinnen meldt til barnvernsnemda av noen naboer fordi de mente at hun forsømte oppfostringsplikten overfor barnet. Barnvernsnemda hadde så grepet inn og ville nå pålegge kvinnen å ha barnet i barnehage om formiddagen og å ha støttekontakt til det to kvelder i uken. Kvinnen ville så vite om barnvernsnemda hadde noen rett til å pålegge henne dette.

I det andre tilfellet kom kvinnen til oss fordi hun jevnlig ble slått av sin 15 årige sønn. Vi henviste denne kvinnen til barnvernsnemda.

3.6. Statsborgerskap

2 saker omhandlet statsborgerskap. Dette var tilfeller hvor en norsk kvinne var gift med en utenlandsk statsborger. Kvinnene ville så vite hvilket statsborgerskap deres felles barn ville få.

3.7. Skoler/barnehager

1 kvinne hadde spørsmål angående barnehager. Kvinnen levde i et lesbisk forhold og hun hadde et barn. De samboende kvinnene lå nå i strid med kommunen om foreldrebetaling i barnets barnehage. Kommunen hevdet at begges inntekt var relevant ved fastsettelsen av foreldrebetalingen. Dette var den rådsøkende uenig i og hun ville vite om den enkelte kommune kunne bestemme

prinsippene for foreldrebetaling samt at hun ønsket at vi skulle sette opp en argumentasjonsrekke som hun kunne bruke overfor kommunen. Vi satt opp en slik argumentasjonsrekke samt at vi tok kontakt med Forbruker og Administrasjonsdepartementet som opplyste at kommunen hadde myndighet til å avgjøre hvilke prinsipper som skal legges til grunn i slike saker, men med retningslinjer fra et rundskriv utgitt av departementet.

3.8. Adopsjon

2 kvinner hadde spørsmål angående adopsjon. I begge tilfeller hadde kvinnen tidligere vært gift, og ved skilsmissen hadde hun fått foreldremyndigheten til barnet. Barnefaren hadde etter skilsmissen ikke hatt noen kontakt med barnet. Kvinnene hadde nå giftet seg på nytt, og de ville så vite om det var noen mulighet for deres nye ektefelle til å få adoptert barnet. Vi informerte om reglene som regulerer dette.

3.9. Andre spørsmål av barnerettslig karakter

Under kategorien "andre spørsmål av barnerettslig karakter" har vi registrert 6 saker.

I 3 av tilfellene ventet kvinnen barn. Barnefaren nektet farskapet, og kvinnen lurte på hvordan hun skulle gå frem for å få det fastslått.

I 1 tilfelle var barnet født og farskapet fastslått, men kvinnen ville nå ha det endret.

Vi hadde også 2 tilfeller av incest. Dette faller egentlig inn under rettsområdet strafferett, men vi har allikevel valgt å behandle det her.

I det ene av disse tilfellene var det en bestemor som henvendte seg til oss fordi hun mistenkte sin datter og svigersønn for å misbruke barnebarnet seksuelt. Vi informerte denne kvinnen om at dette er et strafferettslig spørsmål, og at hun måtte anmelde det til politiet dersom hun ønsket å gjøre noe med det.

I det andre tilfellet var det barnets stefar som hadde utnyttet barnet seksuelt. Det var imidlertid ikke derfor denne kvinnen tok kontakt med oss. Hun kom til oss for å få informasjon om hvordan hun skulle gå frem for å få separasjon/skilsmisse. Når

kvinnen fortalte om ekteskapet, kom det også frem at ektemannen hadde utnyttet barnet hennes seksuelt. Kvinnen ville ikke anmelde dette forholdet fordi hun trodde at det ville bli vondt for barnet å rippe opp i det som hadde skjedd.

II. 4. Boligrett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Total	
	antall	%	antall	%	antall	%
Boligspørsmål ved samlivsbrudd	119	78,8	29	78,4	148	78,7
Alminnelig bolig-situasjon	26	17,2	5	13,5	31	16,5
Andre	6	4,0	3	8,1	9	4,8
Total	151	100,0	37	100,0	188	100,0

Kommentarer til tabellen:

I 165 boligrettssaker (133 kvinnehussaker og 32 brev saker) var det tilsammen 188 forskjellige rettsspørsmål.

JURK har brukt en noe videre definisjon av begrepet boligrett enn den tradisjonelle definisjonen som begrenser seg til det rent husleierettslige. I tillegg til de rent husleierettslige problemer, har vi i denne fremstilling også valgt å behandle problemene omkring boligfordeling ved samlivsbrudd. Bakgrunnen for dette er at vi ønsker å påvise at det for kvinner knytter seg alvorlige problemer til boligfordelingen.

4.1. Boligspørsmål ved samlivsbrudd

JURK mottok ialt 148 bolispørsmål i forbindelse med samlivsbrudd. Dette var spørsmål angående bruksrett til bolig (a), eiendomsrett til bolig (b), tilfeller hvor kvinnen ville kaste ut samboer/ekte mann (c), tilfeller hvor kvinnen blir kastet ut av samboer/mann (d) og tilfeller hvor kvinnen kastes ut av huseier på grunn av samlivsbruddet (e).

a) Bruksrett til bolig

57 av sakene våre omhandlet bruksrett til bolig ved samlivsbrudd. Sakene viste at ordningen med bruksrett var nokså ukjent blant de rådsøkende. Endel av kvinnene visste om denne ordningen og hadde konkrete spørsmål i forbindelse med den. De fleste visste imidler-

tid ikke om ordningen. Disse kom til JURK fordi de ikke hadde økonomisk mulighet til å overta eiendomsretten til boligen, og lurte derfor på hva slags muligheter de hadde. Vi fant det da naturlig å informere om mulighetene til å få bruksretten til boligen ved samlivsbrudd. For disse kvinnene er bruksrett til boligen et ganske bra alternativ, til tross for de vanskeligheter som følger av at eiendomsrett og bruksrett ikke er på samme hånd.

Det er vanlig lære at bruksrett til bolig oftest følger barna, slik at der kvinnen bli tilkjent den daglige omsorgen for dem, vil hun ofte ha anledning til å få bruksrett til boligen inntil barna har nådd en viss alder. Bakgrunnen for dette er at en anser det som uheldig for barn å måtte flytte fra sitt vante miljø, særlig når de er i skolealder. Dessuten vil det gjerne være vanskelig for kvinnen å finne en tilsvarende bra bolig til seg og barna på kort varsel.

Vår erfaring er imidlertid at læren om at boligen følger barna ikke alltid er i samsvar med praksis. En ferdig kandidat har nemlig foretatt en undersøkelse av alle JURK's brevsaker som gjelder boligrett, og denne undersøkelsen viser at dersom mannen har omsorgen for barna vil han oftest også overta eiendomsretten/bruksretten til boligen, mens dette ikke gjør seg gjeldene i like stor grad i de tilfellene hvor kvinnen har omsorgen for barna.

(Vi viser til Agnes Vogt: Kvinnens rett til bolig ved separasjon og skilsmisse, Institutt for offentlig rett's stensilserie, 1981)

b) Eiendomsrett til bolig

73 saker gjaldt eiendomsrett til boligen. I de fleste av sakene var kvinnen og mannen uenige om hvem som skulle ha boligen, og kvinnen kom derfor til oss for å få informasjon om hvilke muligheter hun hadde til å få boligen utalgt til seg på skiftet. I disse tilfellene informerte vi generelt om regelen som regulerer dette tilfellet og om hvilke momenter det legges vekt på i en slik avgjørelse.

I endel av tilfellene var imidlertid partene enige om hvem som skulle ha eiendomsretten til boligen, men uenige om hvordan den ene skulle betale ut den andre. Vi fortalte da om den regelen

som gjelder dersom partene ikke kan bli enige. Regelen går ut på at den som får boligen utsteder en panteobligasjon til den andre, og denne panteobligasjonen kan sies opp med 6 måneders varsel. Denne 6 måneders fristen synes vi er urimelig fordi det kan være vanskelig å skaffe den nødvendige pengesummen på så kort varsel. Dette tror vi kan være en av grunnene til at mange kvinner ikke overtar eiendomsretten til boligen.

c) Kvinnen vil kaste ut samboer/mann

6 kvinner ønsket å kaste ut ektefelle fra boligen, og 4 kvinner ønsket å kaste ut samboer.

I de tilfellene hvor kvinnen ønsket å kaste ut mannen, var ektefellene separert/skilt, og kvinnen hadde fått bruksrett eller eiendomsrett til boligen. De kvinnene som ønsket å kaste ut samboeren sin eide selv boligen eller hadde leierett til den. Disse mennene hadde med andre ord ikke rett til å bo i boligen. Selv om mannen ikke har en slik rett, er det imidlertid lite som kan gjøres med dette. En kan få ham kastet ut av politiet, men dette er vel til liten nytte når han straks etter kan vende tilbake til boligen.

d) Kvinnen blir kastet ut av samboer/mann

5 kvinner kom til JURK fordi de hadde blitt kastet på gaten av sin samboer og 1 fordi hun hadde blitt kastet ut av ektefellen.

I 3 av de tilfellene hvor kvinnen ble kastet ut av samboeren var det han som eide boligen og det var lite vi kunne råde kvinnen til å gjøre, men vi informerte iallefall om muligheten til å sette seg på boligliste på boligsjefens kontor.

De to andre kvinnene som ble kastet ut av samboeren var medeiere i leiligheten og mannen hadde ingen rett til å kaste dem ut. Vi henviste disse kvinnene til advokat.

e) Kvinnen kastes ut av huseier på grunn av samlivsbruddet

I 2 tilfeller ble kvinnen kastet ut av huseier på grunn av samlivsbruddet. I begge tilfellene gjaldt dette tjenesteboliger som var knyttet til mannens jobb. Ektefellene var her enige om at kvinnen skulle ha bruksretten til boligen, men dette ville ikke huseier godta. Vi kunne i disse tilfellene dessverre bare konstatere at huseier hadde rett til dette og det eneste vi

kunne gjøre var å anbefale kvinnene å sette seg på boliglisten hos boligsjefen.

4.2. Alminnelig bosituasjon

Inn under gruppen alminnelig bosituasjon har vi registrert 31 rettsspørsmål. Dette var spørsmål angående leiekontrakt (a), utkastelse av huseier (b), tildeling av bolig via boligsjefen (c) og muligheter til å få kommunalt lån/støtte til bolig (d).

a) Spørsmål i forbindelse med leiekontrakt

11 kvinner hadde spørsmål i forbindelse med leiekontrakt. Dette var spørsmål i forbindelse med oppretting eller fornying av leiekontakt, spørsmål i forbindelse med tolking av kontraktens innhold og spørsmål om reglene som gjelder for oppsigelse.

b) Utkastelse av huseier

JURK har bare registrert 1 sak under denne kategorien. Kvinnen bodde i dette tilfellet på en vanlig husleiekontrakt, og hun var redd for å bli kastet ut fordi utleier hadde ymtet frem på at han trengte leiligheten selv. Vi informerte om at dette etter vanlig praksis ikke var god nok grunn til å kaste henne ut, og oppfordret henne til å ta kontakt med oss igjen dersom en slik utkastelse kom på tale.

c) Tildeling av bolig via boligsjefens kontor

10 kvinner hadde spørsmål i forbindelse med tildeling av bolig via boligsjefens kontor. 5 av disse kvinnene ville vite hva slags kriterier det blir lagt vekt på ved tildeling. 3 kvinner lurte på hvordan en skal gå frem for å få satt seg på en slik boligliste.

2 kvinner hadde nylig reist fra mannen sin på grunn av vold i hjemmet. De hadde ikke noe eget sted å bo og hadde nå sammen med barna sine bodd hos venner eller på Krisesenteret. Disse kvinnene kom til JURK for å høre om vi visste om noen tilbud til kvinner i deres situasjon. Vi informerte da om muligheten til å sette seg på boligliste hos boligsjefen og muligheten til å søke opphold i et mødre hjem.

d) Kommunalt lån/støtte til bolig

9 kvinner hadde spørsmål angående kommunalt lån/støtte til bolig. Vi informerte om at disse lånene/støtten blir tildelt etter en skjønnsmessig vurdering og at vi ikke kunne uttale oss om deres muligheter til å få slikt lån/støtte. Videre henviste vi disse kvinnene til det sosialkontoret de "sorterte" under.

4.3. Andre

JURK har registrert 9 rettsspørsmål i kategorien "andre". Disse sakene var av svært forskjellig karakter og det vil derfor føre for langt å komme nærmere inn på disse her.

VII. 5. Familierett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Ektepakt	25	6,4	15	8,8	40	7,1
Andre rettigheter i ekteskapet	7	1,8	5	2,9	12	2,1
Bidrag til kvinnen	37	9,5	24	14,0	61	10,9
Separasjon	197	50,5	59	34,5	256	45,6
Skilsmisse	65	16,7	26	15,2	91	16,2
Ugift samliv	59	15,1	42	24,6	101	18,0
Totalt	390	100,0	171	100,0	561	99,9

Kommentarer til tabellen:

Familieretts sakene er den absolutt største gruppen saker. Disse dekker 20% av totalt antall problemområder, mens det faktisk er ca. 50% av de kvinner som tar kontakt med oss som har et eller annet familierettslig problem av den type som kommer inn under en av de på ovenstående tabell oppskisserte kategorier. I tillegg kommer de kvinner som har andre spørsmål i forbindelse med samlivsbrudd, så som skifte, bolig- og barnefordeling, men disse sakene blir behandlet for seg.

I tillegg til de tradisjonelle familierettslige problemstillingene, finner vi det riktig å ta med sakene om ugift samliv under dette punktet. Dette fordi det er vanskelig å finne noe annet mer passende rettsområde å innlemme disse sakene i.

5.1. Ektepakt

I alt 40 kvinner hadde spørsmål i forbindelse med ektepakt. En del av disse sakene gjaldt opprettelse av særeie. Det synes som om flere kvinner etterhvert tar konsekvensen av den stadig økende skilsmissegrensningen, og søker å sikre seg i tilfelle et eventuelt samlivsbrudd. Det synes som om de kvinner som ønsker å opprette særeie enten har vært gift før, og mener seg urettferdig behandlet ved skiftet, eller har særlige familieverdier de ønsker å verne, f.eks. barndomshjemmet de har overtatt. JURK har ingen

faring med kvinner som ønsker å gardere seg mot et eventuelt mlivsbrudd på en måte som virker klart urimelig for mannen.

Midlertid har vi fått en hel del saker der kvinner kommer for få hjelp i forbindelse med en ektepakt som allerede er oppsett, og gjerne for mange år siden, og som kvinnen senere inner ut setter henne i en vanskelig situasjon. Det synes om om unge nygifte kvinner i alt for liten grad er klar over va slags konsekvenser slike ektepakter kan få for dem siden, og i de mest ekstreme tilfeller kan ektepakter de underskrev i en lyserøde begynnelsen av sitt ekteskap føre til alvorlige materielle hindringer dersom de ønsker å ta ut separasjon siden. Der som overalt ellers i vårt arbeid ser vi at kvinners rettskunnskap generelt sett er lavere enn menns, og det synes som om det er et klart behov for informasjon om dette.

I et tilfelle fikk vi et generelt spørsmål om overdragelse av eiendom til den ene ektefelles rådighetsdel i den hensikt å unndra eiendommen fra en eventuell konkurs i mannens bedrift.

5.2. Andre rettigheter i ekteskapet

Det var bare 12 kvinner totalt som hadde spørsmål om andre rettigheter i ekteskapet. De fleste av disse tilfellene gjaldt den gjensidige underholdsplikten. Kvinnen fikk f.eks. ikke penger til mat og klær av mannen. Vi informerte da om den gjensidige underholdsplikten ektefellene har etter loven, og at det i visse tilfeller er mulig å få fastsatt et pengebeløp som mannen skal betale til kvinnens underhold og at dette kan innkreves gjennom bidragsfogden.

I et par tilfeller gjaldt problemet noe såpass ekstremt som at kvinnen har rett til å være ute om kveldene, velge sine egne venner, ta seg jobb og lignende. I disse tilfeller har det selv sagt vært mer støtte enn juridisk bistand vi har funnet det riktig å gi.

5.3. Bidrag til kvinnen

De 61 bidragsspørsmålene som er registrert her, gjelder bidrag til kvinnen, ikke til barna. Sistnevnte er registrert under

De fle
vurder
bidrag
har en
slikt
er mul
er sva
på å i
entlig

Andre
bidrag
later
svært
forpl
lige
nene
fogde

5.4.
Neste
om sp

I før
De ve
konkr
forme
av se
kvinn
menin
tid.

Imidl
manne
ektef
lange
ledd
parte
på de
vidt

De fleste sakene dreier seg om fastsettelse av bidrag, herunder vurdering av om det i det hele tatt er grunnlag for å kreve bidrag til kvinnen. Dessverre synes det som om en del kvinner har en litt gal oppfatning av hvordan mulighetene for å få slikt bidrag er. Relativt mange kvinner under 40 år tror det er mulig å få tilkjent hustrubidrag, hvilket etter vår erfaring er svært vanskelig. I mange av disse sakene bruker vi mye tid på å informere om hvilke andre stønader de har krav på. De offentlige stønadsordningene er relativt ukjente hos mange.

Andre av sakene dreier seg om innkreving av allerede fastsatte bidrag. De kvinner som oppsøker oss på grunn av at mannen unnlater å betale det bidrag han er pliktig til, står ofte i en svært vanskelig økonomisk situasjon. De har ofte økonomiske forpliktelser som gjør det umulig for dem å leve av de offentlige stønader de eventuelt mottar. Vi informerer da disse kvinnene om muligheten til å få bidraget innkrevet gjennom bidragsfogden.

5.4. Separasjon

Nesten halvparten av det totale antall familiesaker dreide seg om spørsmål i forbindelse med separasjon.

I første rekke spør kvinnene om fremgangsmåten ved separasjon. De vet ofte ikke hvor de skal begynne, og vi gir derfor helt konkret veiledning i den trinnvise separasjonsprosessen. Vi informerer om forskjeller mellom administrativ og domstolbehandling av separasjonsbegjæringen. Der vi blir spurt om råd, anbefaler vi kvinnen å gå inn for administrativ behandling. Dette er etter vår mening en mer skånsom metode i en allerede stresset separasjonstid.

Imidlertid har vi kommet bort i et noe kinkig problem med Fylkesmannen i Oslo/Akershus. Ifølge Ekteskapsloven §42, kan den ene ektefelle begjære separasjon dersom det "ikke billigvis kan forlanges at samlivet skal fortsette". Ifølge samme paragrafs tredje ledd kan en slik begjæring behandles av fylkesmannen dersom begge parter er enige om det. Imidlertid varierer praksisen på dette punkt. Fylkesmannen i Oslo/Akershus og Buskerud er såvidt vi har kunnet registrere (vi har ikke undersøkt hos samtlige

ylkesmenn) de eneste som nekter å behandle slike begjæringer. Ved henvendelse til fylkesmannens kontor i Oslo, fikk vi til svar at slike begjæringer er uaktuelle ettersom partene ikke kan være enige om å la fylkesmannen avgjøre saken når de ikke er enige om å separeres i utgangspunktet. Dette er imidlertid positivt feil etter vår erfaring. Vi har hatt tilfeller der den ene parten nekter å underskrive separasjonssøknaden for å markere sin uenighet i beslutningen, men der samme part innser at separasjon er uunngåelig, og derfor foretrekker en administrativ behandling. Dette er altså ikke en umulig situasjon. Likevel nekter Fylkesmannen i Oslo/Akershus å behandle slike saker, noe vi finner høyst betenkelig. Ytterligere betenkelig blir saken sett i lys av at praksis varierer slik rundt i landet.

Vi får også en rekke henvendelser der kvinner vil vite hva slags konsekvenser en eventuell eller allerede inntrådt separasjon vil få for partene. For det meste gjelder dette kvinner som selv har tanker om å separeres, men som er skremt for de økonomiske konsekvenser et slikt skritt vil få. Vi informerer dem da om alle støtteordninger, om skifte (se eget kapittel) og om boligfordeling (se dette).

Mange kvinner trenger også hjelp til utfylling av separasjons-papirer. Likeledes er det mange kvinner som er redd for megling. De tror ofte at meglingen er en stor belastning, der partene skal gjøre et siste forsøk på å komme sammen igjen. Disse kvinnene har ofte slitt veldig for å komme frem til beslutningen om å ville separeres, og ser på en slik megling som vond og vanskelig. Vi forteller dem da at megling idag er en helt grei affære, der hun dersom hun ikke ønsker å si noe, kan la dette helt være. Et annet problem i forbindelse med meglingen, særlig hos kvinner fra små steder, er at de er redde for at meglingsmannen ikke har taushetsplikt. De steder der presten er den vanligst brukte meglingsmann, er de ofte svært motvillige til i det hele tatt å gå til megling. Denne redselen avtar som regel når vi forteller om meglingens reelle innhold og meglingsmannens taushetsplikt.

Noen kvinner har spørsmål om midlertidig separasjon. Som regel er dette i forbindelse med at mannen er voldelig, bruker alkohol

begjær
I de
fakti
bolig
benyt

5.5
Unde
aras
gåen

Mang
aras
at s
vili
adsl
da
ugy
tid

Noe
det
fel
til
for

I e
av
ha
at
ad

5.
Ov
fo
le
pa

Ho
t

begjære slik midlertidig separasjon etter Rettergangslovens §426. I de fleste tilfellene benyttes denne bestemmelsen til å oppnå faktisk separasjon, det vil ofte si å få kastet mannen ut av boligen, men i enkelte tilfeller kan det også være aktuelt å benytte den midlertidige separasjonen som trygdehjælp.

5.5 Skilsmisse

Under dette punktet registreres saker som oppstår etter at separasjonen er innvilget, og dessuten saker der det ikke er forutgående separasjon (skilsmisse ved dom)

Mange kvinner har spørsmål angående kravet om adskillelse i separasjonstiden. Endel har ikke hatt noe annet sted å flytte etter at separasjonsbevilling/dom er avgitt og de tror derfor at bevillingen/dommen blir ugyldig fordi de ikke oppfyller kravet til adskillelse i separasjonstiden. Disse kvinnene ble meget lettet da vi informerte om at separasjonsbevillingen/dommen ikke blir ugyldig selv om partene fortsatt bor sammen, men at separasjonstiden først begynner å løpe når de har flyttet fra hverandre.

Noen kvinner har spørsmål om skilsmisse ved dom. Særlig gjelder dette i mishandlingssaker og utroskapssaker. Vi gir i disse tilfellene den informasjon vi har mulighet til, men råder kvinnen til å gå til advokat i de tilfellene vi ser at det er en mulighet for partene å oppnå skilsmisse på slikt grunnlag.

I et tilfelle var det en kvinne som hadde spørsmål om omstøtelse av ekteskap. Hun hadde i voksen alder giftet seg med en venn hun hadde blitt kjent med pr. brev, og det viste seg etter kort tid at mannen hadde alvorlige sinnslidelser. Vi henviste kvinnen til advokat.

5.6. Ugift sambo

Over hundre kvinner hadde spørsmål i forbindelse med samliv utenfor ekteskap. JURK definerer denne kategori som to personer som lever i ekteskaplignende forhold, dette inkluderer altså lesbiske par.

Hovedsaklig kan vi skille mellom dem som tar kontakt med oss enten mens samlivet består eller idet det skal begynne, og de som

tar kontakt med oss når samlivet er i en oppløsningsfase.

Mens samlivet består

De fleste av disse tilfellene dreier seg om opprettelse av samlivskontrakt. Slike kontrakter er svært omfattende, og de kan få store konsekvenser ved en senere utvikling av samlivet. JURK er derfor relativt uvillig til å gå inn på å sette opp fullstendige kontrakter. Derimot prøver vi å informere om betydningen av slike kontrakter, hva kontrakten bør inneholde og hvordan den bør settes opp. Vår erfaring viser at det absolutt viktigste er å avtaleregulere forholdet til boligen. Heldigvis synes det som om flere og flere innser verdien av å sette opp slike samlivsavtaler, ettersom svært mange problemer i et eventuelt samlivsbrudd kan unngås ved på forhånd å ha satt opp en avtale.

Dessuten er det mange som har spørsmål om opprettelse av gjensidig testament. Særlig gjelder dette de lesbiske kvinnene som planlegger et livslangt samliv, men som ikke kan velge ekteskapsformen. Vi hjelper til med å sette opp slike testamenter og informerer om rettsvirkningene av dem.

Vi får også ofte mer generelle spørsmål med hensyn til rettigheter overfor samboer og overfor det offentlige.

b) Ved oppløsning

Det var ialt 20 kvinner som henvendte seg til JURK i forbindelse med oppløsning av ugift samliv. Av disse var det ingen som hadde opprettet samlivskontrakt. Problemene gikk på fordeling av bolig, fordeling av barn og skifte av eiendeler.

Når det gjelder barnefordeling, var det vår rolle stort sett å informere om gjeldene rett som slår fast hovedregelen om at det er moren som har foreldrerett til barn født utenfor ekteskap. Vi regner med endel flere spørsmål om dette i fremtiden, ettersom den nye barneloven trådte i kraft 1.1.82.

Når det gjelder skifte av eiendeler, er bildet mer uklart. Det viser seg at det ofte er slik at den som tjener mest (oftest mannen) investerer i ting, og er således eier av stor sett alt i (som regel

kvinnen), forbruker sine penger til det daglige underhold av familien. Ved samlivsbrudd kan hun således ofte komme opp i en svært vanskelig situasjon fordi hovedregelen er at partene tar det hver av dem eier. Det er helt tydelig behov for lovgivning på området. I de tilfellene det dreide seg om større beløp, henviste vi til advokat.

Utover det som er nevnt her, viser vi til den grundige gjennomgåelse av ugift samliv-sakene i forrige årsrapport. Bildet som kommer frem der synes ikke å ha forandret seg noe særlig.

II. 6. Innvandrerkvinneres rettsstilling

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Spørsmål angående oppløsning av ekteskap	5	45,5	1	50,0	6	46,2
Oppholdstillatelse og arbeidstillatelse	6	54,5	1	50,0	7	53,8
Totalt	11	100,0	2	100,0	13	100,0

Kommentarer til tabellen:

Vi har registrert 9 saker under dette problemområdet. I disse 9 sakene var det tilsammen 12 forskjellige rettsspørsmål.

1 av sakene er brevsak, mens 8 av dem er kvinnehussaker. Grunnen til at det er flest kvinnehussaker kan være at det er enklere for innvandrerkvinner å uttrykke seg muntlig enn skriftlig.

6.1. Spørsmål angående oppløsning av ekteskap

6 kvinner hadde spørsmål om oppløsning av ekteskap. Disse kvinnene ville vite om det er deres hjemlands rett eller norsk rett som skal anvendes. Vi opplyste om at det er norsk rett som anvendes, og vi ga en generell informasjon om fremgangsmåten for å få separasjon/skilsnisje.

6.2. Spørsmål angående oppholds- og arbeidstillatelse

5 kvinner hadde spørsmål angående oppholdstillatelse. 4 av kvinnene ønsket å skilles, men var redde for å bli utvist fra Norge etter en skilsnisje fordi de hadde fått oppholdstillatelse etter familieforsyningsparagrafen.

1 kvinne hadde allerede blitt utvist fra Norge. Kvinnen var indisk og hun kom til Norge for å bo sammen med mannen sin. På grunn av problemer i ekteskapet bodde imidlertid ektefellene hver for seg, og Justisdepartementet fattet derfor vedtak om at kvinnen skulle utvises fra Norge. I India er det generelt sett familien som arrangerer ekteskap mellom to parter. Dette var derfor et reelt ekte-

skap for kvinnen og hverken hun eller mannen var interessert i skilsmisse. Dersom kvinnen blir utvist fra Norge, blir hun også tvunget til en skilsmisse og som skilt ville det bli vanskelig for henne å komme tilbake til sitt hjemland.

I denne saken samarbeidet Foreign Women's Group og JURK om å legge press på departementet. FWG sendte et brev til departementet hvor de ba om at avgjørelsen måtte revurderes. JURK sendte så et brev til departementet hvor vi støttet Foreign Women's Group i deres krav om at kvinnen måtte få bli i Norge.

2 kvinner hadde spørsmål angående reglene som gjelder for arbeidstillatelse. Vi ga generell informasjon om reglene.

7. Rettshjelpsrett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Kvinner har hatt kont. med rettshjelper	21	8,1	18	13,5	39	10,0
Klage på rettshjelperen	17	6,6	14	10,5	31	7,9
Kvinnen ønsker kontakt med rettshjelper	43	16,7	21	15,8	64	16,4
Spm. om frie rettshjelpsordninger	118	45,7	71	53,4	189	48,3
JURK henviser til advokat	59	22,9	9	6,8	68	17,4
Totalt	258	100,0	133	100,0	391	100,0

Kommentarer til tabellen:

242 kvinner hadde spørsmål om rettshjelp. Det er å bemerke til tabellen at hver enkelt kvinne, i de tilfeller hun hadde flere enn et problem på samme saksområde, er oppført på flere steder i tabellen.

7.1. Kvinnen har hatt kontakt med rettshjelper

Vi har registrert at 39 kvinner har hatt kontakt med annen rettshjelper i forbindelse med saken før hun tok kontakt med JURK.

Grunnen til at vi retter dette spørsmålet til våre rådsøkende, er at vi gjerne vil vite på hvilket tidspunkt vi selv kommer inn som rettshjelpere. Rettshjelpere er i denne forbindelse advokater, kontoret for fri rettshjelp eller Juss Buss. De kvinner som kommer til oss fra Juss Buss, har som regel ingen ting å klage på, men kommer fordi Bussen har henvist dem til oss. Det er da som regel kvinner med den type problemer som JURK er særlig egnet til å hjelpe med.

Dersom kvinnen har vært i kontakt med advokat tidligere, kommer hun ofte for å klage på advokatens innsats i saken (se nedenfor), men det hender også at hun kommer fordi hun er usikker på hva advokaten egentlig gjør. Hun har ofte ikke helt forstått

hva han har sagt, og av og til har hun med brev fra advokaten som hun gjerne vil ha forklart. Vi har erfart at vår måte å snakke med de rådsøkende på ofte er lettere for henne å forstå enn mye av det som blir sagt av advokater. Vi har dessuten bedre tid til å forklare, og kvinnen er ikke så redd for å spørre oss om ting hun lurer på.

7.2. Klage på rettshjelperen

I alt hadde vi besøk av 31 rådsøkende som klaget på sin rettshjelper. I nesten alle tilfellene var rettshjelperen advokat.

Klagene gikk i første rekke ut på at kvinnen mente advokaten ikke gjorde nok i saken. Det er svært vanskelig for JURK å vurdere advokatens innsats, og vi er derfor forsiktige med å anbefale ny advokat. I noen tilfeller tok vi kontakt med de advokater kvinnene var misfornøyd med for å få belyst saken. I de tilfeller der vi mente kvinnen hadde god grunn for sine klager, anbefalte vi ny advokat og satte kvinnen i kontakt med denne.

I noen tilfeller var kvinnen misfornøyd med advokatens høye salær. Det er lite vi kan gjøre i de tilfeller der dette salæret ikke åpenbart er urimelig.

7.3. Kvinnen ønsker kontakt med rettshjelper

Det var 64 kvinner som ønsket kontakt med rettshjelper. I enkelte saker kom dette ønsket som et resultat av den informasjon hun hadde fått hos oss. I andre tilfeller kom kvinnen til oss med et fra før av bestemt ønske om å skaffe seg en advokat, men ønsket råd fra oss om hvilken advokat hun burde velge. Vi pleier å henvise til de advokater som vi har god erfaring med.

De fleste av de kvinner som ønsket kontakt med advokat, var inne i et samlivsbrudd. De ønsket rettslig hjelp enten fordi partene var uenige om separasjon, eller fordi skiftet bød på problemer. Svært ofte er det barnefordelingskonflikten som fører til ønsket om å få kontakt med advokat.

II. 7. Rettshjelpsrett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Kvinner har hatt kont. med rettshjelper	21	8,1	18	13,5	39	10,0
Klage på rettshjelperen	17	6,6	14	10,5	31	7,9
Kvinnen ønsker kontakt med rettshjelper	43	16,7	21	15,8	64	16,4
Spm. om frie rettshjelps- ordninger	118	45,7	71	53,4	189	48,3
JURK henviser til advokat	59	22,9	9	6,8	68	17,4
Totalt	258	100,0	133	100,0	391	100,0

Kommentarer til tabellen:

242 kvinner hadde spørsmål om rettshjelp. Det er å bemerke til tabellen at hver enkelt kvinne, i de tilfeller hun hadde flere enn et problem på samme saksområde, er oppført på flere steder i tabellen.

7.1. Kvinnen har hatt kontakt med rettshjelper

Vi har registrert at 39 kvinner har hatt kontakt med annen rettshjelper i forbindelse med saken før hun tok kontakt med JURK.

Grunnen til at vi retter dette spørsmålet til våre rådsøkende, er at vi gjerne vil vite på hvilket tidspunkt vi selv kommer inn som rettshjelpere. Rettshjelpere er i denne forbindelse advokater, kontoret for fri rettshjelp eller Juss Buss. De kvinner som kommer til oss fra Juss Buss, har som regel ingen ting å klage på, men kommer fordi Bussen har henvist dem til oss. Det er da som regel kvinner med den type problemer som JURK er særlig egnet til å hjelpe med.

Dersom kvinnen har vært i kontakt med advokat tidligere, kommer hun ofte for å klage på advokatens innsats i saken (se nedenfor), men det hender også at hun kommer fordi hun er usikker på hva advokaten egentlig gjør. Hun har ofte ikke helt forstått

hva han har sagt, og av og til har hun med brev fra advokaten som hun gjerne vil ha forklart. Vi har erfart at vår måte å snakke med de rådsøkende på ofte er lettere for henne å forstå enn mye av det som blir sagt av advokater. Vi har dessuten bedre tid til å forklare, og kvinnen er ikke så redd for å spørre oss om ting hun lurer på.

7.2. Klage på rettshjelperen

I alt hadde vi besøk av 31 rådsøkende som klaget på sin rettshjelper. I nesten alle tilfellene var rettshjelperen advokat.

Klagene gikk i første rekke ut på at kvinnen mente advokaten ikke gjorde nok i saken. Det er svært vanskelig for JURK å vurdere advokatens innsats, og vi er derfor forsiktige med å anbefale ny advokat. I noen tilfeller tok vi kontakt med de advokater kvinnene var misfornøyd med for å få belyst saken. I de tilfeller der vi mente kvinnen hadde god grunn for sine klager, anbefalte vi ny advokat og satte kvinnen i kontakt med denne.

I noen tilfeller var kvinnen misfornøyd med advokatens høye salær. Det er lite vi kan gjøre i de tilfeller der dette salæret ikke åpenbart er urimelig.

7.3. Kvinnen ønsker kontakt med rettshjelper

Det var 64 kvinner som ønsket kontakt med rettshjelper. I enkelte saker kom dette ønsket som et resultat av den informasjon hun hadde fått hos oss. I andre tilfeller kom kvinnen til oss med et fra før av bestemt ønske om å skaffe seg en advokat, men ønsket råd fra oss om hvilken advokat hun burde velge. Vi pleier å henvise til de advokater som vi har god erfaring med.

De fleste av de kvinner som ønsket kontakt med advokat, var inne i et samlivsbrudd. De ønsket rettslig hjelp enten fordi partene var uenige om separasjon, eller fordi skiftet bød på problemer. Svært ofte er det barnefordelingskonflikten som fører til ønsket om å få kontakt med advokat.

7.4. Spørsmål om frie rettshjelpsordninger

Vi informerer alle som enten har vært eller skal komme i kontakt med rettsapparatet om de frie rettshjelpsordningene. Vi informerer om inntekts- og formuesgrenser, om hvordan man søker fri rettshjelp og andre generelle ting i forbindelse med den nye loven om fri rettshjelp. Vår erfaring er at skremmende mange vet for lite om disse ordningene, og de har derfor lenge kviet seg for å kontakte advokat. Særlig er det mange som ikke er klar over at det ikke tas hensyn til ektefellens inntekter ved ekteskapssaker. Dette fører til at mange tror de ikke har krav på hjelp i forbindelse med skilsmisjonen fordi mannen tjener for mye.

7.5. JURK henviste til advokat

JURK henviste 68 kvinner til advokat. Det gjaldt i hovedsak ekteskapssaker, som nevnt ovenfor. At 68 kvinner av totalt 845 rådsøkende ble henvist til advokat, viser at JURK makter å ferdigbehandle de aller fleste av sine saker selv.

VII. 8. §

JURK

De i

rett

dett

ble

mål

kvir

VII. 9. §

I 19

De i

Det

tral

sær

vill

få e

diss

kont

har

Et a

av g

barr

måle

Vi i

manr

de s

skap

lønt

hvor

osv.

elle

den

en s

der

tale

give

VII. 8. Sivilprosess

JURK hadde i 1981 ialt 9 saker om sivilprosess.

De fleste av disse sakene gjaldt kvinner som sto foran et rettslig oppgjør i ekteskapssaker. De var redde for hvordan dette skulle være, og ønsket opplysninger om hvordan saker ble ført, hva som skjedde i rettssalen. Det var også spørsmål om kvinnen kunne ha sin advokat med i rettssalen. Noen kvinner lurte også på ankefrister og ankegebyr.

VII. 9. Skatterett

I 1981 mottok JURK 35 saker angående skatterett.

De fleste av disse sakene dreide seg om særskilt likning. Det viser seg at endel kvinner med deltidsjobb og dermed betraktelig lavere inntekt enn mannen, ønsker å bli liknet særskilt. Selv om ekteparet totalt kommer dårligere ut av det, ville kvinnen gjerne være økonomisk uavhengig av sin mann, og få en lav skatteprosent på sin lille inntekt. Erfaringen disse kvinnene har når de tar kontakt med oss, er at likningskontorene stiller seg negativt til dette. Vi opplyser at de har krav på særskilt inntektslikning.

Et annet etterhvert vanlig problem oppstår ved praktisering av delt foreldreansvar. Når foreldrene bor fra hverandre og barnet bor vekselvis hos den ene og den andre, dukker spørsmålet om skatteklasse for foreldrene opp.

Vi får også endel spørsmål fra kvinner som bor sammen med en mann og vurderer å gifte seg med ham. De vil gjerne vite om de skattemessige fordeler og ulemper med samboskap og ekteskap. I ett tilfelle fikk vi spørsmål om hvor mye lån det lønte seg å ta dersom partene giftet seg med hverandre, og hvor mye gjeld det lønte seg å skrive over på den andre parten osv. Da brevet inneholdt en klar oppfordring til å foreta mer eller mindre "lur" spekulering i skattereglene, skrev vi til den rådsøkende at vi ikke anså det som vår oppgave å foreta en slik utregning for henne. Det samme gjaldt en henvendelse der den rådsøkende ville vite hvor mye hun maksimalt kunne betale en praktikant i en privat barnehage for å unndra arbeidsgiveravgift.

skiftet

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
alle opplysninger	7	3,1	14	16,2	21	6,7
sæieskifte	197	86,8	58	67,4	255	81,5
boskifte	7	3,1	6	6,9	13	4,1
eskifte "	1	0,4	7	8,1	8	2,5
	15	6,6	1	1,1	16	5,1
t	227	100,0	86	99,7	313	99,9

er svært mange kvinner som oppsøker oss fordi de har problemer skiftet etter et samlivsbrudd. Her viser det seg som mange der ellers at kunnskapsnivået hos kvinner om disse tingene er temmelig lavt. Særlig har vi lagt merke til at mange kvinner tror at dersom de selv har "skyld" i ekteskapsoppløsningen, mister de rettigheter i boet. Spesielt gjelder dette i de tilfellene der mannen har vært utro. Det synes som om det er en alminnelig urett oppfatning at "den som går, taper skiftet". Dette fører naturligvis til at mange kvinner kvier seg veldig for å kreve kompensasjon.

De hyppige feiloppfatninger er at dersom mannen har vært den arbeidende, og dermed betalt det meste av tingene i boet, er det han som skal ha det utlagt på skiftet. Mye av vår informasjon er ut på å rydde opp i disse misforståelsene.

I de aller fleste av sakene dreier seg naturlig nok om felleseieskifte. 13 kvinner kom til oss med spørsmål om dødsboskifte. I de fleste av disse sakene dreide seg om retten til å sitte i boskifte. I et tilfelle informerte vi om særkullsbarns forhold til boskifte. Det var en kvinne hvis manns barn fra tidligere ekteskap forlangte skifte gjennomført. Vi fortalte henne at de hadde rett til dette. I andre tilfeller enn uskiftesakene, gjaldt det fordeling av arv.

I de fleste av sakene om "særieskifte" dreide seg om retten til å få tilkjent boret i mannens særeie-hus. Vi informerte om den særlige inntaksregelen fra særeiebestemmelsene som gjelder bolig når den andre part får tilkjent foreldreansvaret.

Trygderett

Alderspens

Ytelser ti

Attføring

Stønad til

Ytelser ti

Stønad ved

Sykepenger

Fødselsper

stønad ved

Lov om bar

Sosial ver

Lov om sos

Helsevern

Lov om psy

Klage på n

Bostøtte

Alminnelic

Totalt

Kommenta

165 saka

Dette pr

rett, se

11.1 Try

JURK mot

vi regne

angående

probleme

VII. 11. Sosial og trygderett

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
<u>Trygderett</u>						
Alderspensjon	3	2,7	1	1,3	4	2,1
Ytelser til etterlatte	5	4,4	2	2,6	7	3,7
Attføring	1	0,9	3	3,8	4	2,1
Stønad til uføre	13	11,5	11	14,1	24	12,6
Ytelser til enslige forsørg.	46	40,7	38	48,7	84	44,0
Stønad ved arbeidsløshet	11	9,7	3	3,8	14	7,3
Sykepenger	1	0,9	1	1,3	2	1,0
Fødselspenger og kontantstønad ved fødsel	3	2,7	2	2,6	5	2,6
Lov om barnetrygd	11	9,7	3	3,8	14	7,3
<u>Sosial verneverett</u>						
Lov om sosial omsorg	2	1,8	3	3,8	5	2,6
<u>Helsevern</u>						
Lov om psykisk helsevern	5	4,4	1	1,3	6	3,1
Klage på medisinsk behandling	1	0,9	1	1,3	2	1,0
<u>Bostøtte</u>						
Alminnelig bostøtte	11	9,7	9	11,5	20	10,5
Totalt	113	100,0	78	99,9	191	99,9

Kommentarer til tabellen:

165 saker inneholdt ialt 191 sosial- og trygderettslige spørsmål. Dette problemområdet har vi delt i fire grupper, nemlig trygderett, sosial verneverett, helsevern og bostøtte.

11.1 Trygderett

JURK mottok ialt 158 spørsmål om trygderett. Som trygderett har vi regnet alle spørsmål som angår Folketrygdloven samt spørsmål angående Lov om Barnetrygd. I det følgende vil vi behandle problemer som går igjen i de ulike stønadsformer.

a) Alderspensjon

4 kvinner hadde spørsmål angående reglene som gjelder for alderspensjon.

1 av kvinnene hadde vært hjemmearbeidene og hun ville vite hvor stor alderspensjon hun kunne regne med å få. Vi opplyste henne om at pensjonen hennes ville begrense seg til grunnbeløpet samt særtillegg fordi vårt trygdesystem dessverre ikke belønner arbeid i hjemmet med pensjonspoeng og dermed ikke tilleggspensjon.

1 kvinne var gift med en alkoholisert mann. Mannen var alderspensjonert og han mottok også forsørgertillegg for kvinnen. Da han imidlertid ikke oppfylte sin forsørgelsesplikt overfor henne, ønsket hun at forsørgertillegget skulle utbetales til henne. JURK skrev en søknad til Trygdekontoret hvor vi ba om at forsørgertillegget skulle utbetales direkte til kvinnen, noe vi mener alltid bør gjøres uavhengig av om mannen faktisk forsørger kvinnen eller ikke.

2 av de rådsøkende mottok alderspensjon, men de skulle nå innlegges i institusjon. De ville derfor ha informasjon om reglene som omhandler pensjonsutbetaling under slike forhold. JURK ga en generell informasjon om dette.

b) Ytelser til etterlatte

7 kvinner hadde spørsmål om Folketrygdloven (Ftr.) kap. 10 om ytelser til etterlatte (etterlattepensjon).

3 av kvinnene var gjenlevende ektefelle. 1 av disse mottok etterlattepensjon, men skulle gifte seg på ny og ville vite om pensjonen falt bort av den grunn. De 2 andre kvinnene mottok ikke etterlattepensjon, men de ville vite om hvilke vilkår som stilles for at pensjonen skal tilkjennes.

1 av de kvinnene som hadde spørsmål om reglene i Ftr.kap 10, hadde levd i ugift samliv med avdøde. Hun ville så vite om hun hadde krav på etterlattepensjon. Vi måtte svare at det hadde hun dessverre ikke fordi loven stiller som krav at formelt ekteskap må være inngått. Dette virker urimelig da behovet for stønaden kan være like stort for gjenlevende samlever som for gjenlevende

ektefelle. Denne regelen virker også som en premiering av den mest aksepterte samlivsformen, nemlig ekteskapet.

3 av kvinnene var etterlatte familiepleiere. De var ugifte og hadde vært hjemme og pleiet foreldrene, og de ville nå vite om de hadde krav på etterlattepensjon etter foreldrene. JURK informerte om reglene som regulerer dette, men kunne ikke si noe om deres mulighet til å bli tilkjent etterlattepensjon fordi det her må foretas en skjønnsmessig vurdering.

c) Attføring

4 kvinner hadde spørsmål angående attføring.

3 av kvinnene hadde vært utearbeidene, men var nå sykemeldt. Kvinnene regnet med at sykdommen ville være langvarig, og de ville vite hva slags vilkår som stilles for at de skal bli "satt over" på attføring. JURK ga en generell informasjon om hvilke krav loven stiller for at en skal bli "satt på" attføring.

1 av kvinnene hadde vært hjemmearbeidene. Hun hadde følt seg syk i lengre tid, men hadde ikke skaffet seg legeerklæring på det. Kvinnen lurte så på om hun hadde krav på attføringspenger. Vi informerte henne om at sykdommen må ha vart i 1 år og at hun må ha vært under legebehandling før hun kan få attføringspenger. Vi rådet henne derfor til å oppsøke lege så fort som mulig. Reglene om attføringspenger for hjemmearbeidene kvinner virker urettferdig fordi kvinnen vanligvis må ha vært syk i et år før ytelsen kan tilstås, mens lønnsarbeidene i denne ettårsperioden har krav på sykepenger.

d) Ytelser til uføre

Ved uførhet er det 3 mulige ytelser som kan gis fra Folketrygden. Det er grunnstønad, hjelpestønad og uførepensjon. I vårt saks-matriale var det bare spørsmål angående hjelpestønad og uførepensjon.

3 kvinner hadde spørsmål angående reglene som gjelder for hjelpestønad. En av kvinnene hadde et uført barn som hun var hjemme og pleiet. Hun ville så vite om barnet hadde krav på hjelpestønad.

De 2 andre kvinnene var hjemme og stelte sine mødre som ikke lenger kunne klare seg selv. Kvinnene ville vite om deres mødre hadde krav på hjelpestønad. JURK ga alle disse kvinnene en generell informasjon om hvilke krav loven stiller for at hjelpestønad skal gis og om hvordan de skulle gå frem med et slikt krav.

21 rådsøkende hadde spørsmål angående reglene om uførepensjon.

14 av kvinnene ønsket informasjon om vilkårene som stilles og om reglene for utmålingen av pensjonen. De fleste av disse kvinnene ville ha generell informasjon om dette, mens andre hadde mer spesifiserte spørsmål som f.eks. om en kan få uførepensjon på grunn av psykiske lidelser og om hjemmearbeidene kvinner har krav på uførepensjon.

I alle tilfellene ga vi en generell informasjon om reglene som gjelder ved fastsettelse av uførepensjon samt at vi svarte på de mer spesifiserte spørsmålene som ble stilt.

Omtrent halvparten av disse kvinnene var hjemmearbeidende. Vi opplyste da om at kravene som stilles for at husmødre skal få uførepensjon er strenge og ytelsene små, fordi husmødre ikke opparbeider seg pensjonspoeng og derfor ikke tilstås tilleggspensjon. I de tilfellene hvor det var mulig at kvinnen kunne bli vurdert som yrkeskvinne til tross for at hun var hjemmearbeidende, opplyste vi henne om denne muligheten.

At hjemmearbeidende kvinner ikke opparbeider seg pensjonspoeng og dermed ikke får tilleggspensjon virker urimelig og som en premiering av lønnsarbeid. I Ektefellelovens §1 om ektefellers gjensidige underholdplikt blir husarbeid likestilt med lønnsarbeid, noe som ikke blir fulgt opp i Folketrygdloven. Denne inkonsekvensen fra lovgivers side medfører at likeverdighetsprinsippet i Ef.§1 blir svært uthulet.

Ved vurderingen av en husmors uførhetsgrad blir det sett på hva hun kunne gjøre i hjemmet tidligere sammenlignet med hva hun kan gjøre nå. Det er lite fordelaktig å bli vurdert som husmor i forhold til uførepensjonen, fordi en regner med at det er i tillegg med husarbeidet enn det

er
hu
uf
so
Fo

7
pe
ha
fr
sp
mo

e) Yt.
Ug
fr.
på
st
sp
kv.

De
av
st
st
mer
bid

Noe
sam
st
og
ut
sør
for
pli

Vid
gan
om

er for en ufør yrkeskvinne å fortsette med arbeidet sitt. En husmor vil derfor få en lavere uføregrad og dermed en lavere uførepensjon enn hun ville fått dersom hun hadde blitt vurdert som yrkeskvinne. Husmoren står altså her i en særstilling i Folketrygdloven, noe som ikke er til hennes fordel.

7 av kvinnene som hadde spørsmål angående reglene om uførepensjon, hadde uførepensjon da de oppsøkte JURK. Disse kvinnene hadde spørsmål om forsørgertillegg, samordning av uførepensjon fra Folketrygden og pensjon fra Statens Pensjonskasse, og spørsmål om bortfall/reduksjon av uførepensjonen dersom stønads-mottaker går ut i arbeid igjen.

e) Ytelser til enslige forsørgere

Ugift eller separerte/skilte forsørgere kan ha krav på stønad fra Folketrygden. Det finnes ulike stønader som de kan ha krav på. Det er overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og nedkomststønad. I våre saker fra 1981 var det spørsmål om alle disse ulike stønadsformene. Det var ialt 84 kvinner som hadde spørsmål om stønad til enslige forsørgere.

De fleste av kvinnene hadde spørsmål om overgangsstønad. En del av disse kvinnene ville ha opplysning om hvilke vilkår som stilles for at en skal få overgangsstønad og om overgangsstønadens størrelse. Endel av kvinnene mottok overgangsstønad, men hadde spørsmål angående "samordningen" av stønaden og bidrag fra barnefaren.

Noen kvinner ville vite om stønaden falt bort dersom de flyttet sammen eller giftet seg med barnefaren. Vi opplyste da at stønaden ville falle bort både om hun giftet seg med barnefaren og om hun flyttet sammen med ham. Kvinnen blir altså skjøvet ut av trygdesystemet når en regner med at hun blir privat forsørget. Dette virker urimelig, særlig i et ugift samboforhold, fordi en i slike tilfeller ikke har noen gjensidig underholdsplikt slik en har i ekteskapet.

Videre ville noen kvinner vite om de kunne ha krav på overgangsstønad dersom de hadde inntektsgivende arbeid. Vi opplyste om at det kunne hun, men at stønaden ville reduseres/falle

alt etter hvor stor inntekten hennes er.

1 av de enslige forsørgerne som oppsøkte oss var i arbeid under utdanning og vi informerte dem derfor om muligheten til å få stønad til barnetilsyn og om denne stønadens relse.

1 av kvinnene som oppsøkte oss mottok overgangsstønad, men det nå å ta en utdanning slik at de lettere kunne få arbeid overgangsstønaden faller bort. Vi ga disse kvinnene generell informasjon om hvilke vilkår som må oppfylles for at utdanningsstønad skal gis, og om stønadens størrelse. Videre informerte vi om at denne stønaden begrenser seg til "nødvendig" utdanning. Dette medfører at stønaden bare gis til yrkesrettet og ikke til andre utdanning ved høyskole og universitet. At utdanningsstønad ikke gis til nødvendig utdanning virker urimelig da de kvinner som likevel tar en høyere utdanning mister retten til grunnstønad og borteboerstipend fra Statens Lånekassee fordi de mottar overgangsstønad fra Folketrygden.

Stønad til enslige forsørgere er en midlertidig ordning som skal erstatte den som mottar den i en overgangstid. Etter en tid forventes det at de skal begynne å arbeide, og stønaden faller derfor bort. Dette viser at først når det offentlige blir kvinnens forsørger blir forholdene lagt til rette for henne slik at hun kan gå ut i lønnet arbeid. Så lenge hun blir forsørget privat kanskje har krefter og lyst til å begynne å arbeide blir opprettholdt og utbetalingen gjort for henne.

1 av disse kvinnene hadde spørsmål om nedkomststønad. Disse kvinnene var gravide og kom til å bli enslige forsørgere, og ønsket derfor å vite hva slags økonomisk støtte de ville få fra det offentlige. Vi informerte disse kvinnene blant annet om retten til nedkomststønad som er ment å skulle brukes til å kjøpe nødvendig utstyr til barnet.

Stønad ved arbeidsløshet

alt 14 kvinner hadde spørsmål om dagpenger ved arbeidsløshet.

alle kvinnene unntatt en hadde vært i lønnsarbeid året før, men

var nå og lurt hadde i nå ut i vite om arbeidskvinner retten (de) si arbeid

2 av kv spørsmål også vi vite hv allerede det ikk vite hv felle.

g) Sykepen
2 kvinn
kvinnen
og hvor

b) Fødsels
5 gravi
krav på

3 av di
kravet
komsten
nr. 1,1

2 av kv.
bare kr
Disse t
stønad :

var nå blitt arbeidsledige. De hadde derfor krav på dagpenger, og lurte på hvor mye de hadde krav på å få. En av kvinnene hadde imidlertid ikke vært i lønnsarbeid tidligere. Hun ville nå ut i arbeidslivet, men hadde ennå ikke fått jobb. Hun ville vite om hun ville få dagpenger dersom hun meldte seg på arbeidskontoret som arbeidsløs. Vi måtte dessverre fortelle kvinnen at hun ikke ville ha krav på dagpenger fordi denne retten er betinget av at søkeren har vært i lønnet arbeid det (de) siste året (ene). Dette er nok et eksempel på at hjemmearbeid gir få økonomiske rettigheter fra Folketrygden.

2 av kvinnene som mottok dagpenger hadde spørsmål i tillegg til spørsmålet om reglene for dagpengenes størrelse. Den ene ville også vite om dagpengene er skattepliktige, mens den andre ville vite hva det ligger i begrepet "høvelig arbeid". Hun hadde allerede takket nei til et tilbud om jobb fordi hun mente at det ikke oppfylte kravet til "høvelig arbeid". Hun ville så vite hva vi mente måtte anses som "høvelig arbeid" i hennes tilfelle.

g) Sykepenger

2 kvinner hadde spørsmål angående reglene om sykepenger. Begge kvinnene hadde spørsmål om hvor lang tid en kan være sykmeldt og hvor mye de har krav på i sykepenger.

h) Fødselspenger og kontantstønad ved fødsel

5 gravide kvinner hadde spørsmål om hva slags stønader de hadde krav på i forbindelse med fødselen.

3 av disse kvinnene var i lønnsarbeid. Alle tre tilfredstilte kravet til 6 måneders arbeidstid de siste 10 måneder før nedkomsten og hadde derfor rett til fødselspenger etter Ftr §3-21, nr. 1,1

2 av kvinnene hadde ikke vært i lønnsarbeid, og hadde derfor bare krav på det engangsbeløp som gis etter Ftr. §3-21 nr. 6. Disse to kvinnene ble også informert om retten til nedkomststønad fordi de ville bli enslige forsørgere.

i) Lov om barnetrygd

14 kvinner hadde spørsmål angående lov om Barnetrygd av 24.10.46 nr. 2. Ingen av disse kvinnene hadde direkte spørsmål i forbindelse med denne loven. Kvinnene ville ha opplysninger om sin økonomiske situasjon ved et samlivsbrudd, og JURK informerte da blant annet om at den som er alene med omsorgen for barn under 16 år, har rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske antall. Videre henviste vi disse kvinnene til det trygdekontoret de hørte under.

Det var ingen av disse kvinnene som visste om regelen om forhøyet barnetrygd til enslige forsørgere, noe som kan tyde på at regelen er lite kjent blant endel kvinner. I og med at det er kvinnen selv som må gi beskjed til trygdekontoret om at hun er alene med omsorgen for barn, er det antagelig endel kvinner som ikke mottar dette utvidede stønadsbeløpet, og en bør derfor stille spørsmål om det offentlige ikke bør gi mer opplysning om denne rettigheten.

11.2 Sosial vernerett

Med sosial vernerett mener vi lov om Sosial omsorg, lov om Edruskapsvern og lov om Barnevern. I 1981 har vi bare fått spørsmål angående lov om Sosial omsorg og lov om Barnevern, og det er derfor bare dette som vil bli behandlet i denne rapporten. Barnevernssakene og endel av sakene angående lov om Sosial Omsorg har vi imidlertid behandlet under kapitlene VII 3 om barnetrygd og VII 4 om boligrett.

De sakene angående lov om Sosial omsorg som er registrert under kapittelet om boligrett, gjaldt kvinner som hadde separert/skilt seg og hadde fått/ønsket å få boligen utlagt til seg på fellesieskiftet. Kvinnene ville så vite om de hadde krav på lån fra det offentlige til å betale mannen ut.

Under dette kapittelet (Sosial- og trygderettskap.) har vi bare registrert 5 saker angående lov om Sosial omsorg. Dette var saker av så ulik karakter at det vil føre for langt å gå nærmere inn på dem her.

11.3 Helsevern

Under helsevern har vi registrert saker der den rådsøkende hadde spørsmål angående lov om Psykisk helsevern (a) og saker angående klage på medisinsk behandling (b).

a) Lov om Psykisk helsevern

6 kvinner hadde spørsmål angående lov om Psykisk helsevern.

Alle disse sakene gjaldt tvangsinnleggelse i psykiatrisk sykehus med hjemmel i lov om Psykisk helsevern.

5 av kvinnene bodde sammen med menn som ~~trengte~~ psykiatrisk behandling, men disse mennene var selv ikke villige til å gå med på noe behandlingsopplegg. Kvinnene ønsket derfor generell informasjon om tvangsinnleggelsesparagrafen samt hvordan de skulle gå frem dersom de skulle kreve mannen tvangsinnlagt. 1 kvinne kom fordi hennes mann ville ha henne tvangsinnlagt, og hun ville vite hvordan hun kunne få hindret dette. JURK henviste denne kvinnen til advokat.

b) Klage på medisinsk behandling

1 kvinne kom til oss fordi hun ønsket å klage på den medisinske behandlingen hun hadde fått på et sykehus. Videre ville hun vite om hun kunne gå til erstatningssøksmål overfor sykehuset. JURK informerte kvinnen om at klage på medisinsk behandling skal rettes til Helsedirektoratet og at hun har mulighet til å reise erstatningssøksmål overfor sykehuset, men at hun i så tilfelle bør ta kontakt med en advokat.

11.4 Alminnelig bostøtte

I alt 20 kvinner hadde spørsmål om bostøtte fra Husbanken. De fleste av disse kvinnene var kommet i en vanskelig økonomisk situasjon i forbindelse med separasjon/skilsmiss. De ønsket derfor opplysning om hva slags vilkår som stilles for at de skal få bostøtte og hvordan de skal gå frem for å få det.

II. 12. Strafferett

Vi har tilsammen registrert 82 saker under problemområdet straffere-
rett.

12.1. Mishandling

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Kvinne mishandlet av:						
Samboer	5	13,9			5	8,9
Ektefelle	26	72,2	12	60,0	38	67,9
Annen nær familie	1	2,8	3	15,0	4	7,1
Andre			1	5,0	1	1,9
Mishandling av barn	4	11,1	4	20,0	8	14,3
Totalt	36	100,0	20	100,0	56	100,1

I kvinnemishandlingssakene ble mishandleren:

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Anmeldt	8	25,0	2	12,5	10	20,8
Ikke anmeldt	24	75,0	14	87,5	38	79,2
Totalt	32	100,0	16	100,0	48	100,0

Kommentarer til tabellene:

De fleste straffere~~tt~~ssakene våre dreier seg om mishandling/famile-
vold, og vi har derfor skilt dette ut som et eget underkapittel.

I 38 tilfeller ble kvinnene mishandlet av ektefelle, i 5 tilfeller
av samboer og i 5 tilfeller av annen nær familie og andre.

Den mishandlingen disse kvinnene har blitt utsatt for er i de
fleste tilfellene grov. Mishandlingen har resultert i skader som
utslåtte tenner, brukne ribben, nedsatt hørsel osv. De færreste av

mishandlingssakene våre dreier seg om småslåing og andre fornærmelser som ikke fører til fysisk alvorlige skader.

I tillegg til denne alvorlige mishandlingen blir kvinnene i flere tilfeller også voldtatt. I noen tilfeller forekommer det også mishandling av barn i tillegg til kvinnemishandlingen. Inn under disse går også noen tilfeller av incest (se kapittelet om barnerett)

Selv om faren ikke mishandler barna fysisk, sier det seg selv at barna lider psykisk av at faren mishandler moren. Det at barna blir mishandlet fysisk eller lider psykisk av at moren blir mishandlet er ofte den utløsende faktor til at kvinnene gjør noe med sin situasjon, enten ved å gå til anmeldelse av mannen eller som i de fleste tilfellene å søke om separasjon eller skilsmisse ved dom.

Til tross for at vi har et relativt stort antall mishandlingssaker, antar vi likevel at det er et ganske stort mørketall i vårt saksmateriale for denne typen saker. Kvinnene skammer seg ofte over at de blir mishandlet, og i tillegg føler de seg ofte medskyldige i mishandlingen. Det skal derfor ganske mye til for at hun enten skriver til oss eller oppsøker oss for å få hjelp til å løse sine problemer. Hvis hun likevel kontakter oss fremstiller hun ofte saken som en vanlig separasjons/skilsmissesak.

Disse antakelsene har vi til dels fått bekreftet gjennom saksbehandlingen på Kvinnehuset. Her snakker vi direkte med kvinnene, og da kommer det frem at de har blitt mishandlet. Kvinnene tror selv ofte at dette ikke kan ansees som juridiske problemer. Flere kvinner har til og med spurt oss om mannen har lov til å slå henne i egenskap av at han er hennes mann. I kvinnehussakene får vi derfor også registrert flere mishandlingstilfeller slik at mørketallet er lavere i denne saksmengden enn i brevsakene.

Det er vanskelig på bakgrunn av vårt saksmateriale å si noe om årsakene til kvinnemishandling. I endel av tilfellene skjer mishandlingen når mannen er beruset, men alkoholmisbruk virker mer som en utløsende faktor enn som en direkte årsak til mishandlingen.

Vi har heller ikke opplysninger som peker ut spesielle yrkeskategorier eller tilknytning til bestemte samfunnslag blant de mennene som mishandler. Det ser ut som om mishandlingen foregår i alle samfunnslag og blant de forskjelligste yrkeskategorier. Av andre tendenser har vi sett at mennene i disse sakene også ofte er utro, samtidig som de ikke vil separeres/skilles fra kvinnen.

De mishandlede kvinnene viser ofte en veldig evne til mer eller mindre å utslette seg selv i form av å skamme seg over mishandlingen, og til å gi seg selv skylden. De rådsøkende som ikke har gjort noe med sin situasjon til tross for mange års mishandling, har i flere tilfeller oppgitt som grunn til dette at de synes synd på mannen, og de føler et ansvar for hans fremtid uten dem. En av våre oppgaver blir da å fortelle dem at de ikke må ha dårlig samvittighet og at de i en slik situasjon først og fremst må tenke på seg selv og sin egen fremtid.

De kvinnene som ønsket å anmelde mishandleren hadde i flere tilfeller spørsmål om hvilken innvirkning dette kunne få på mannens karriere. Dette altså til tross for de straffbare forhold han har vært skyld i overfor henne.

Det relativt lave antallet av anmeldelser i tabellen ovenfor er noe misvisende. En del av de sakene som er registrert under ikke anmeldt kan ha blitt anmeldt etter at kvinnene har fått svar/hjelp fra oss uten at vi er blitt informert om det.

JURK's saksbehandlere er forsiktige med å råde kvinnen til å anmelde mishandleren, både på grunn av eventuelle represalier fra mannen, og at det for kvinnen er hardt å gå igjennom en straffesak mot mannen. I forbindelse med en anmeldelse bør kvinnen også ha tatt standpunkt for separasjon eller skilsmisse. Det er jo ganske meningsløst å skulle fortsette et ekteskap hvor hun har anmeldt mannen uansett om han blir frifunnet eller dømt.

Mange av anmeldelsene blir henlagt på grunn av bevisets stilling, eller fordi kvinnen blir presset eventuelt overtalt til å trekke anmeldelsen tilbake fordi mannen lover bot og bedring. Økonomiske og følelsesmessige bindinger mellom ektefellene kan også være årsaker til at kvinnene ikke anmelder eller eventuelt trekker

anmeldelsen tilbake.

Kvinnen frykter ofte hevnaksjoner fra mannen når hun skal fortelle ham at hun ønsker separasjon eller skilsmisse, og en anmeldelse vil ofte gjøre mannens reaksjon enda sterkere. Det beste for kvinnene i disse tilfellene kan være å få mannen med på administrativ behandling av separasjonsbegjæringen uten å anmelde ham. Da kan hun unngå at mannen i bitterhet over en anmeldelse lager unødige problemer i forbindelse med separasjons-saken, barnefordeling og skifte. Dette kan også være det beste for barna som har opplevd nok av konflikter mellom foreldrene tidligere.

Imidlertid viser det seg at en slik enighet om administrativ behandling er vanskelig å få istand fordi mannen i de fleste tilfellene ikke ønsker separasjon/skilsmisse. Veien om domstolene for å få separasjon er derfor vanlig i slike tilfeller. Som regel gir domstolene i disse tilfellene separasjon etter den vanlige "uenighetsbestemmelsen" i Ekteskapslovens §42,2.ledd.

Vi er forsiktige med å råde kvinnene til å kreve skilsmisse ved dom etter Ekteskapslovens §50 på grunn av mishandling. Dette fordi E§50 er en relativt streng bestemmelse, og det har vist seg at det skal mye til for å få skilsmisse på grunnlag av denne paragrafen. En slik sak er en hard påkjønning for den mishandlede kvinnen, og påkjønningen blir desto hardere hvis hun opplever et nederlag i retten. Hun har opplevd tilstrekkelig med nederlag fra før. Bare hvor kvinnen mener hun har sterke bevis for at mishandling har foregått og hvor en rask skilsmisse føles særlig påkrevet råder vi henne til å gå denne veien for å få skilsmisse.

I enkelte tilfeller ønsker kvinnen å søke staten om erstatning til voldsofre. Vi vil her trekke frem en sak hvor kvinnen hadde søkt staten om erstatning for dekning av 1/3 av en tannlegeregning som trygdekontoret ikke dekket. Søknaden var til behandling i Justisdepartementet da vi fikk brev fra kvinnen. Vi tok kontakt med Justisdepartementet hvor vi fikk vite at hun hadde gode muligheter for å få erstatning, og at hun også

inne søke om tilleggsertatning for tapt arbeidsfortjeneste, og av fremtidig ervervsevne og menerstatning for de skadene som års mishandling hadde medført.

Etter å ha arbeidet endel med mishandlings saker, har vi kommet frem til at dette er et område vi bør trenge dypere ned i. Vi vil derfor for 1982 forsøke å utarbeide en rapport om dette som skal ta opp de rettslige sidene ved kvinnemishandlingsproblematikken som midlertidig separasjon (tvml. § 426), kilsmisse ved dom på grunn av mishandling (E§50) og til slutt ubetinget offentlig påtale i kvinnemishandlings saker.

2.2. Voldtekt

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
vinne voldtatt av:						
kjent gjerningsmann	4	80,0	2	100,0	6	85,7
ukjent gjerningsmann	1	20,0			1	14,3
totalt	5	100,0	2	100,0	7	100,0

De 7 voldtektssakene vi har registrert ble gjerningsmannen:

	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	antall	%	antall	%	antall	%
Anmeldt	4	80,0	1	50,0	5	71,4
Ikke anmeldt	1	20,0	1	50,0	2	28,6
Totalt	5	100,0	2	100,0	7	100,0

Totalt har vi registrert 7 voldtektssaker. I alle tilfellene bortsett fra 1 var gjerningsmannen kjent. I noen av disse tilfellene var voldtekten en del av annen mishandling, men det var på grunn av voldtekten at kvinnen oppsøkte oss. I saker hvor voldtekt er en liten del av et problemkompleks har kvinnen ofte lagt vekt på andre ting hun ønsker vår hjelp til. Vi

har
I de
venn
I et
en s
vårt
kjen

5 av
vi me
advok

12.3.

Under
kate
tyver
denne
av ma
Vi vi
spesi
miljø
instit
overfo
releva
I sake
meldt.
er van
jenten
lett å
tolker
måte.
vitner
politie

har derfor ikke fått registrert disse voldtektene spesielt. I de sakene hvor gjerningsmannen er kjent, er han ofte en venn av kvinnen eller av hennes venner.

I ett tilfelle var det voldtekt med ukjent gjerningsmann, en såkalt "klassisk" voldtekt. Denne typen voldtekter er i vårt saksmatriale i mindretall i forhold til voldtekter med kjent gjerningsmann.

5 av sakene ble anmeldt, og i noen av disse tilfellene var vi med kvinnen til politistasjonen. Videre ordnet vi med advokat til henne før selve rettssaken.

12.3. Andre

Under kategorien andre har vi registrert 22 saker. I denne kategorien har vi registrert brudd på taushetserklæringer, tyveri, telefonterror o.l. Det er få saker av samme typen i denne gruppen og dermed vanskelig å trekke konklusjoner ut av materialet.

Vi vil allikevel gå litt nærmere inn på to saker av litt spesiell art. Den ene dreier seg om seksuelt overgrep fra en miljøarbeider overfor to unge jenter i en ungdomspsykiatrisk institusjon, og den andre om seksuelt overgrep fra en lege overfor en kvinnelig pasient. Begge sakene ble tatt opp i de relevante forvaltningsorganene.

I saken mot miljøarbeideren ble det straffbare forholdet anmeldt. Saken ble henlagt på grunn av bevisets stilling. Det er vanskelig å bevise saksforholdet i denne typen saker, og jentene var helt klart den svakeste part i saken. Det er så lett å hevde at dette er ønskedrømmer fra deres side og at de tolker utsagn og fysisk kontakt med miljøarbeideren på en gal måte. Politiet kunne ha kommet lenger ved å innkalle flere vitner o.l. I stedet ble vi møtt med ressursproblemer hos politiet.

II. PRINSIPIELT ARBEID

1. G e n e r e l t

Som tidligere nevnt er JURK's virksomhet todelt. For det første gir vi konkret rettshjelp og for det andre driver vi med prinsipielt arbeid. Vi synes at det prinsipielle arbeidet er like viktig som den konkrete saksbehandlingen da dette gir hjelp til kvinner generelt mens den konkrete saksbehandlingen kun hjelper den enkelte kvinne. Store deler av våre bevilgninger er imidlertid øremerket til saksbehandling og vårt prinsipielle arbeid kan derfor ikke bli så omfattende som vi ønsker.

Store deler av det prinsipielle arbeidet bygger på erfaringer vi får igjennom saksbehandlingen. Vi vet ikke om andre retts- hjelpsgrupper enn Juss Buss og JURK som arbeider såpass grundig med sitt saksmateriale. Av denne grunn mener vi at det er spesielt viktig at vi gjør det. JURK har notert seg at ansvarlige instanser verdsetter vårt prinsipielle arbeid. Vi blir f.eks. gjentatte ganger spurt om å avgi høringsuttalelser til offentlige utredninger.

Hva slags prinsipielt arbeid vi driver med avhenger av henvendelser fra de rådsøkende, oppfordringer utenfra (f.eks. offentlige instanser, krisesentra, Kvinneretten ved Universitetet og enkeltpersoner) og ideer fra JURK's saksbehandlere.

Det prinsipielle arbeidet foregår i tverrgrupper - navnet "tverrgrupper" er valgt fordi gruppene personmessig er sammensatt på tvers av saksbehandlingsgruppene.

Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder eller de tar seg av administrative oppgaver.

I 1981 hadde vi Barnelovsgruppe, Innvandrerkvinnegruppe, Ugift samliv gruppe, Volds og mishandlingsgruppe, Rettsorienteringsgruppe, Bokgruppe, PR-gruppe og Økonomigruppe.

Vi vil i det følgende ta for oss hva slags prinsipielt arbeid de enkelte gruppene har arbeidet med i 1981, men vi må først opplyse om at aktiviteten på dette området var mindre i høstsemesteret enn i vårsemesteret. Dette skyldes ubetinget for

små bevilgninger. Vi måtte nedlegge det prinsipielle arbeidet i november. RO-gruppa arbeidet imidlertid også i denne perioden - dette fordi denne gruppa for det meste er selvfinansierende.

VIII. 2. Barne lov s gruppa

Barnelovsgruppas arbeid har vært konsentrert om den nye barneloven. JURK hadde mange innvendinger mot forslaget til ny barnelov og før loven ble vedtatt i februar arbeidet gruppa aktivt for å fremme endel av JURK's synspunkter på lovforlaget.

I den anledning hadde vi et møte med justiskomiteen i januar hvor vi la frem vårt syn på lovforslaget. Vi skrev også et brev til en stortingsrepresentant og ba ham om å fremme et benkeforslag i Stortinget om å gå imot forslaget i lovens §11 om opphevelse av legers/jordmødres taushetsplikt.

Etter at loven ble vedtatt har gruppa ved forskjellige anledninger gitt opplysninger om hva loven går ut på og hvilke følger den kan få. Vi har også holdt foredrag på krisesentra om barneloven. Vi ga da generell orientering om loven med vekt på de punkter vi anså som vesentlige å gjøre oppmerksom på.

Videre har gruppa laget et arbeidsnotat om barneloven. Dette er laget til bruk for JURK's medarbeidere samt til andre jurister som måtte være interessert.

VIII. 3. Innvandrerkvinnegruppa

Som vi tidligere har nevnt, var det bare 9 av sakene våre i 1981 som er registrert under problemområdet innvandrerkvinners rettsstilling. Dette er et veldig lavt tall sett i forhold til det antall innvandrerkvinner som bor i Norge. Dette tyder på at JURK's rettshjelpstilbud ikke når innvandrerkvinnene, og innvandrerkvinnegruppa har derfor prøvd å finne andre tilbud som vi kan nå disse kvinnene med. I denne forbindelse bestemte Innvandrerkvinnegruppa seg for å prøve å utarbeide en brosjyre om innvandrerkvinners rettsstilling. Gruppa henvendte seg da først til Innvandreresekretariatet for

å undersøke om det var mulig å få økonomisk støtte til en slik brosjyre. Der fikk vi imidlertid opplyst at Foreign Women Group (FWG) allerede var igang med en brosjyre. Vi tok derfor kontakt med dem og ble enige om å samarbeide om dette. FWG var allerede kommet et stykke på vei med arbeidet da vi tok kontakt med dem. De hadde laget disposisjon og skrevet om en del emner, men de hadde etterhvert kjørt seg fast og vi ble derfor enige om å fordele arbeidet. JURK skulle innhente opplysninger og formidle disse til FWG som skulle skrive utkast til brosjyren. JURK og FWG møttes hver 14 dag og fordelte arbeid og formidlet opplysninger.

Brosjyren skal informere innvandrerkvinner om norske forhold generelt, men går også nærmere inne på områder som berører kvinner spesielt. Vi vil nevne endel av de områdene vi har tatt med i brosjyren. Det er om: helse, prevensjon, abort, fødsel, utdanning, ekteskap, separasjon og skilsmisse, bolig, skatt, trygd og fremmedrett. JURK har foreslått endel emner som vi mente var viktige.

Arbeidet fra JURK's side er nå avsluttet, og FWG sammen med en referansegruppe fra Innvandrersekretariatet har ansvaret for å gjøre brosjyren endelig ferdig.

Innvandrerkvinnegruppa ble lønnet gjennom Innvandrersekretariatet for utarbeidelsen av denne brosjyren.

JURK's medarbeidere har liten kjennskap til fremmed rett og innvandrerkvinnens rettsstilling, og vi mener at det er behov for å samle stoff til internt bruk i JURK. Arbeidet i Innvandrerkvinnegruppa har ikke bidratt til dette i 1981, men vi skal i tiden fremover beskjeftige oss med dette. Innvandrerkvinner, spesielt fra den tredje verden, er en av de svakeste gruppene i det norske samfunn som vi bør solidarisere oss med.

l. 4. V o l d s o g m i s h a n d l i n g s g r u p p a

Denne gruppa har arbeidet med voldtatte og mishandlede kvinners rettsstilling. Dette arbeidet har bestått i å videreformidle JURK's erfaringer på dette området.

I denne forbindelse har vi skrevet en artikkel til det svenske "Kvinnovetenskaplig tidskrift". Artikkelen er trykket i nr.3 for 1981 hvor temaet var "sexualitet, makt og orätt". Den er oversatt til svensk og gjengitt i sin helhet. Artikkelen er delt i følgende fire deler:

- en beskrivelse av den norske straffelovs voldtektsparagraf, Straffelovens §192
- voldatte kvinners rettslige stilling ved anmeldelse av voldtekt
- bakgrunnen for at departementet foreslår nye regler om advokathjelp til voldtekts ofre
- om høringsuttalelsen fra JURK til dette lovforslaget.

Gruppen har også skrevet en artikkel til "Kjerringråd" som er trykket i nr. 2 for 1981. Artikkelen fikk overskriften "voldtekt og advokathjelp", og den omhandler Justisdepartementets begrunnelse for forslaget om nye regler om advokathjelp til voldtekts ofre og JURK's høringsuttalelse.

Som det fremgår av det som er skrevet ovenfor har volds og mishandlingsgruppen vært høringsinstans til Justisdepartementets forslag om advokathjelp til fornærmede i voldtektssaker. JURK var selvsagt enig i at fornærmede bør ha slik hjelp, særlig fordi våre erfaringer i forbindelse med voldtekt tyder på at kvinnen har en svak stilling i rettsapparatet.

På et par punkter har JURK's forslag ført til endringer i proposisjonen (eller rettere sagt, Påtaleinstruksen). Det heter i utkastets §110 at "Politiet skal gjøre fornærmede kjent med sin rett til advokat ved anmeldelse av forholdet." JURK foreslår i høringsuttalelsen at denne bestemmelsen får et tillegg om at kvinnen ikke har plikt til å la seg avhøre før en advokat er tilstede. Dette tillegget er kommet med i Påtaleinstruksen §8a. I samsvar med uttalelsen fra JURK skal det i henhold til §8a gå frem av politirapporten at kvinnen er orientert om sin rett til advokathjelp, og til at hun kan vente med å forklare seg til advokaten kommer.

JURK foreslår også at kvinnen skal kunne stå fritt i valget av advokat. Dette er viktig fordi advokaten bør være en person som kvinnen har tillit til. Det går frem av Påtaleinstruksen §8a at kvinnen kan velge advokat, men hvis vedkommende advokat

har kontor utenfor rettskretsen, skal kvinnen gjøres kjent med at hun i tilfelle vil kunne måtte betale merutgiftene med dette.

For nærmere opplysning om vår høringsuttalelse til forslaget om advokathjelp til fornærmede i voldtektssaker, viser vi til Vedlegg 2 bak i årsrapporten.

I. 5. Bokgruppa

På sensommeren 1981 ble JURK kontaktet av Cappelen forlag som ytret ønske om at vi skulle skrive en bok om kvinners rettigheter og plikter. Vi tok imot tilbudet og boka fikk arbeidstittelen "Juss for kvinner". Arbeidet med boka er ennå ikke avsluttet, og vi vet ikke hva den endelige tittelen på boka blir.

Boka blir altså gitt ut av Cappelen Forlag, og den finansieres slik at JURK får 12½ % royalty av de første 5000 eksemplarene, og deretter 15% av følgende opplag. Vi følger standardkontrakten mellom Forleggerforeningen og Norsk Faglitterær Forfatterforening. I tillegg til dette har vi søkt om støtte til utarbeidelsen av boka fra endel andre steder.

Bakgrunnen for boka ligger i JURK's formål som er å bekjempe kvinneundertrykking. Gjennom arbeidet vårt i JURK har vi erfart at kvinner har spesielle juridiske problemer som har sin årsak i biologien (fødselsrett) og kjønnsrolletenkning. Videre har vi erfart at kvinner ofte kommer til kort i forhold til menn på forskjellige rettsområder. Dette skyldes at kvinner og menns livssituasjon faktisk er forskjellig og den kjennsgjerning at kvinner gjennomgående har mindre kunnskap om sine juridiske rettigheter og plikter enn menn. Vi ser det derfor som et viktig ledd i vårt arbeid for å bekjempe kvinneundertrykking å informere kvinner om hvilke rettigheter og plikter de har, og dette tror vi at denne boken kan bidra til.

Boken er laget slik at den kan brukes av alle kvinner. Vi har forsøkt å bruke en lettfattelig, ikke-juridisk språkform. Dette fordi boken er ment for ikke-jurister.

Emnene vi har tatt med i boken er: Fødselsrett, ugift samliv, familierett, skifterett, barnerett, sosial og trygderett, arbeidsrett, strafferett, rettshjelpsrett og et kapittel om likestillingsloven.

Boken er skrevet av endel av JURK's medarbeidere og redigert av fire av forfatterne. Jussen i boken blir rettet av faglærere ved Det Juridiske Fakultet og Anne Robberstad er vår faglige veileder. Boken vil bli utgitt høsten 1982.

II. 6. Rettsorienteringsgruppa

Rettsorienteringsgruppa (RO-gruppa) har til oppgave å drive med oppsøkende virksomhet for å gi kvinner generell informasjon om sine rettigheter og plikter. Dette er en måte å drive forebyggende rettshjelp på, da vi i slike tilfeller når kvinner med informasjon før eventuelle problemer oppstår.

I begynnelsen av året sendte RO-gruppa ut brev til diverse hjelpepleier- og sykepleierskoler i Oslo med tilbud om enkelttimer i rettsorientering. Vi forslo endel emner som kunne komme på tale, men vi fikk dessverre ingen respons på dette tilbudet.

På krisesenteret i Kongsvinger holdt vi en kveld en innledning om vold mot kvinner, om anmeldelsesreglene og om barnerett. Etter innledningen ble emnene diskutert. Vi har også holdt et heldagsseminar på krisesenteret i Oslo. Dette var både for brukere av senteret og medlemmer av krisesentergruppa. Emnene var vold mot kvinner, oppløsning av ekteskap, ugift samliv og barnerett. Dette var mye stoff å fordøye på en gang, men vi har inntrykk av at utbyttet av seminaret var bra.

Året før sendte vi en invitasjon til Norges Husmorforbund, hvor vi tilbød oss å holde kurs for organisasjonen. Vi fikk nå endelig positiv respons, og vi satt igang med forberedende møter der emner og opplegg for kurset ble bestemt. Kurset ble holdt 5 mandagskvelder à 3 timer og emnene var:

- familierett med reglene om felleseie, særeie, ektepakt, underholdsplikt og representasjonsrett.
- skifterett med reglene om oppløsning av felleseie ved skilsmisse og død.
- arverett med reglene om testament og retten til å sitte i uskifte.
- barnerett med reglene om barnefordeling, samværsrett og felles foreldreansvar.
- trygderett med reglene om attføring, ytelser til uføre, etterlattepensjon og stønad til enslig forsørger.

Etter innledningene fikk vi istand gruppearbeid og diskusjoner om generelle temaer med tilknytning til hovedemnene. Opplegget var bra og kursdeltagerne var fornøyde.

Vi har også holdt en innledning hos Jungskollen Husmorlag. Dette var om familie-og arverett. Vi var der sammen med et par representanter fra krisesenteret i Oslo. Vi fikk mange spørsmål og diskusjonen gikk livlig.

7. U g i f t s a m l i v g r u p p a

Gruppen ble startet som en direkte følge av en invitasjon fra Justisdepartementet til å være høringsinstans for endringsforslagene til ektefellelovgivningen m.m. med hensyntil "papirløse" samlevende, NOU 50:80.

Etttersom "ugift samliv" er et sentralt emne i JURK's virksomhet, fant vi det på sin plass å bruke mer tid på dette enn vi normalt bruker på slike høringsuttalelser, og arbeidet resulterte i en relativt omfattende uttalelse (se vedlegg)

Som et resultat av at JURK's medarbeidere ved dette arbeidet ble svært godt skolert i emnet, ble gruppa hovedansvarlig for det faglige innholdet av Rødungstølseminaret 1981, som tok opp NOU 50:80 (se kap. X.1, Fellesseminar). Gruppas medlemmer holdt selv flere innledninger på dette seminaret.

II. 8. Økonomigruppa

Økonomigruppa har til oppgave å skaffe bevilgninger til JURK og sørge for at midlene blir brukt etter bevilgernes retningslinjer og JURK's målsetting.

I vårmesteret utformer vi søknadene om økonomisk støtte, mens vi i høstsemesteret "følger opp" søknadene.

II. 9. P R - g r u p p a

PR-gruppa har til oppgave å spre informasjon om JURK rundt om i landet.

I vårsemesteret og i begynnelsen av høstsemesteret 1981 var aktiviteten i PR-gruppa stor, men fremstøtene måtte begrenses på høstparten på grunn av manglende bevilgninger.

PR-gruppa hadde i 1981 stadig innlegg, annonser og intervjuer i aviser forskjellige steder i Norge, hvor vi informerte om JURK. Videre hadde vi løpeseddelaksjoner i sommermånedene.

I begynnelsen av høstsemesteret hadde PR-gruppa programmet "Hverdagen" i radioen. I programmet orienterte vi om juss vi har erfart at kvinner har behov for informasjon om. Programmet gikk hver dag i en uke.

INTERNE SEMINARER

JURK holdt i løpet av 1981 en rekke interne seminarer. Hensikten med disse seminarene er opplæring av medarbeiderne i spesielle saksområder. Delvis blir dette gjort gjennom å invitere eksterne foredragsholdere, delvis foregår det en organisert erfaringsoverføring fra gamle til nye medarbeidere.

Det fremste eksempelet på det sistnevnte er de etterhvert faste skoleringsseminarene som holdes i begynnelsen av hvert semester. På disse seminarene får nye medarbeidere orientering i saksgangen, kontorrutiner og andre praktiske ting, samt innføring i en del av de saksområdene JURK i særlig grad beskjeftiger seg med. Skoleringsseminarene fungerer også som en sosialiserende faktor, der gamle og nye medarbeidere blir kjent med hverandre.

I forbindelse med sluttbehandlingen av den nye loven om barn og foreldre, barneloven, holdt Lucy Smith våren 1981 et foredrag om delt foreldreansvar. Det viser seg at JURK i stadig økende grad får spørsmål omkring dette, og vi har også deltatt aktivt i den offentlige debatt omkring emnet.

Da JURK har mange trygderettssaker, særlig i forbindelse med oppløsning av ekteskap, holdt en av JURK's egne medarbeidere, Brit Amble, en orientering om offentlige stønader til enslige forsørgere. Amble har i mange år arbeidet i Rikstrygdeverket, og har i flere semestre vært JURK's trygderettslige veileder.

x. ANNEN UTADRETTET VIRKSOMHET

x. 1. Fellesseminaret på Rødungstøl

På senvinteren 1981 arrangerte JURK og Juss Buss et fellesseminar på Rødungstøl turisthytte. Jussformidlingen i Bergen ble også invitert til å delta.

Formålet med seminaret var å diskutere NOU 1980:50 "Samliv uten vigsel", men diskusjonsgrunnlaget ble også utvidet til å omfatte homofile samliv og kollektiver.

Foruten innledere fra de forskjellige deltakergruppene, hadde vi endel utenfra til å holde innledninger.

x. 2. JURK's samarbeid med Krisesenteret

JURK har et godt samarbeid med Krisesenteret for voldtatte og mishandlede kvinner i Oslo. Vi formidler kontakt mellom våre rådsøkende og Krisesenteret dersom de rådsøkende ber om det. Videre henviser Krisesenteret klienter til oss.

JURK og Krisesenteret samarbeider også om oppgaver av kvinnepolitisk interesse.

x. 3. JURK's samarbeid med Kvinneretten og Kvinnesaksgruppa på Det Juridiske Fakultet.

Fordi JURK og Kvinneretten deler kontor, og fordi begge arbeider med å klargjøre og bedre kvinners rettslige stilling, har vi et utstrakt faglig samarbeid.

Kvinneretten har etter søknad adgang til å bruke JURK's matriale til sin forskning.

JURK samarbeider også endel med Kvinnesaksgruppa på Det Juridiske Fakultet, og mange av JURK's medarbeidere er medlemmer av kvinnesaksgruppa.

Vedlegg 1

Høringsuttalelse til notatet
"Advokathjelp til fornærmede
i voldtektssaker"
des. 80, ref.nr. 3812/80
E EK/sn

Utarbeidet av Toril Hegvik,
Reidun Lauvstad og Mona
Sandersen

Februar 1981

Innledning

Juridisk Rådgivning for Kvinner er enig med Justisdepartementet i at voldtatte kvinner bør få rett til advokathjelp betalt av det offentlige.

Det er et klart behov for denne typen bistand ettersom voldtekts- ofre idag har en svak stilling i rettsapparatet. Dette har sammenheng med at de personer hun møter hos politiet og i retten er preget av samfunnets tradisjonelle holdning til voldtekt og voldtaktsofre. Denne holdningen innebærer en mistillit til og en nedvurdering av kvinner. En advokat kan forhindre at de tradisjonelle holdningene får et slikt gjennomslag som de har idag.

Reglene om advokathjelp til voldtaktsofre bør på lengre sikt komme inn i den nye straffesaksloven. For at ordningen skal komme til anvendelse så raskt som mulig bør de som en overgangsordning tas inn i någjeldene straffeprosesslov, slik Justisdepartementet forelår.

Vi vil videre påpeke at selv om voldtaktsofre får rett til advokat, er det fremdeles behov for en regulering av adgangen til å ha med følge under avhør, tatt inn i Påtaleinstruksen. Slikt følge kan være viktig for en del kvinner, og vi vet av erfaring at mange politikamre stiller seg svært negativt til slikt følge. En regulering er nødvendig for å sikre denne retten.

I kommentarene har vi foreslått å fjerne betegnelsen "han" om advokaten, men ikke gått inn for en tilsvarende kjønnsnøytral betegnelse på offeret. Vi ønsker en kjønnsnøytral omtale av advokaten ettersom det vil være aktuelt for svært mange kvinnelige advokater å ta en slik oppgave.

Vi finner det imidlertid unaturlig å bruke en nøytral betegnelse på fornærmede, når så godt som alle voldtaktsofre er kvinner. Dette er forsvarlig så lenge ordlyden ikke utelukker menn fra å komme inn under ordningen.

For at ordningen skal fungere etter sine intensjoner er det svært viktig at den gjøres kjent. Vi oppfordrer derfor Justisdepartementet om å informere almenheten om retten til advokatbistand

når ordningen trer i kraft.

Kommentarer til de enkelte paragrafene i forslaget

§ 113, 1. ledd

Vi er enige med Justisdepartementet i at fornærmede selv kan bestemme om hun skal ha hjelp av advokat. Slik hjelp må være en rettighet for kvinnen, ingen plikt.

Med hensyn til rekkevidden av reglene mener vi at de også bør omfatte mishandlede kvinner, ettersom de på mange måter risikerer den samme behandling i retten som voldtektsofre.

§ 113, 2. ledd

Vi ønsker en tilføyelse til andre ledd, slik at ordlyden blir: "Politiet skal gjøre fornærmede kjent med sin rett til advokat ved anmeldelse av forholdet, samt at hun ikke har plikt til å la seg avhøre før en advokat er tilstede."

Det er svært viktig at Påtaleinstruksen § 8 får utfyllende regler om dette forholdet, slik Justisdepartementet foreslår. Fornærmede skal veiledes om rett til advokatbistand øyeblikkelig politiet skjønner at det dreier seg om en anmeldelse etter strl. §§ 192 - 194. Det skal gå frem av politirapporten at slik orientering er gitt.

§ 114, 1. ledd, 1. pkt.

Det bør utarbeides lister over advokater fra de enkelte lagmannsretters område, som er interessert i å ta på seg slike saker. Vi mener også at den skisserte ordningen med advokatlister bør gjelde hele døgnet, og ikke bare om kvelden, natten og på helgedager.

En slik ordning var planlagt i Danmark men er ikke gjennomført. Dette fører, ifølge en dansk advokat som vi har vært i kontakt med, til problemer med å skaffe advokat raskt, noe som igjen fører til at voldtektsofre avstår fra advokathjelp ved første avhør. I Danmark er forsvarervaktene blitt oppnevnt, og de har ikke hatt tid til å møte før sent på ettermiddagen.

Hvis denne ordningen ikke er mulig å gjennomføre, bør det utarbeides nærmere regler om tilkallelse av advokat om kvelden, natten og på helgedager.

§ 114, 1. ledd, 2. pkt.

Vårt primære ønske er at siste del av setningen utelates slik at ordlyden blir: "Ønsker fornærmede en bestemt advokat, oppnevnes denne."

Det er viktig at offeret får en advokat hun har tillit til, ettersom advokaten ikke bare skal yte juridisk hjelp, men også være til alminnelig menneskelig støtte. Kvinnen bør derfor stå helt fritt i valg av advokat. For eksempel i strøk hvor det er langt mellom advokatene, kan det være aktuelt for kvinnen å velge en advokat som holder til ganske langt unna. Vi mener dette ikke vil bli noen belastning for rettsapparatet, ettersom det ikke vil være snakk om så mange tilfeller. Derimot vil valgmuligheten bety svært mye for de få ofrene det gjelder. Hvis man ikke finner å kunne fjerne siste del av setningen slik vi foreslår, er det viktig å presisere i forarbeidene at kvinnens interesse av å få en advokat hun er fornøyd med, må veie tungt når retten vurderer om hennes valg kan føre til en så vesentlig forsinkelse av saken, at hun ikke kan få denne advokaten.

§ 114, 2. ledd

Tilsvarende mener vi at det ikke må legges vekt på str. prl. § 107, 1. ledd, 2. pkt. ved oppnevning av advokat til fornærmede. Begrunnelsen er den samme som i kommentaren til 1. ledd.

§ 115, 1. ledd

Vi foreslår 1. pkt. endret til "Fornærmedes advokat skal gi fornærmede den hjelp og støtte som hun måtte ha behov for i forbindelse med saken, om nødvendig sette henne i kontakt med annen sakkyndig hjelp, f.eks. psykolog." Vi mener denne formuleringen gir bedre retningslinjer for advokatens arbeid, enn Justisdepartementets forslag. Formuleringen i Justisdepartementets forslag mener vi er for generell. Uttrykket "naturlig og rimelig" gir mulighet for utvikling av en rettsoppfatning som ikke er i overensstemmelse med offerets interesser. Det er viktig at hjelpen gis på kvinnens premisser, ellers risikerer man at den foreslåtte ordning ikke blir en hjelp, men snarere en belastning for kvinnen. Angående bistand fra psykolog/psykiater, henviser vi til uttalselsen fra Norsk Psykologforening om dette. Forøvrig understreker vi betydningen av at advokaten blir kontaktet når tidspunktene for rettsmøtene skal fastsettes, slik at han/hun i praksis blir gitt anledning til å ivareta fornærmedes interesser

ved å få anledning til å møte.

Vi foreslår dessuten å kutte ut "han" om advokaten og sette inn "advokaten" istedet. Det er grunn til å tro at særlig mange kvinnelige advokater er interessert i å ta slike saker, derfor virker det unaturlig å bruke ordet "han" i denne sammenheng.

§ 115, 3. ledd

Det er svært viktig at advokatens stilling under hovedforhandlingene lovreguleres. Vi finner det vesentlig at advokaten får en uttrykkelig rett både til å stille spørsmål til fornærmede og til å avskjære irrelevante spørsmål til henne. I tillegg mener vi at fornærmedes advokat må ha anledning til å stille spørsmål til andre vitner og tiltalte. Dessuten må advokaten kunne holde et sluttinnlegg.

Regler om dette mener vi er nødvendig for at fornærmedes interesser skal bli ivaretatt. Hennes mulighet for å få erstatning, enten fra staten eller fra tiltalte, er bl.a. avhengig av at tiltalte kjennes skyldig. Det er derfor naturlig at offerets advokat kan komme inn på skyldspørsmålet under sluttinnlegget.

§ 116, siste punktum

Dersom kvinnen skal stå helt fritt i valg av advokat er det nødvendig at forskriftene til dekning av utgifter utformes slik at offeret ikke må betale noe, likegyldig hvor i landet hun velger advokaten. M.a.o. må de hjemle full dekning av skyss-, kost- og fraværsgodtgjørelse.

Fornærmedes advokat bør ha anledning til å uttale seg om tiltale-spørsmålet etter at saken er ferdig etterforsket. D.v.s. at når politiet har avgitt sin innstilling, bør denne oversendes advokaten til uttalelse, før statsadvokaten avgjør tiltalespørsmålet.

Advokaten bør uttale seg om hvorvidt tiltale bør reises, og eventuelt etter hvilke alternativer i straffebudet.

I denne forbindelse bør siktedes advokat kunne begjære egne etterforskningsskritt, og eventuelt under rettssaken ha anledning til ytterligere vitneførsel på samme vilkår som tiltaltes forsvarer. Begrunnelsen for dette er det store antallet saker på dette området, som henlegges p.g.a. bevisets stilling.

§ 292

Vi finner det viktig at fornærmedes advokat får samme rett til dokumentinnsyn som siktedes forsvarer. Vi ser ingen grunn til forskjellsbehandling mellom advokatene.

§ 300

For å trygge advokatens rett etter denne bestemmelsen bør § 293 endres. Som nytt 2. ledd forslår vi: "1. ledd, 2. pkt. gjelder tilsvarende for fornærmedes advokat i § 113- tilfellene, når det gjelder berammelse av hovedforhandlingen."

I Danmark har det vært et problem i enkelte rettskretser at fornærmedes advokat ikke blir tatt med på råd når hovedforhandlingen skal berammes. Advokaten er bare blitt underrettet om tidspunktet, med den konsekvens at hun/han har fått store vanskeligheter med å møte.

Vedlegg 2

Høringsuttalelse til NOU 1980:50
Samliv uten vigsel.

Utarbeidet av Mette Bredengen,
Trine Fernsjø, Helle Einstabland,
Anne Holt og Kristin Mile.

April 1981.

B

U

le

av

og

sa

li

fi

me

nø

sa

gje

Vi

skæ

avt

sam

Det

som

Vi

rett

gjel

forh

er

JURK

leie

leve

frem

eier

lever

husle

er

I til

behov

ugift

trygd

er

JURK

samboe

betenk

Bemerkninger til utredningen generelt

Utvalget skal etter sitt mandat vurdere endringer i ekteskapslovgivningen. Komiteen skal også vurdere om det bør gis lovregler av betydning for mer varige samlivsforhold utenfor ekteskap. Vi oppfatter det slik at utvalget har begrenset mandatet til å gjelde samlivsforhold mellom mann og kvinne som lever i et ekteskapslignende forhold. Dette er en snever definisjon idet det idag også finnes andre former for samlivsforhold som kan være varige, både mellom personer av samme og motsatt kjønn. Slike forhold er ikke nødvendigvis ekteskapslignende, men vi mener at også slike sambo/samlivsforhold bør komme inn under de foreslåtte regler når det gjelder rett til felles bolig.

Vi er prinsipielt enig med utvalget i at samliv uten vigsel ikke skal lovreguleres mens det består. Partene bør stå fritt til å avtale hva som passer deres type samboenhet. Mange velger ugift sambo nettopp for å unngå lovregulering av forholdet mellom dem. Det er lite heldig å sette opp regler for en så uensartet gruppe som ugifte samboere representerer.

Vi ser behovet for lovendringer når det gjelder ugifte samboeres rett til felles bolig, men mener at de foreslåtte endringer bør gjelde flere enn mann og kvinne som lever i et ekteskapslignende forhold, se kommentarer til de ulike forslagene.

JURK savner på husleierettens område en positiv hjemmel som gir leietager rett til å ta opp i sin husstand en han/hun ønsker å leve i ugift samliv med. Ifølge gjeldene rett regnes dette som fremleie, jfr. husleiel.§ 24,2 ledd, og krever samtykke fra huseier ved innflytting. Dette kan medføre problemer der en gjenlevende samboer ønsker å påberope seg de foreslåtte endringer i husleieloven, og huseiers samtykke aldri har vært innhentet.

I tillegg til de endringer utvalget har forslått ser vi også et behov for regulering på visse andre områder. Rettsstillingen for ugifte samboere er fortsatt dårlig når det gjelder f.eks. skatt, trygd og adopsjon.

JURK vil presisere at utvalgets tendens til å ville frata ugifte samboere rettigheter disse hadde ved inngåelsen av samlivet er betenkelig.

Utvalget foreslår endringer av ekteskapsloven §57, 2. ledd og arveloven §23 som medfører at ugifte samboere fratras en rett de har uten at det kompenseres ved at deres samboere pålegges en økonomisk underholdplikt overfor dem. En konsekvens av de foreslåtte endringene må være å regulere det økonomiske forhold mellom partene mens samlivet består. Dette går JURK som tidligere nevnt imot.

Våre kommentarer foreligger i denne rekkefølge:

1. Kommentarer til utkast til lov om endringer i lov av 3.mars 1972 nr. 5 om arv
2. Kommentarer til utkast til lov om endringer i lov av 31.mai 1918 nr. 2 om indgaaelse og oppløsning av egteskap
3. Kommentarer til utkast til lov om endring i lov av 4.februar 1960 nr. 2 om borettslag
4. Kommentarer til utkast til lov om ugifte samboendes rett til felles bolig når samlivsforholdet er opphørt.

Kommentarer til utkast til lov om endringer i lov av 3.mars 1972 nr. 5 om arv.

Utvalget går inn for at retten til å sitte i uskifte skal falle bort når man har bodd og levd sammen med en person av motsatt kjønn i minst ett år.

Dette er JURK uenig i. Begrunnelsen for vårt syn er først og fremst at hensynet til gjenlevende ektefelle i et alt overveiende antall tilfelle bør være mer tungtveiende enn hensynet til arvinger. Å frata gjenlevende en rett til uskifte, er et konkret negativt tiltak overfor denne, mens arvingene neppe kan sies å bli rammet like hardt dersom boet ikke blir skiftet. Uskifteretten er en rett gjenlevende har fått fordi denne står nærmest til å fortsette å disponere over bolig, eiendeler etc. Et av hensynene bak at retten til uskifte faller bort ved inngåelse av nytt ekteskap, er at et nytt felleseie oppstår, og at dette kan medføre vanskeligheter med å sondre mellom det uskiftede boet og det nye felleseiet. Dette skjer ikke ved inngåelse av ugift samboenhet, ettersom hver av partene der råder over og eier sine ting. Utvalget har i prinsippet gått inn for at ugifte samboere skal være to økonomisk uavhengige personer, hvilket vi er enige i. Vi ser ikke faren for sammenblanding av midler som noe

avgjørende moment til å kreve uskifteboet skiftet. Selv om gjenlevende bor alene har han/hun en omfattende rett til å disponere og forbruke uskiftemidlene. Det vil antagelig ikke utsette disse midlene for særlig større fare for forringelse selv om gjenlevende flytter sammen med en annen person.

Det er på mange områder stor forskjell på inngåelse av et formelt ekteskap og et ugift samliv. Ved ekteskapsinngåelse oppstår som regel et nytt felleseie samt gjensidig underholdsplikt. Ved ugift samliv oppstår ingen av delene. Dette er ytterligere en grunn til at retten til uskifte ikke bør falle bort, fordi det vil kunne redusere gjenlevende ektefelles mulighet til eget underhold dersom han/hun må skifte med avdødes arvinger.

Dessuten kan i særlige tilfelle arvingene likevel kreve uskifteboet skiftet. Denne mulighet har de dersom gjenlevende "fer mislig å så buet minskar unødig eller blir utsett for vesentlig minskning", arveloven §24,2.ledd. Selv om kravene her er strenge, vil dette etter vår mening ivareta arvingenes interesser tilstrekkelig.

Kommentarer til utkast til lov om endring i lov av 31.mai 1918 nr.2 om indgaaelse og opløsning av ekteskap.

Å opprettholde regler om underholdsplikt er på mange måter betenkelig, ettersom det må være et mål at så mange som mulig underholder seg selv. Dette bør være både en rett og en plikt. Rett til underhold kan muligens virke sementerende på gamle holdninger. Ser vi på de reelle forhold i dagens samfunn er det imidlertid flere forhold som gjør at underholdsplikten bør opprettholdes.

De fleste som blir tilkjent retten til underhold er kvinner opp i årene som ikke har særlig gode muligheter til å skaffe seg inntekts-givende arbeid. I tillegg til dette mener vi at underholdet i mange tilfelle kan sees på som en slags oppspart lønn, eller en pensjon. Underholdsplikten bør således absolutt ikke bortfalle ved samboenhet. Både vi og Utvalget har tidligere konkludert med at ugift sambo ikke bør være gjenstand for særlige reguleringer mens samlivet består. Dette innebærer bl.a. at partene ikke får gjensidig underholdsplikt. Dersom en kvinne går inn i et ugift samboforhold og dermed mister et tidligere tilkjent underhold, mister hun en rett uten at dette blir

kompensert på noen måte. Ettersom kvinnen har fått rett til underhold, er dette penger hun har behov for. Ved å ta bort denne retten ved samboenhet bli samboeren indirekte anmodet om å ta over underholdet. Dette kolliderer med det faktum at to mennesker som velger å leve i ugift sambo er to økonomisk selvstendige individer. Sett utifra at de som idag har underholdsbidrag fra sin tidligere ektefelle har fått dette fordi deres ervervsevne er betydelig forringet som følge av ekteskapet (barn og annet omsorgsarbeid), vil det etter vår mening være høyst betenkelig å frata dem denne retten.

Subsidiært vil vi understreke at dersom underholdplikten skal bortfalle med samboenhet, bør dette i tilfelle bare bli aktuelt i rent ekteskapslignende forhold. Hva som er et ekteskapslignende forhold må gå på det økonomiske forholdet mellom partene, f.eks. at den ene faktisk blir underholdt av den andre. Etter §56, 6.ledd i lov om indgaaelse og oppløsning av egteskap, er imidlertid dette nettopp slike endrede forhold som kan medføre bortfall av underholdplikt. Å lovfeste at underholdplikten automatisk skal falle bort etter ett år vil kunne gi uheldige utslag. Det vil måtte ramme også de tilfellene som idag ikke kommer inn under §56, 6.ledd i ekteskapsloven. Vi finner en endring av dagens praksis lite hensiktsmessig. I de tilfellene der det er rimelig at underholdplikten skal bortfalle, har bidragspliktige anledning til å begjære dette. Det er derfor liten grunn til å innføre en regel som vil gjelde uavhengig av om det etter forholdene er rimelig eller ikke.

Kommentarer til utkast til lov om endringer i lov av 4. februar 1960 nr. 2 om borettslag.

Kommentarer til borettslagsloven § 13, 6. ledd. Utvalget foreslår at personer som naturlig utgjør eller vil etablere en husstand gis rett til å tegne eller erverve andel sammen.

JURK synes dette er en nødvendig lovendring. Gjeldene rett virker vilkårlig da retten til å være medeier i egen bolig avhenger av vedtektene i det enkelte borettslag. Endringene i borettslagsl. §13, 6.ledd medfører at personer som ønsker å erverve andel sammen og som faktisk deler det økonomiske ansvar både for innskudd og husleie ikke lenger blir hindret av tilfeldige vedtekter.

Utvalget foreslår dessuten at en andelseier som ønsker det, får adgang til å overdra hele andelen til den han eller hun har husstands-

felleskap med. Vi synes det riktig at en andelseier skal ha full frihet til å overføre andelen til en person som tilhører hans husstand.

Det er positivt at adgangen til sameie i borettslagsandel er knyttet til begrepet "husstand". Også ugifte samboere som ikke lever i ekteskapslignende forhold har behov for en slik rett.

Kommentarer til borettslagsloven §16, 3. ledd. Utvalget foreslår at styret ikke skal kunne nekte godkjenning dersom andelen "er ervervet av (...) en som andelshaveren har felles husstand med eller hadde felles husstand med da han døde". Dette betyr i praksis at de personene som er nevnt i denne oppregningen kommer foran andre andelseiere som ellers har en forkjøpsrett til andelen, jfr. borettslagsl. §22.

Dersom andelshaveren er død, må samboer ha ervervet andelen enten ved testament eller med hjemmel i lov om ugifte samboendes rett til felles bolig når samlivsforholdet er opphørt §2.

JURK ser på denne endringen som en naturlig oppfølging av endringen i borettslagsloven §13, 6. ledd, og er derfor enig i Utvalgets forslag.

Kommentarer til utkast til lov om ugifte samboendes rett til felles bolig når samlivsforholdet er opphørt.

Kommentarer til §1.

Denne paragrafen angir gjennom definisjonen av ugifte samboere i 1. ledd og de generelle vilkår i 2. ledd lovens anvendelsesområde.

Til 1. ledd.

Utvalgets definisjon av ugift samliv er "mann og kvinne som har bodd og levd sammen uten å være gift". Utvalget skal etter sitt mandat overveie om det bør gis lovregler for mer varige samlivsforhold utenfor ekteskap. Vi mener mandatet åpner for en videre definisjon da lovendringen angående felles bolig har betydning også for andre ugifte samboere. JURK ønsker ikke å begrense virkningene av disse reglene til kun å gjelde kvinne og mann som lever i et ekteskapslignende forhold. Vi foreslår at begrepet "husstand" tas inn istedet for den foreslåtte definisjon.

Husstandsbegrepet omfatter flere boformer enn den opprinnelige definisjonen. Et av formålene med loven er å beskytte den svake

part i samlivsforholdet når det gjelder rett til felles bolig. Dette hensynet kan være like tungtveiende når det gjelder f.eks. ekteskapslignende forhold mellom to personer av samme kjønn.

En alternativ definisjon kunne være "ekteskapslignende forhold". Dette er en videre definisjon enn den Utvalget har foreslått. Det vil imidlertid by på problemer å fastslå hvilke forhold som dekkes av denne definisjonen. Hvem skal f.eks. avgjøre om et slikt forhold har foreligget? Gjenlevende - arvinger - eller skifteretten?

Vi mener det avgjørende er hvorvidt bofelleskap har foreligget, og vi foreslår husstandsbegrepet, som også rettsteknisk er en bedre definisjon. Det er lettere å bevise at man har tilhørt en husstand enn at man har levd i et ekteskapslignende forhold.

I forslaget til endringer i borettslagsloven §13,6.ledd er brukt begrepet "husstand". Dette åpner for sameie mellom flere enn definisjonen i §1 omfatter. Dersom slikt sameie ikke er opprettet, selv om det hadde vært mulig, får disse personene ikke rett til den leiligheten de bor i med mindre testament foreligger. Det betyr at mann-kvinne forhold beskyttes av lov om ugifte samboende §2, jfr. §1, mens andre samlivsforhold f.eks. homofile ikke gjør det.

Vi ser ingen fare ved å bruke husstandsbegrepet da loven selv har satt opp sperrer ved å kreve "særlige grunner" og "sterke grunner" jfr. henvisningen til skifteloven §63,2, siste pkt. i lovens §2 og henvisningen til ekteskapsloven §55a i lovens §3. Her, under disse særlige eller sterke grunnene mener vi tilknytningen mellom partene bør tas hensyn til.

Til 2. ledd.

JURK har som det fremgår av merknadene til 1. ledd sagt seg uenig i Utvalgets definisjon av ugifte samboere. Dette får betydning for vårt syn på de generelle vilkår som er angitt i dette leddet.

I utgangspunktet mener vi at det ikke er nødvendig med noen fast tidsgrense. Et slikt absolutt vilkår kan virke tilfeldig, og vi mener det er riktigere med en mer skjønnspreget regel som åpner for en mer konkret vurdering av forholdet. En absolutt tidsgrense kan utestenge samboere fra å påberope seg loven til tross for at de har levet sammen i et nært bofelleskap og samlivstiden har vært tett opp til den fastsatte grense.

Den fastsatte tidsgrensen vil for enkelte av de samboerne som

faller innenfor vårt husstandsbegrep være den eneste mulighet til å komme inn under loven da en del av disse samleverne ikke ønsker, og i andre tilfelle faktisk ikke kan få barn sammen.

I særdeleshet mener vi at en tidsgrense vil virke urimelig der samboet blir oppløst ved dødsfall. Husstanden kan her være etablert og ment som et varig, tidsubegrenset forhold.

Da er det mer naturlig å kreve at samlivsforholdet har vart en viss tid der samlivet oppløses i levende live. Vi er klar over at det i slike tilfelle kan være nødvendig med en sperre for å unngå misbruk med henblikk på å omgå reglene om tildeling av bolig. Ved svært korte samliv vil det dessuten være en fordel at det ikke åpnes for adgang til en langvarig prosess som ikke i noe tilfelle vil føre til en endring i eierforholdet.

JURK mener at kravet til husstandsfellesskap i tre år er altfor strengt. Et samlivsforhold som har vart i ett år kan være av såpass fast karakter at lovens regler bør komme til anvendelse. Denne ett-årgrensen bør innarbeides i lovens §3. Dersom en slik tidsfrist blir innarbeidet i §3 bør man også ha med det alternative vilkår at partene har eller venter barn.

Kommentarer til §2.

Til 1. ledd.

Utvalget foreslår at gjenlevende skal få rett til å løse inn, mot vederlag, andel, aksje eller obligasjon som boretten er knyttet til når særlige grunner taler for det.

Dette innebærer kun at arvingene taper retten til overtagelse, ikke retten til den økonomiske fordel ved arveoppgjøret. Dessuten taper arvingene kun i forhold til en som allerede bor i leiligheten, og bare dersom særlige grunner tilsier det.

"Særlige grunner" kan etter vår mening være bl.a. at man har bodd i leiligheten en tid, at man har kvittet seg med annen bolig, eller at leiligheten er innredet spesielt med tanke på gjenlevende.

"Særlige grunner" mener vi må gå på gjenlevendes grunner til å fortsette boforholdet, ikke arvingenes grunner til å tre inn. I de tilfelle hvor arvingene og gjenlevende har hatt samme bolig mener vi det bør tas like mye hensyn til begge parter.

Til 2. ledd

Utvalget foreslår at gjenlevende skal få rett til å overta bolig-eiendom som har vært sameie mellom gjenlevende og avdøde samboer.

Dette er også en rett gjenlevende får mot vederlag, og også her er det arvingenes rett som tilsidesettes til fordel for en sameier i eiendommen, eller en som blir det ved testament. Også her kreves det "særlige grunner" for overtakelse, se merknadene til 1.ledd. JURK er enig i at denne retten begrenses til å gjelde de tilfeller hvor det foreligger et sameie. Bakgrunnen for dette er at vi mener arvingene kan være sterkere knyttet til en boligeiendom enn til en leilighet. Avdøde bør derfor, ved å opprette sameie eller ved å skrive testament, uttrykkelig bestemme seg for å sette arvingene til side.

Til 3. ledd

Utvalget foreslår at dersom boet skiftes offentlig skal skifteretten avgjøre om gjenlevende skal gis rettigheter etter 1. ledd eller 2. ledd.

JURK synes det er riktig at skifteretten, som nøytral part, avgjør disse spørsmålene.

Utvalget foreslår videre i 3. ledd at skifteretten skal avgjøre hvorvidt gjenlevende er sameier og for hvor stor part. Dette synes vi er viktig, og det åpner for benyttelse av 2. ledd også i de tilfelle hvor sameie ikke er uttrykkelig avtalt, men hvor det kommer frem at slik avtale er ment å gjelde.

Til 4. ledd.

Utvalget foreslår at gjenlevendes rett til å tre inn i leieforholdet til felles bolig er avhengig av bestemmelsene i husleieloven. JURK er enig i dette forslaget i og med at husleielovens regler er foreslått endret på dette området.

Kommentarer til §3.

Utvalget foreslår at den ene av de samboende når samlivet brytes, kan gis rett til felles bolig når sterke grunner taler for det, jfr. ekteskapsloven §55a.

JURK er enig i Utvalgets forslag, men §3's anvendelsesområde vil etter vår definisjon av ugift samliv bli sterkt utvidet, se kommentarene til §1, 1.ledd.

Når det gjelder kravet til "sterke grunner" må disse etter vår mening variere med boform, antall husstandsmedlemmer og med hva slags forhold husstandsmedlemmene har til hverandre. Vi er enige i at det her stilles strengere krav enn hvor samlivet oppløses ved dødsfall. Ved dødsfall har vi prioritert gjenlevende på arvingenes bekostning.

Ved brudd i levende live er det vanskeligere å gi den ene samboer en rett på bekostning av den som står som formell eier av boligen. I disse tilfellene kan begge parter ha stort behov og gode grunner for å fortsette å bo i boligen. Dette er også bakgrunnen for at vi har ment at det kan være et behov for generelle vilkår, se merk-
nadene til §1, 2.ledd foran.

Kommentarer til §4.

Utvalget foreslår at avtaler mellom partene kan tas i betraktning ved vurdering av om en samboer skal tilkjennes rettigheter etter denne loven.

JURK mener denne bestemmelsen kan ha positiv innvirkning når det gjelder å motivere ugifte samboere til å tenke grundig igjennom og avtaleregulere sitt samlivsforhold.

Avtalen bør etter vår mening være et moment ved avgjørelsen av hvem som skal ha boligen, men denne loven er av så stor betydning at den ikke bør kunne fravikes til ulempe for den svake part. Den naturlige forståelsen av bestemmelsen må vel være at det vil være lettere å sette til side en avtale som innskrenker den enes rett etter denne loven enn å sette til side en avtale hvor den ene får en utvidet rett.

Dette kan begrunnes med at avtalen ofte er inngått på et tidligere stadium i samlivet hvor partene ikke har hatt oversikt over rettslige og økonomiske konsekvenser av samlivsbruddet.

Kommentarer til §5, endringer i husleiel. §31, 7.ledd.

Utvalget foreslår at en samboer som fyller vilkårene i lov om ugifte samboendes rett til felles bolig ved opphør §1 gis de samme rettigheter etter denne bestemmelsen som en ektefelle. Denne endringen gir samboer rett til å fortsette leieforholdet dersom den opprinnelige leietaker dør eller forlater leiligheten.

Tidligere har de ugifte samboende vært helt avhengig av gårdeiers samtykke, også i de tilfelle hvor de har ønsket å opprette en avtale om dette.

Forslaget fører ikke til noe økonomisk tap for eventuelle arvinger. Det gir kun den som allerede bor i leiligheten en rett til å fortsette forholdet mot å tre inn i husleiekontrakten.

Kommentarer til endringer i husleiel. §32, 4.ledd.

Utkastet sier at utleier ikke kan nekte å godkjenne leieforholdet dersom en samboer har fått rett til å tre inn i leiekontrakten,

enten i følge avtale mellom partene eller etter lov om ugifte
samboendes rett til felles bolig ved opphør §3.

Vedlegg 3

Høringsuttalelse til utkast
til forskrifter til Lov om
barn og foreldre av 8.april
1981 nr. 7.

Utarbeidet av Tine Odland og
Turid A. Schilling.

September 1981

Til I.

Juridisk Rådgivning for Kvinner har tidligere gitt uttrykk for at lege/jordmor bør ha plikt til å opplyse om fritaket fra taushetsplikten. De kvinner som kjenner til regelen kan selv bestemme hvilke opplysninger de vil gi, mens de som ikke kjenner regelen ikke har noe reelt valg. Dette fører til forskjellsbehandling av kvinner.

I denne forbindelse vil vi også vise til Stortingsforhandlingene nr. 3. 26. februar - 16. mars sesjonen 1980-81 side 206. Mona Røkke uttalte da, sitat: "Det er imidlertid viktig å forhindre at en vordene mor kommer i en "bordet fanger"-situasjon. Ved utformingen av de forskrifter som forutsettes gitt i denne paragraf, er det nødvendig at disse blir klare, noe restriktive, og at det fremgår at kvinnen må gjøres oppmerksom på at de opplysninger som hun gir til lege eller jordmor, i sin tur kan bli avkrevd disse av det offentlige. Ved en ren uteglemmelse synes disse presiseringer å ha falt ut av lovens premisser, men en enstemmig Justiskomiteé har muntlig gitt uttrykk for at det selvfølgelig må tas det nødvendige hensyn til barnemorens interesser."

Jan P. Syse ga uttrykk for samme synspunkt, se side 195 i Stortingsforhandlingene.

Departementet ga selv uttrykk for tvil med hensyn til punkt 7. Vi mener at dette punktet må falle bort.

Punktet omhandler fortrolige opplysninger. Gis disse opplysningene videre til det offentlige kan det ødelegge tillitsforholdet mellom lege/jordmor og kvinner. Vi synes det er viktig å opprettholde et slikt forhold.

Dessuten faller opplysninger som kvinnen gir om hvem hun tror er barnefaren, ikke inn under lege/jordmors arbeidsområde.

Til II og III.

Vi har ingen kommentarer til disse punktene.

Departementet har ikke gitt forskrifter til § 34 og § 50. Vi finner det allikevel nødvendig å gi uttrykk for vårt syn.

Til § 34.

Ved en eventuell tvist om hvem barnet skal bo fast sammen med, fremgår det av lovteksten at avgjørelsen skal rette seg etter det som er best for barnet. Loven gir ingen retningslinjer for hva det skal legges vekt på i denne forbindelse.

Justiskomiteen uttalte imidlertid i sin Innstilling O. nr. 30 - 1980-81, at det ved en slik avgjørelse "må legges betydelig vekt på hvem som har den sterkeste følelsesmessige kontakt med og har hatt den faktiske omsorgen for barnet."

Det vil være meget verdifullt at disse momentene trekkes frem ved en tvist om hvem barnet skal bo hos. Derfor er det viktig og nødvendig at Justiskomiteens uttalelse blir gjengitt i forskriftene.

Til § 50.

Barnelovsutvalget drøftet spørsmålet om den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret bør få rett til å innhente opplysninger om barnet fra offentlig myndighet, f.eks. skole, helsestasjon, barnehage, barnvernsmnd og politi (NOU: 1977:35, side 79 -80).

Utvalget kom imidlertid til den konklusjon at det ikke burde gis noen regel om dette. Man la her vesentlig vekt på hensynet til barnet selv, endel opplysninger om barnet kan være temmelig ømtålelige, og kan, etter omstendighetene også være underlagt taushetsplikt etter Forvaltningslovens §13 nr.1. Dernest la utvalget vekt på hensynet til den som har foreldreansvaret. Det kan vanskelig unngås at mange opplysninger om barnet også forteller noe om forholdene i hjemmet og om den som har foreldreansvaret. Slike opplysninger kan bli misbrukt av den annen part.

Problemstillingen er ikke tatt opp til drøfting i Ot.prp.nr. 62 (1979-80).

I brev til Stortingets Justiskomite foreslo Professor dr.jur. Anders Bratholm at det tas inn i loven en bestemmelse om at den som ikke har del i foreldreansvaret skal få rett til å få opplysninger om barnet fra den som barnet bor hos, fra helsevesen, skole, barnehage og andre institusjoner. Unntak gjelder hvis det antas å være til skade for barnet at opplysningene gis. (Innst.O nr.30 1980-81, side 19). Justiskomiteen fant å kunne slutte seg til forslaget, og mener dette vil bidra til å styrke den annen parts interesse for

barnet, selv om denne ikke har del i foreldreansvaret.

De situasjoner hvor regelen i § 50, 1.ledd, 2 pkt. vil få praktisk betydning er der hvor partene ikke er på slik talefot at den som har foreldreansvaret godvillig gir opplysninger om barnet til den annen part, (kfr. §50, 1.ledd, 1.pkt.). Denne er i så fall henvist til å søke informasjon hos de institusjoner/personer som har med barnet å gjøre. Ansvarer for å vurdere om det vil være til skade for barnet om opplysningene gis blir derved lagt på lærere, førskolelærere, helsesøstre osv. Den som får avslag på sitt krav om opplysninger fra skole, barnehage o.l. kan klage til fylkesmannen.

JURK mener det er grunn til å frykte at regelen i §50, 1.ledd, 2pkt. kan komme til å bidra til konflikter mellom den som har foreldreansvaret og de personer/institusjoner som har med barnet å gjøre, dersom opplysninger gis uten samtykke fra den som har foreldreansvaret, eller uten dennes vitende. Bakgrunnen for at man søker opplysninger hos skole, barnehage o.l. må nødvendigvis være at man ikke kan få slike opplysninger hos den som har foreldreansvaret. Utgangspunktet vil altså i mange tilfeller være en konflikt mellom foreldrene, som i en gitt situasjon også kommer til å omfatte personer/institusjoner som har med barnet å gjøre. Det er vanskelig å tro at en slik situasjon kan være til barnets beste.

Av hensyn til alle berørte parter mener JURK at det er absolutt nødvendig at det gis utfyllende forskrifter til §50.

Forskriftene bør blant annet klargjøre om det skal være et vilkår for å få rett til opplysninger om barnet, at vedkommende har samværsrett. Videre bør det gis retningslinjer om den som har foreldreansvaret skal underrettes om at den annen part har anmodet om opplysninger om barnet.

Det bør fremgå av forskriftene hvilke momenter som skal tillegges vekt ved vurderingen av om det vil være til skade for barnet at opplysninger gis. Videre bør det komme klart frem hvilke formkrav som skal gjelde for vedtak. Slik JURK forstår det blir vedtak etter §50, 1.ledd, 2. pkt. å anse som enkeltvedtak etter Forvaltningslovens §2, 1.ledd, bokstav b. Dette bør i så fall komme klart til uttrykk i forskrifter.

Utkast til forskrifter som nevnt må sendes alle berørte instanser til høring, f.eks. Norsk Lærerlag, NOSO, Den Norske Lægeforening, Norsk Sykepleierforbund m.v.

JURK vil også be om å få være høringsinstans ved eventuelle nye utkast til forskrifter.

ter
ovens
kk